

825
1986

I S S N : 0763 - 7247

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

გუგაბი

ქართული პოლიტიკის პერიოდული ორგანო უცხოეთში

პარიზი N° 8 PARIS

იანვარი 1986 JANVIER

„თავისუფლებავ, შენ ხარ კაცთა ნავსაყუდარი, შენ ხარ ჩაგრულის, წამებულის წმინდა საყდარი შენ ხარ მშვიდობა და სიმართლე ამა ქვეყნისა, შენ ხარ აღმზრდელი ღვთაებამდე კაცთ ბუნებისა!“ — ილია

რ ა ს გ ი ლ ო ც ა ვ თ ?

მზემ დაჰკარგა მცხუნვარება,
გათოშილა მინდორ - ველი,
დეკემბერი იწურება
და ახალ წელს ტრფობით ველი.

ბავშვი მკითხავს: ბაბუ, ნეტავ
მოუთმენლად რას მოელი?
ნუთუ იმას ველარ ხედავ,
გემატება კიდევ წელი?!

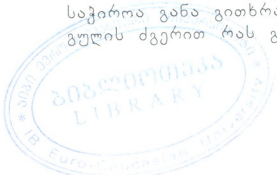
ჩუ, იყუჩე, გეტყვი მერე.
ოხრად დამრჩეს ყველა წელი!
რას დაგიდევ ავ სიბერეს,
თუ ამიხდა, რასაც ველი!

62

შუალამის დაჰკრა, ძველო!
მივეგებოთ ახალს ყანწით.
ერთხმად შევესვათ სადღეგრძელო,
სასმისები მაღლა ასწით!

ქართველებო, ყველას ძმურად
ამ ახალ წელს მოგილოცავთ,
საჭიროა განა გითხრათ,
გულის ძგერით რას გილოცავთ?!

პერევისელი

21567

კიდევ ერთხელ გვეძლევა ბედნიერება, სულითა და გულით მოგილოცოთ ახალი წლის დადგომა.

დიდი ილიასი არ იყოს: „რა ვითხრათ? რით გაგახაროთ, ქართველნო?“ რა გვეთქმის იმ **1985** წელზე, რომელიც უკან გვრჩება?—ჩვენდა სამწუხაროდ, ბევრი არაფერი, რასაც შეეძლოს მალამოდ მოეცხოს ჩვენს მამულიშვილთა დამწვარ-დადაგულ გულთ. მართალია: გვყავს ჭადრაკის მსოფლიო დედოფალი **მაია ჩიბურდანიძე**, გვყავს იგივე ჭადრაკის დედოფალ-ყოფილი, წელს მეხუთედ საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი **ნონა გაფრინდაშვილი**; ამ ორი მანდილოსნის გარდა გვყავან სხვა ბევრი ორივე სქესის სახელოვანი და საამაყო თანამემამულენი მეცნიერებისა და ხელოვნების, ტექნიკისა და სპორტის ყველა დარგებში და სახეობებში... **მაგრამ**, „რალა იგი სინათლე, რასაცა ახლავს ბნელია?“ ისინი არ ამშვენებდენ ქართველი ხალხის თვითხელმწიფებას! ქართველთა სახელმწიფოს დროშები კვლავ არ ფრიალობდენ საერთაშორისო ფორუმებზე, სადაც ირჩეოდენ და წყდებოდენ ერთა ბედი! როგორც უასაკოს, ქართველ ხალხს ისევაც მიჩენილი ჰყავდა უცხო ძალით-მაცხონე „მეურვეები“ და „მცველები“! აკაკის სატრფო ისევ ცხრაკლიტურში იჯდა და, არსაიდან ჩანდენ გმირნი: ტარიელი, ავთანდილი, ფრიდონი და შეფიცულნი მათნი, ჩვენი ტურფა ნესტანდარეჯნის ქაჯთა ტყეობიდან გამომხსნელნი.

1985 საბჭოებისთვის იყო მიხაილ გორბაჩოვის გახელმწიფების წელი. საყოველთაოდ აღიარებული ფაქტებია: ბრეჟნევის ზეობის აპოთეოზს წარმოადგენს **70**-ანი წლების დასაწყისი, როცა საბჭოთა მთავრობამ მიაღწია დასავლეთისთვის მიედებინებია მისი „დეტანტი“ და **1975** წელი, როცა ხელმოწერილი იქნა ეგრედ წოდებული ჰელსინკის ხელშეკრულება, რომლიც ბრეჟნევის ხელისუფლებამ იშვიათად გამოიყენა საბჭოთა სამხედრო პოტენციალის ყველმხრივი გაძლიერებისა და საერთაშორისო ექსპანსიის გაფართოებისათვის.

1978 წლიდან ბრეჟნევი უკურნებლად სნეულდება, რაც, საზოგადოებისათვის გაუმხელად, ოთხი წელიწადი გრძელდება. ასევე სკლეროზულად და ხანგრძლივი აგონიით მთავრდება იური ანდროპოვისა და კონსტანტინე ჩერნენკოს ეფემერული

ხელმწიფებანიც. საბჭოთა სახელმწიფოს მესაქეთა ეს დამბლა-
დაცემულობა თითქოს მთელ სახელმწიფოზე გავრცელდებოდა. ამ
რესად ცენტრალიზებული მმართველი აპარატის სკლეროზიც
გამოიწვია, შიგნით კრიზისი გაბატონდა, გარედ კი-უმოქმე-
დობა. საბჭოთა მესვეურებისათვის საშური იყო, სახელმწიფ-
ოს მესაქედ გამოენახათ უფრო ახალგაზრდა, ენერგიული და
ჯანმრთელი პირი და ასეთად მათ მიხაილ გორბაჩოვი წამოა-
ყენეს, მაგრამ ამას შინაპარტიულ ბრძოლის გარეშე არ ჩა-
უვლია, როგორც შემდეგ დავინახავთ, და ის ჯერაც დამთა-
ვრებულად არ ჩაითვლება.

მაშ, გორბაჩოვმა მძიმე მემკვიდრეობა მიიღო. მისთვის ყვე-
ლაზე უფრო საშური იყო: **1.** სახელმწიფო გემის ეკიპაჟის
გამოცვლა (ეს მის პირად ინტერესშიც შედიოდა), **2.** საბჭოთა
ეკონომიკის საფუძვლიანი რეფორმა და **3.** საბჭოთა დიპლომა-
ტიის გააქტიურება. ამ წლის დამდეგისათვის გორბაჩოვმა მი-
სი პირველი საშური ამოცანა უკვე ამოხსნა. გორბაჩოვის
საბჭოთა მთავრობა მზადაა. მას უფრო კოლეგიალური შეხე-
დულება აქვს. გორბაჩოვთან ერთად სახელმწიფო ეტლში გა-
ბმულია ძველი თაობის სახელმწიფო ვეტერანი ანდრეი გრო-
მიკო, როგორც უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე,
გორბაჩოვის თაობის, კრემლში ცოტა ხნის დაწინაურებული
ნიკოლოზ რიჟკოვი, როგორც მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე
და ციმბირში კარიერაგაკეთებული იგორ ლიგაჩოვი, როგორც
პარტიული იდეოლოგიის პასუხისმგებელი პოლიტიბუროელი და
მით გენერალური მდივნობის პრეტენდენტი. ოთხივე ველიკო-
რუსია და მათ გვერდით აზერბაიჯანელი გეიდარ ალიევი და
ქართველი ედუარდ შევარდნაძე მხოლოდ შირმაა, საბჭოთა და
მსოფლიო ხალხთა თვალის ასახვევად.

რადგანაც ჩერნენკოს სიკვდილის გამოცხადების შემდეგ გო-
რბაჩოვის გენერალური მდივნობაც მალე გახდა ცნობილი, ამ-
ან საბჭოთა პროპაგანდას გაუადვილა დასავლეთის საინფორმა-
ციო საშუალებები დაერწმუნებია, რომ გორბაჩოვის არჩევა
ერთსულოვნად მოხდა და, რომ გორბაჩოვის ირგვლივ მონოლი-
თურადაა დარაზმული მთელი პარტიული და სახელმწიფო კად-
რიო. ასეთ იდეოლოგიურ მდგომარეობას არ ადასტურებენ საბჭო-
თა ხელისუფლების სათავეში მომხდარი მნიშვნელოვანი ფაქ-
ტები. მაგალითად, კომპარტიის ც.კ. ჯერ კიდევ ივლისის პლე-
ნუმზე გამოცხადდა გრიგორი რომანოვის პენსიაზე გასვლა.

ზედმეტია იმის მტკიცება, რომ გრ. რომანოვი თავის ნებმილ პენსიაზე არ გასულა, არამედ აიძულეს წასულიყო, რომელიც საშიში პირი მ. გორბაჩოვის ხელმწიფებისათვის. რომანოვი ჯერ 65 წლისაც არ იყო და საერთოდ, როგორც წესი, პოლიტიბიუროდან ხნის გამო არ ანთავისუფლებენ, რასაც უდაოდ ადასტურებს 76 წლის გრომიკოს მაგალითი. გრ. რომანოვი მეტად გავლენიანი ცენტრალური კომიტეტის მდივანი და პოლიტიბიუროს წევრი იყო. ჩერნენკოს სიცოცხლეში ის ითვლებოდა გენერალური მდივნობის ყველაზე უფრო სერიოზულ კანდიდატად, მაგრამ, როგორც ჩანს, უკანასკნელ წუთში ლელო გორბაჩოვმა გაიტანა.

წლის უკანასკნელ დღეებში, კერძოდ 24 დეკემბერს „ტასის“ სააგენტომ გამოაცხადა ვიქტორ გრიშინის „პენსიაზე გასვლის“ ცნობა. ვ. გრიშინი, - ქალაქ მოსკოვის კომპარტიის პირველი მდივანი, ცენტრალური კომიტეტის წევრი 1952 წლიდან, პოლიტიბიუროს წევრობის კანდიდატი 1961 წლიდან და წევრი 1971 წლიდან, - ერთ-ერთი დიდი გავლენის მქონე საბჭოთა ხელისუფალი იყო და, როგორც კრემლიდან მომდინარე ხმები ირწმუნებიან, გენერალური მდივნის ამრჩევთა მნიშვნელოვანი ნაწილი, განსაკუთრებით კი ხელისუფალთა ძველი გვარდია ვიქტორ გრიშინის კანდიდატურას უჭერდა მხარს. ამრიგად, სულ რაღაც 8-9 თვის განმავლობაში ხელისუფლების ხელში აღებუიდან, მ. გორბაჩოვი ხელისუფლებიდან აძევებს მის ორ ყველაზე ძლიერ მეტოქეს. მარტო ის ფაქტი, რომ გორბაჩოვი იძულებული იყო ასეთ უკიდურეს საშუალებისათვის მიემართა, მოწმობს იმას, რომ ბრძოლა ხელისუფლების შიგნით მძაფრი იყო და არა ისე იდილიური, როგორც ამას საჯაროდ აცხადებენ გრომიკო და სხვა გორბაჩოვის მთავრობის წევრები.

გორბაჩოვი დაჩქარებული ტემპით აწარმოებს პარტიულ და სახელმწიფო კადრების შეცვლას. კადრების შერჩევა ყოველთვის არ უბასუხებს გაახალგაზრდავებისა და კომპეტენტურობის კრიტერიუმებს, როგორც ეს დასავლეთის სოვეტოლოგებს ჰგონიათ. საერთოდ საბჭოთა რეჟიმისათვის და მათ შორის გორბაჩოვისთვისაც მთავარია ნდობის საკითხი და მისი ცვლილებები, როგორც ცენტრში, ისე რესპუბლიკებსა და მხარეებში, უპირველესად ყოვლისა ნდობის ნიშნით მიმდინარეობს.

გორბაჩოვის ავტორიტეტს უექველად მხარს უმაგრებს „კ.გ.ბ.“, მაგრამ ეს საკმარისი არ უნდა იყოს, რადგან საბჭოთა წესწყობილების მეორე მთავარი დასაცავი-წითელი არმია, როგორც ჩანს, ჯერ კიდევ მისთვის მთლად სანდო არ უნდა იყოს და ამიტომაც ის დასაწყისშივე შეუდგა სამხედრო უწყების პოლიტიკურ ხელმძღვანელთა მისთვის სანდო კადრებით შეცვლას.

გორბაჩოვის ავტორიტეტის უკმარისობის მაჩვენებელია ის ფაქტიც, რომ ის მხოლოდ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის წევრია და არა თავმჯდომარე, როგორც ეს ბრეჟნევმა და აკანონა და მისმა უშუალო მემკვიდრე ანდროპოვმა და ჩერნენკომ თითქოს ურყევ წესად აქციეს. ატც ის ჩვენი ვარაუდი გამართლდა, რომლის მიხედვითაც შეიძლება გორბაჩოვს არ სურდა ბრეჟნევის გზის გაგრძელება, არამედ სტალინის მსგავსად—მთავრობის თავმჯდომარის პოსტის დაპატრონება, მაგრამ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარედაც აირჩიეს ნიკოლა რიჟკოვი და არა გორბაჩოვი. ახლა კი ცხადია: გორბაჩოვს მისი კოლეგები არ ენდობიან, პარტიასთან ერთად სახელმწიფოს სადავეებსაც არ ანდობენ.. ერთი სიტყვით, დღევანდელი საბჭოთა ხელისუფლება კოლექტიური ტირანიაა, საბჭოთა ტერმინოლოგიით კი—კოლეგიალური მმართველობა.

საბჭოთა წესწყობილების მთელ ისტორიაში კოლეგიალური და ერთპიროვნული დიქტატურები მონაცვლეობენ. ბოლშევიკური გადატრიალების შემდეგ ამ პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ტირანია თანდათან შეცვალა ლენინის პიროვნულმა კულტმა. ლენინის სიკვდილის შემდეგ ისევ ცენ. კომიტეტის კოლეგიალური მმართველობა აღსდგა, მაგრამ სტალინმა მისი კოლეგები პოლიტიკურად და ფიზიკურად გაანადგურა და საკუთარი ტირანია დაამყარა. სტალინის სიკვდილის შემდეგ იშვა მალენკოვ-ბერია-მოლოტოვ-ხრუშჩოვის კოლეგია, რომელიც მალე ბერიას მკვლელობით, მალენკოვ-მოლოტოვის პარტიიდან გაძევებით და ხრუშჩოვის ერთპიროვნული დიქტატურით შეიცვალა. სასახლის შეთქმულებამ ხრუშჩოვი ხელისუფლებიდან გააძევა და შეთქმულებმა ბრეჟნევ-პოდგორნი-კოსიგინის კოლეგიალური სამეული გააბა სახელმწიფო ეტლში. ბრეჟნევმა წელნულა პოდგორნი გააძევა ხელისუფლებიდან, კოსიგინი დაიქვემდებარა და ბოლოს თავის კულტზე ალოცა კომუნის-

ტური სამყარო. ამჟამადაც საბჭოთა რეჟიმის ციფერკოდებზე, ახლდება. ბრეჟნევის კულტს ცვლის კოლექტივისტური ბაზოვ-გრომიკო-რიჟკოვის მმართველობა, რომლის გადაუდებელი ამოცანა ჯერ-ჯერობით არის შინაპარტიული ოპოზიციის დაძლევა-აღაგმვა. მხოლოდ ამის შემდეგ დაიწყება ფართო საზოგადოებისათვის დამალული ბრძოლა გორბაჩოვის პიროვნული კულტისათვის. ამ გზაზე ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს გორბაჩოვისათვის საერთაშორისო ფაქტორს. მას ესაჭიროება, რაც არ უნდა დაუჯდეს, წარმატებებს მიაღწიოს საერთაშორისო არენაზე. წარუმატებლობის შემთხვევაში მას ემუქრება ნიკიტა ხრუშჩოვის ბედი:—კრემლის შინაური შეთქმულებით დახობა.

ხაზი გავესვით რა დღევანდელ საბჭოთა ხელისუფლებაში შემჩნეულ შინაპარტიულ ქიშპობის, და კიდევ მეტი, ბრძოლის ფაქტს, ჩვენთვის ჯერჯერობით ცნობილი არაა, თუ რომელია მათ შორის უფრო პროგრესიული და რომელი—უფრო რეაქციული, რადგანაც, გარდა ოპოზიციის ლიდერების ცოდნისა, ჩვენ ჯერჯერობით არ ვიცით თუ რით განსხვავდება გრიშინის ან რომანოვის პოლიტიკა გორბაჩოვის მხარისდამჭერთა პოლიტიკისაგან.

გორბაჩოვის არჩევის თანავე დასავლეთში დაიწყო აზრის გავრცელება, რომ თითქოს ის ყოფილიყოს გაბედული ეკონომიკური რეფორმების მომხრე და ლიბერალი. უნდა ითქვას, რომ დღემდე, არც სიტყვით და არც საქმით, გორბაჩოვის ეს თვისებები არ შეინიშნება. პირიქით, უფლებების დარგში მას მიეწერება კანონი, რომელიც საბჭოთა ციხე-გულაგთა ადმინისტრაციებს უფლებას აძლევს, რომ მათ განკარგულებაში მყოფ პატიმრებს პატიმრობის ვადა გაუგრძელონ. (1985 წლის ბოლოსათვის საბჭოთა პატიმრების რიცხვს რვა მილიონამდე ვარაუდობენ. მათ შორის უმრავლესობაა გაფლანგვის, მექრთამეობის, სპეკულაციის და სხვა ტიპიური საბჭოთა საზოგადოებისათვის დამახასიათებელი ბოროტმოქმედების ბრალდებით. პოლიტპატიმართა მიახლოებითი რიცხვის დასახელებაც კი შეუძლებელია. საბჭოთა ხელისუფლებისათვის ეს საკითხი სახელმწიფო საიდუმლოებას წარმოადგენს და ის დაჟინებით უმაღლავს საზოგადოებას პოლიტპატიმრების არსებობას საბჭოთა სახელმწიფოში.)

გორბაჩოვის სახელთანაა აგრეთვე დაკავშირებული ალკო-

პოლთან ბრძოლა და მასთან დაკავშირებული პოლიციური რეპრესიები. ლოთობა იყო და რჩება რუსული საზოგადოებაში სენი. ბოლშევიკები იქალოდენ, რომ მათ მიერ აშენებულ საზოგადოებაში ლოთობა თავისთავად მოისპობოდა. მათი რევოლუციის 68 წლისთავზე გორბაჩოვის პოლიციური მძვინვარება ლოთობის წინააღმდეგ, ერთხელ კიდევ ზედმეტად მოწმობს კომუნისტური სამოთხის დაპირებათა გაკოტრებას. ალკოპოლიზმის წინააღმდეგ ერთი და იგივე პოლიტიკის წარმოება შიდა რუსეთში და მუსულმანურ რესპუბლიკებში, სადაც ლოთობის სოციალური პრობლემა საერთოდ არ არსებობს, მიგვანიშნებს აბსურდული ცენტრალიზმის უგუნურებაზე. საქართველო ვაზის კლასიკური ქვეყანაა. აქ ჯერ კიდევ გუშინ პოეტები და მწერლები ქებათა-ქებას უძღვნიდენ ღვინისა და ბახუსის კულტს. საქართველოში იყო და ახლაც იქნება ღვინის უზომო სმისაგან გამოწვეული უსიამოვნო და უბედური ერთული შემთხვევები, მაგრამ ლოთობა, როგორც სოციალურად საშიში სენი-არასოდეს. საქართველოში ღვინის დაყენების შემცირება, ყურძნიდან უალკოპოლო სასმელების დამზადება და რესტორნებში ღვინის გაყიდვის აკრძალვა ბრიყობასთან ერთად ძლიერ საზარალოცაა. ქართველი ხალხის კეთილდღეობისათვის.

ეკონომიკურ რეფორმებში გორბაჩოვის ნოვატორობაზე ლაპარაკი ჯერ ნაადრევია. საიჯარო სისტემა, რომელზედაც საბჭოთა პროპაგანდა დიდ იმედებს ამყარებს, არც ახალია, არც სოციალისტურია და არსებულ პირობებში ვერც მშრომელთა დაინტერესებას ვერ გამოიწვევს. მისი შედეგი იქნება ის რაც სტახანოვშიჩინის-მშრომელთა გამომუშავების ნორმების გაზრდა და მით სახელმწიფოს მიერ მშრომელთა გაყვლეფის კიდევ უფრო გაძლიერება.

ამ ზაფხულში ელუარდ შევარდნაძე კრემლში დააწინაურეს პოლიტიბუროს წევრად და საგარეო საქმეთა მინისტრად. ვვარაუდობდით, რომ მის მიერ საქართველოში დატოვებულ მმართველ ეკიპში მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ მოხდებოდა. უნდა ვაღიაროთ, რომ ჩვენი ვარაუდი არ გამართლდა და საქართველოშიც მასიურად მიმდინარეობდა პარტიული და სახელმწიფო აპარატების წმენდა: „პენსიაში გასვლის“, უვარგისი ხელმძღვანელობის, მექრთამეობის თუ სხვა ბრალდებე-

ბით. ქართველ ხალხს და არც საქართველოს სხვა ერეკლეებს მცხოვრებთ ამ ცვლილებების შესახებ არაფერს ეკითხებოდნენ და მათაც ამის შედეგად არც უფრო ცხელოდათ და არც უფრო სცივოდათ. მათთვის **1985 წელს**, გორბაჩოვის გაგენერალსეკრეტრობას არ მოუტანია არავითარი გაუმჯობესება არც შრომის პირობებისა, არც პროდუქტებითა და სხვა ცხოვრებისათვის საჭირო საშუალებათა მომარაგებაში, არც ბინისა და სანიტარულ-საექიმო მომსახურებაში და არც სხვა ნებისმიერ სფეროში. სასმელი და სახმარი წყლიც კი სანატრელი იყო თბილისელებისათვის, ისევე როგორც ელდენი და საწვავი გაზი. ქართველმა ხალხმა მხოლოდ იმით შეიძლება თავი ინუგეშოს, რომ სხვაგანაც ყველგან, საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებში, უკეთეს დღეში არ იყვნ.

არასაკმაო ავტორიტეტი და ჩაკეტილი საშინაო მდგომარეობა, რომლის გასაღებიც, თვით იდეოლოგიის ტყვეობაში მყოფს არ გააჩნია, უეჭველია გორბაჩოვს უბიძგებს წარმატება და მით ავტორიტეტის განმტკიცება ეძებოს საერთაშორისო არენაზე, სადაც მას ორი ურთიერთ საწინააღმდეგო პოლიტიკა გააჩნია: **1.** სამხედრო ძლიერების გამოყენებით მნიშვნელოვანი გამარჯვების მოპოვება; **2.** დიპლომატიური მეთოდების და ხერხების შეცვლით მშვიდობის ხანგრძლივი უზრუნველყოფა. არის მორცხვი ნიშნები იმისა, რომ თითქოს გორბაჩოვს ეს მეორე გზა აერჩიოს, მაგრამ ეს რომ თვალსაჩინო გახდეს, ამას შეიძლება კიდევ ერთი წელიწადიც არ ეყოს.

1985 წლის ყველაზე დიდი საერთაშორისო მნიშვნელობის მოვლენაა გორბაჩოვ-რეიგანის შეხვედრა ჟენევაში **19-20-21** ნოემბერს. **6 წლის** დაძაბულობისა და მტრული დაპირისპირების შემდეგ აქ ერთმანეთს მოსალაპარაკებლად შეხვედნ არა მარტო ორი მოქიშპე სახელმწიფოს, არამედ აგრეთვე ორი მტრული და ძნელად შესარიგებელი სამყაროს—დემოკრატიულ ერთა კავშირისა და კომუნისტური ბლოკის—უმაღლესი დონის წარმომადგენლები. საკითხი ეხებოდა მსოფლიო ომსა და მსოფლიო მშვიდობას და ამიტომ მსოფლიო საზოგადოების ინტერესიც გასაგებია.

უკანასკნელად **1979 წელს** ვენაში შეხვედნ ერთმანეთს შეერთებული შტატების პრეზიდენტი ჯ. კარტერი და ს.ს.რ.კ. მეთაური ლ. ბრეჟნევი და მათ ხელი მოაწერეს სტრატეგიული

შეიარაღების შეზღუდვის მეორე თაობის ხელშეკრულებას რის რატიფიკაციაც ამერიკის კონგრესმა არ ინებებდა. მასადამე, არც სავალდებულოა, მაგრამ ამერიკის მთავრობა, მისი ხელმოწერის პატივისცემის მიზნით, მაინც ასრულებს ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვალდებულებებს.

ვენის შეხვედრას იმ წელსვე მოჰყვა საბჭოთა ჯარების შეკრა ნეიტრალურ ავღანეთში და 1980 წელში კომუნისტური პოლონეთის პოლიტიკური კრიზისი, სადაც ყველ წუთს მოსალოდნელი იყო, უნგრეთისა და ჩეხოსლოვაკიის უხეში მაგალითების მსგავსად, საბჭოთა ჯარების ინტერვენცია. ამ დიდმნიშვნელოვანმა საერთაშორისო ამბებმა დეტანტის პოლიტიკა ცივი ომით შეცვალა დასავლეთსა და კომუნისტურ ბლოკს შორის. ამ პორიოდსავე დაემთხვა ამერიკის შ. შ. პრეზიდენტად რ. რეიგანის არჩევა, რომელიც თავის ხალხსა და მთელ თავისუფალ კაცობრიობას ჰპირდებოდა, რომ ბოლოს მოუღებდა ამერიკის სამხედრო და დიპლომატიურ სისუსტეს და ზღვარს დაუდებდა საბჭოთა კავშირის სამხე-ექსპანსიას. აქედან მოყოლებული, საბჭოთა პროპაგანდისათვის პრეზიდენტი რეიგანი გახდა ომის გამჩაღებელი უსაში-ნელესი მხეცი, რომელიც ყველი საშუალებით, თუნდაც მკვლელობით, სახელმწიფო საჭეს უნდა მოეშორებინათ.

საბჭოთა მთავრობის საერთაშორისო გართულებებს დაემატა ხანგრძლივად ბრეჟნევი-ანდროპოვი-ჩერნენკოს ავადმყოფობა, რასაც მსოფლიოს არ უმხელდენ. ამან კი საბჭოთა ხელისუფლები აძულა შინ ჩაკეტვის პოლიტიკა და ბირთვული ომის აპოკალიპსის მუქარა ეწარმოებინა. მიუხედავად დასავლეთის პაციფისტთა პანიკური მანიფესტაციებისა, რომლის დამფინანსებელი და დირიჟორი იგივე საბჭოთა ხელისუფლება იყო, საბჭოების ეს „ცარიელი სკამის“ პოლიტიკა მარტ-ხით დამთავრდა, „ოტანის“ სახელმწიფოთა მიერ წარმოებული ყველგვარ პროვოკაციებისაგან დაზღვეული, მაგრამ მტკიცე პოლიტიკით, რომელიც გამოიხატა დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოებში წინასწარ დეფემილი საშუალო სიშორის ახალი ტიპის ბირთვული იარაღის განლაგებაში.

უკვე ჩერნენკოს სიცოცხლეში აშკარა იყო, რომ საბჭოთა მთავრობა ეძებდა მიზეზს ამერიკის მთავრობასთან შეწყვეტილი დიალოგის განსაახლებლად. გორბაჩოვმა ამ ახალი საბჭოთა პოლიტიკის მატერიალიზაცია მოახდინა შენევაში

პრეზიდენტ რეიგანთან შეხვედრით. ამ შეხვედრის მიზანი იყო საერთოდ შეიარაღების და კერძოდ შეიარაღების დარგში შეთანხმების მიღწევა. ბირთვული იარაღის საკითხში პრეზიდენტ რეიგანის პოზიცია დიდი ხანია, რაც ცნობილია: ის მზადაა ნოლამდე შეამციროს, ე. ი. უკვე დამზადებული ბირთვული ბომბები სრულიად გაანადგუროს თუკი სხვა სახელმწიფოებიც და პირველ რიგში საბჭოთა კავშირი ასევე მოიქცევა სათანადო კონტროლის გარანტიების მიღებით. გორბაჩოვმა წამოაყენა 50%-ით შემცირების წინადადება. ოფიციალურად ის კონტროლს არ უშვებდა, ხოლო ოფიციალური ხმებით ის თანახმა იქნებოდა კონტროლზედაც, თუკი მთავარ საკითხში—სტრატეგიული იარაღიდან თავდაცვის პროექტი (*I.D.S.*)-ზე ამერიკა ხელს აიღებსო. ცნობილია, რომ საბჭოებსა და ამერიკას იმდენი ბირთვული ბომბები აქვთ თავიანთ არსენალებში, რომ თითოეულს შეუძლია ოთხჯერ და ხუთჯერ მოსპოს სიცოცხლე დედამიწის ზურგზე. ასეთ პირობებში მათი 50%-ით შემცირებას არავითარი პრაქტიკული შედეგით არ მოყვება, თუნდაც კონტროლის პირობებში. მაგრამ, როგორც პირველ ნაბიჯს ურთიერთი ნდობის დამყარების გზაზე, ამ შეთანხმებასაც შეიძლება კარგი შედეგი გამოეღო, რომ ამის წინაპირობად გორბაჩოვს არ მოეთხოვა ამერიკის მთავრობისაგან *I.D.S.*-ზე ხელის აღება, რაც უკანასკნელისათვის მიუღებელი იყო.

ქენედი შეხვედრის მთელ წინა პერიოდში საბჭოთა მთავრობამ მთელი თავისი დიპლომატია-პროპაგანდის არტილერია მიმართა სწორედ *I.D.S.*-ს წინააღმდეგ რომელიც მათ „გარსკვლავთა ომად“ და „პირველი ბირთვული დარტყმის“ იარაღად მონათლეს და მთავრობებსა და საზოგადოებრივ აზრს უმტკიცებდენ, თითქოს ამერიკის მთავრობის ეს განზრახვა ყოფილიყო ყველაზე საშინელი ბირთვული ომის გაჩაღების საშუალება და თუ პრეზ. რეიგანი მასზე უარს არ იტყადა, გორბაჩოვი სხვა შეთანხმებებზე არ წავიდოდა.

ჩვენის აზრით, გორბაჩოვის ორპოზიცია ორმაგად უმართებულა და მის საფუძვლიანობას მხოლოდ სუსტი გონების ხალხს თუ დააჯერებს. პირველ რიგში, საერთაშორისო გარიგებების დროს სასწორის თეფშებზე თანაბარი სიმძიმეები უნდა დაიდვას. თუკი ამერიკა დათანხმდებოდა ბირთვული

იარაღის თანაბარ შემცირებაზე, მას დამატებით საჩუქრად რატომ უნდა მიეცა გორბაჩოვისათვის დარჩენილი საბრძოლო ბომბების მუქარიდან თავდაცვის ყველგვარი საშუალებების დიების სამუდამოდ ხელის აღების ხელშეკრულობა?!

მეორე რიგში უნდა ითქვას, რომ ამერიკის მთავრობის პროექტი სტრატეგიული იარაღიდან თავის დაცვის საშუალებათა ძიებისა არც ისეთი საშინელებაა კაცობრიობისათვის, როგორც ამას საბჭოთა მთავრობა ქადაგობს. მას შეგიძლიათ უწოდოთ „ვარსკვლავების ომი“ თუ ნებისმიერი სხვა სახელი ფიქციური ომების ლიტერატურიდან, მაგრამ შინაარსი მისი ერთია და უბრალო: შორს მტყორცნი ბირთვული იარაღისაგან თავდაცვის საშუალებების ძიება. თუ ეს გეგმა ამერიკამ მართლაც განახორციელა, მაშინ, როგორც ამბობს პრეზ. რეიგანი, ბირთვულ ბომბების გაუთავებელ დამზადებას აზრი გამოეცლება და კაცობრიობა განთავისუფლდება მისგან მოსპობის საშიშროებისაგანო. იქნებ ბატონი რეიგანი გადაჭარბებული ოპტიმისტი იყოს, მაგრამ განზრახვის კეთილშობილებას ვერ წაართმევთ და ისტორიულ პერსპექტივაშიაც ის სრულიად გამართლებულია. მართლაცდა, ადამიანმა საომრად ნაჯახი და ხმალ-ხანჯალი როგორც კი გამოქედა, მაშინვე დაამზადა მათგან დასაცავი ფარიც. უფრო ახლო წარსულში, საჰაერო დაბომბვისაგან თავის დასაცავად სახელმწიფოებმა შექმნეს საზენიტო არტილერია; თუ ფარის, მუზარადის, ან საზენიტო არტილერიის გამოგონება-დამზადება თავის დროზე არავის დაუგმია, მაშ, დღეს როგორღა შეიძლება იგივე ხასიათის გადაწყვეტილების დაგმობა-აკრძალვა ბირთვული იარაღის შემთხვევაში? მით უმეტეს, რომ, როგორც ცნობილია, მეორე, საბჭოთა მხარე ამავე მიზანზე გადაციცებით მუშაობს მალულად?! ამერიკის მთავრობა რომ ასეთ დათმობაზე წასულიყო, ეს იქნებოდა მისი თვითმკვლელობა და ლალატი მთელი თავისუფლებისმოყვარე კაცობრიობის.

მართლაც, ასეთ დათმობას არც შეხვედრის წინ და არც შეხვედრის დროს ადგილი არ ჰქონებია და, საბჭოთა მხარის ულტიმატუმის მსგავსი წინაპირობის გამო, არ შეიძლებოდა შედეგი მნიშვნელოვანი ყოფილიყო ომისა და მშვიდობის საკითხში, რასაც ელოდა მსოფლიო საზოგადოება. აღსანიშნავია: მიუხედავად დაუძლეველი დაბრკოლებების არსებობისა,

გორბაჩოვ-რეიგანის შეხვედრა-მოლაპარაკება მონცაგოში
 თა, კიდევ მეტი, იგი ერთი დღით კიდევაც გაგრძელდა.
 ვიდრე ეს წინასწარ იყო გადაწყვეტილი, არავითარი მნიშ-
 ვნელოვანი ორმხრივი ხელშეკრულობით ის არ დაგვირგვინე-
 ბულა, პირიქით, მათი ერთობლივი განცხადება წარმოადგე-
 ნს ჩამოთვლას იმ საკითხებისას, რომლებშიც ისინი ვერ შე-
 თანხმდნენ, მაინც უმაღლესი დონის ეს მოლაპარაკება უნდა
 ჩაითვალოს პოზიტიურად ორი ანტაგონისტური ბლოკის უო-
 მარი თანაარსებობის თვალსაზრისით. რეიგანმა და გორბა-
 ჩოვმა მიზანშეწონილად და შესაძლებლად დაინახეს ერთმა-
 ნეთს სიმპატიურ და კეთილგანწყობილ ატმოსფეროში დამო-
 რებოდნენ, ერთად აღიარეს: ბირთვული ომიდან ვერც ერთი
 მხარე გამარჯვებული ვერ გამოვა და, აქედან გამომდინარე,
 არც ერთმა მხარემ ის პირველმა არ უნდა დაიწყოს; შეთან-
 ხმდნენ, რომ ყოველწლიურად შეხვედნენ ერთმანეთს, რათა
 ეძებონ გზები სადაო საკითხებზე შეთანხმებისა, შეთანხმ-
 დენ აგრეთვე, რომ გაგრძელდეს შეიარაღების შეზღუდვის
 კომისიების მუშაობა ყენევისა და ვენაში, და ბოლოს, ხელ-
 მოწერილი იქნა ზოგიერთი ეკონომიკური და კულტურული
 ხასიათის ხელშეკრულებებიც. უკვე ის ფაქტიც, რომ ყენე-
 ვის მოლაპარაკების შემდეგ საბჭოთა პროპაგანდამ საერთო-
 დ მკვეთრად შეცვალა ტონი პრეზიდენტ რეიგანისა და
 მისი მთავრობის მიმართ და, რომ ამ აუტანასკნელს საშუ-
 ალება მისცეს, ამ ახალ წელს საბჭოთა მოქალაქეებისადმი
 მიემართა, უკვე ბევრი კარგის მეტყველია მშვიდობის ძიე-
 ბის ეკლებიან და ბურუსიან გრძელ გზაზე.

თუ საბჭოთა მთავრობას, როგორც იგი ირწმუნება, მარ-
 თლაც მშვიდობა სწადია, მაშინ მას შეუძლია კაცობრიობას
 თავიდან ააცდინოს გამანადგურებელი ომი. მსოფლიო მშვი-
 დობისა და ნდობის დასამყარებლად გორბაჩოვსა და მის
 მთავრობას არ ეყოფათ მათი ნაცადი ტყილი და ლიტონი
 სიტყვები, არამედ დასკირდებათ სერიოზული პოლიტიკური
 გარდაქმნები, როგორც შიგნით, ისე გარეთ; მათ სიტყვები
 საქმედ უნდა აქციონ; ექვსი ათეული წლის დაპირებები
 დემოკრატიასა და თავისუფლებაზე ცხოვრებაში უნდა გაა-
 ტარონ. თუ რუსებს კომუნისმი ეოცნებებათ, მათ არავინ
 არ უშლის ამ გზით იარონ, ოღონდ, მათ თავი უნდა და-
 ანებონ, რომ ის სხვა ხალხებს ძალით თავზე მოახვიონ.

მაშინ, და მხოლოდ მაშინ, მსოფლიო მშვიდობის გარდატეხის აფრენა დიახაც შესაძლებელი გახდება. ვისურვებთ, რომ 1986 წელი ყოფილიყოს ასეთი გარდატეხის წელი.

ა რ დ ა ვ ი წ ყ ე ბ ა

ამ 1986 წლის დამდეგს „გუშავს“ თავის მოვალეობად და ღირსებად მიაჩნია, მკითხველების ყურადღება გაამახვილოს იმ ჩვენი თანამემამულეების მიმართ, რომლებიც ჩვენი ხალხის ეროვნული და პიროვნული უფლებების დაცვის გამო უწყალო ფიზიკურ და მორალურ ტანჯვას განიცდიან ტირანული საბჭოთა ხელისუფლების დამსჯელი ორგანოებისაგან. ყველა პოლიტიკურ რეპრესირებულთა ვინაობა ჩვენთვის უცნობია, ცნობილთაგანაც ყველასი აქ ჩამოთვლა შეუძლებელია, დავკმაყოფილდეთ მხოლოდ ზოგიერთებით და მათი სახით ყველა მათ ბედში მყოფთ გამოვუცხადოთ ჩვენი მამულიშვილური გულმოწყალება და სოლიდარობა.

1. მერაბ კოსტავა, 46-47 წლის მუსიკოლოგი, „აღამიანის უფლებათა“ და „ჰელსინკის ხელშეკრულების ცხოვრებაში გატარების“ დაცვის კომიტეტების წევრი თბილისში, ქართული „თვითგამოცემების“ ერთ-ერთი რედაქტორი. ზვიად გამსახურდიასთან ერთად 1977 წლის 8 აპრილს ის დააპატიმრა კავებეს ორგანოებმა და 1978 წლის მაისში მას მიუსაჯეს 3 წლით თავისუფლების აღკვეთა და ორი წლით გადასახლება. მას შემდეგ ის იტანჯება შორეულ ციმბირის გულაგებში. 1981 წლის ბოლოს მას პროვოკაცია მოუწყვეს, „გაასამართლეს“ და მიუსაჯეს კიდევ 5 წლის პატიმრობა, ხოლო გასულ წელში ბანაკის ადმინისტრაციამ ცუდი ყფა-ქცევის მოტივით ორი წლის პატიმრობაც დაუმატა. ცხადია, რომ უშიშროების ორგანოები მას სამშობლოს და თავისუფალ ცხოვრებას არ აღირსებენ, რადგანაც ნებისყოფა მისი ვერ გატეხეს და პატიოსნება ვერ შეუზღალეს.

2. ნიკოლოზ სამხარაძე, 70 წლის ექიმი და ისტორიკოსი, რომლის დევნა იწყება 1957 წლიდან, როცა ის პირველად წინ აღუდგა ხელისუფლების პოლიტიკას დედაენის ხარჯზე რუსული ენის სწავლების გაძლიერებაზე და

ქართველი ხალხის ისტორიის ცალკე საგნად სწავლების უწყვეტობაზე. მას შემდეგ ის სამსახურიდან მოხსნეს და დააპატიმრებდენ, ამწყვდევდენ ფსიქიატრულ საპატიმროებში... უკანასკნელად ის დააპატიმრეს 1980 წლის 23 სექტემბერს. მისი ვაჟის-თამაზის განცხადებით, მას შემდეგ ნ. სამხარაძე იმყოფება ქ. ორიოლის ფსიქიატრულ დაწესებულებაში, ის გონებრივად სრულიად ჯანსაღია, მაგრამ მას ტანჯავენ იმიტომ, რომ ის მოითხოვდა სსრკ-ს კონსტიტუციური უფლებების ცხოვრებაში გატარებას საქართველოსთვის.

3. ვალენტინა ფაილოძე, დაბ. 1923 წ., 3 შვილის დედა, ღრმად მორწმუნე მანდილოსანი, სიონის ტაძრის ყოფილი მგალობელი, რომელმაც სამოცდაათიანი წლების დამდეგს ამხილა კავებებს აგენტების ძირგამომხრელი საქმიანობა საქ. მართლმადიდებელი ეკლესიის მაშინდელ საკათალიკოსოში. მას შემდეგ ის იმყოფება შეუწყვეტელ დევნა-პატიმრობაში ხელისუფალთა ცილისწამების ბრალდებით. უკანასკნელად, 1983 წ. 25 მაისს სასამართლომ მას მიუსაჯა 8 წ. თავისუფლების აღკვეთა და 5 წ. გადასახლება.

4. ვაჟა ჟღენტო, დაბ. 1938 წ. ქ. რუსთავის საზოგადოება „ცოდნას“ მდივან-მმართველი, **ზურაბ გოგია**, დაბ. 1946 წ., გაზ. „სამგორის“ კორესპონდენტი, **ვახტანგ ჩიტავა**, დაბ. 1939 წ., ქ. რუსთავის ტექნიკური სკოლის დირექტორის თანაშემწე, გასამართლებული იყვნენ 1980 წლის ოქტომბერში „ანტისაბჭოთა აგიტაციის“ ბრალდებით, რომელთაც გამოხატებოდა ფურცლების გავრცელებაში, რომლებიც საქართველოს დამოუკიდებლობას მოითხოვდნ. მათ მიესაჯათ: ვ. ჟღენტს 6 წლით მკაცრ ბანაკში პატიმრობა და შემდეგ 3 წლით გადასახლება, ზ. გოგიას 5 წლით მკაცრ ბანაკში პატიმრობა და 2 წლით გადასახლება ხოლო ვ. ჩიტავას 5 წლით მკაცრ ბანაკში პატიმრობა. მათ შესახებ ვიცით მხოლოდ, რომ ვ. ჩიტავას 1982 წლის 28 აგვისტოს ბანაკის ადმინისტრაციის აგენტმა სასიკვდილოდ სცემა, რის შემდეგაც კიდევ ის ჩააგდეს იზოლატორში ოცი დღე-ღამით.

5. ჯაქარია ლაშქარაშვილი, დაბ. 1954 წ., ტექსის მძღოლი, **ტარიელ დვინიაშვილი**, დაბ. 1960 წელს, მუშა მექანიკოსი, **გურამ გოგბაიძე**, დაბ. 1949

„მუშაკები დაღვრემილად გამოიყურებიან. რესპუბლიკის მთელი რიგობრივად გაზრდილი „კომუნისტი“ იუწყებოდა, უკვე ვინასადახალწლო ვაქრობა, ჩვენთან კი...“

სტალინის ქუჩის ბოლოში №21 სასურსათო მაღაზიაში, რომელიც ემსახურება ქალაქის ახალ მიკრორაიონს და რომელიც „ცხინვალეაქრობის“ სანიმუშო მაღაზიად ითვლება, გუშინ საღამოს დიდი რიგი იდგა. —რაზე დგას რიგი?—ჩვენს შეკითხვას რამოდენიმე მოქალაქემ ერთდროულად უპასუხა. —კარაქზე... — დილის 10 საათიდან ვდგევართ რიგში და მაღაზიის გამგე ვ. სანაკოევმა ახლა გამოგვიცხადა: ხვალ მოდით, დღეს ვერ მოვახერხებთ კარაქის შემოტანას.

— მთელი დღე მოვცდით, ვინ გამანთავისუფლებს ხვალაც სამუშაოდან?! ამბობს ახლგაზრდა მუშა ქალი ნატაშა ქუმარიტოვა. ჩელოვის ქუჩაზე მდებარე №11 მაღაზიაში კი კარგა ხანია არც კარაქი უნახავთ თვალთ და არც მარგარინი. ასეთი მდგომარეობაა ქალაქის ცენტრში მდებარე №8 და №14 სასურსათო მაღაზიებში. მთელი თვეა რძის სპეციალურ №58 მაღაზიაში არააყანი არააქვთ. დიდი სამამულო ომის ვეტერანთა სპეციალურ მაღაზიას წელს 11000 მანეთი ფონდირებული რძე დააკლეს. საოლქო სამომხმარებლო კოოპერაციული მაღაზიები სულ დაცარიელებულია. ამჟამად აქ აქვთ მხოლოდ წვრილი, უხარისხო ორასიოდე კილოგრამი კარტოფილი, რომლის ღირებულება 35 კაპიკია. გაუთებარია, ხილბოსტნეულით მაღაზიების მომარაგება მაინც რატომ არ ხერხდება!..“ (წერილს ხელს აწერენ „კომუნისტის“ რეიდის მონაწილენი: ნინო ხოდოვა, ანა ბოქორიძე, ი. ბაგაევი, გ. მკედლიძე და გ. თედევი.)

ჩვენი ქვეყნის მდგომარეობის უცოდინარ მკითხველს არ ეგონოს, თითქოს სამხრეთ ოსეთის დედაქალაქი ამ მხრით გამონაკლისი იყოს, არა, სამწუხაროდ ასევეა ნებისმიერ სხვა მხარესა და კუთხეშიც. ყველგან პროდუქტების მაგივრად, დაპირებებით კვებავენ ჩვენ ხალხს!.. ვკითხულობ ამ ცნობებს და მეყვსეულად მაგონდება დიდებული ილიას ბოლო თქმა „მგზავრის წერილებში“ : „...ოხ, როდემდის, როდემდის?.. ჩემო საყვარელო მიწა—წყალო, მომეც ამის პასუხი!..“

ჩ ვ ე ნ ს ე ბ რ ა ე ლ ე ბ ს

ისრაელში გამომავალი ქართულენოვანი გაზეთი „ალია საქართველოდან“ თავის 1985 წლის 31 დეკემბრის ნომერს იწყებს მიმართვით: „მზიურ საქართველოს შვილებს გილოცავთ ახალ წელს! ყოფილიყოს ის ბედნიერი და სიხარულის მომტანი თქვენთვის. კაცობრიობის ისტორიაში შესულიყოს ეს წელი, როგორც საყოველთაო მშვიდობის დამყარების წელი, ისრაელ-საქართველოს კეთილურთიერთობის გაფურჩქვნის წელი.“

რომელი ქართველი არ მოაწერს ხელს ამ სიტყვებს, რა სარწმუნოების აღმსარებელიც არ უნდა იყოს იგი! და „გუშაგიც“ სიამოვნებით უერთებს მას თავის ხმას. ძმანო, საქართველოს ებრაელებო, რომლებმაც ამ უკანასკნელი 15 წლს განმავლობაში მასიურად დატოვეთ ჩვენი სამშობლო და თქვენს ისტორიულ სამშობლოს მიაშურეთ, მაგრამ თქვენი გულის ერთი ნაწილი მაინც იქ დარჩა, სადაც თქვენს მამა-პაპათ ოცდახუთი საუკუნე უცხოვრიათ და, სადაც მათი ძვირფასი საფლავებია გათხრილი, მოგილოცავთ ამ ახალ 1986 წელს; დაე, მას თქვენთვის აესრულებიოს თქვენი უზენაესი ნატვრა-მშვიდობა თავისუფლებაში.

საქართველო-ისრაელის კეთილურთიერთობას მხოლოდ საქართველოს უთავისუფლობა უშლის ხელს და, როგორც კი ის რუსთა მპყრობელობიდან განთავისუფლდება, დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას: საქართველოს და ისრაელის სუვერენული სახელმწიფოები ძმურად ხელიხელჩაკიდებულნი ივლიან წინ, უკეთესი და უკეთესი მომავლის გზაზე.

ვინაიდან ეს ჩვენი და თქვენი საერთო ინტერესია, მოდით, ამ ახალი წლიდან უფრო მტკიცედ მივცეთ ხელი-ხელს, რათა ჩვენს სამშობლო საქართველოშიც იზეიმოს მშვიდობამ თავისუფლებაში.

შალომ, შალომ, მეგობრებო!

გ უ შ ა გ ი

2157 - 35 - 79512

ვინც კი მეტ-ნაკლებად გარკვეულია საქართველოს პარტიულ-სახელმწიფოებრივ და სხვა ხელმძღვანელ ორგანიზაციათა აპარატების მუშაკთა მომარაგების სტრუქტურაში, ალბათ კარგად იცის ის, რომ მათი ცხოვრების შედარებით უკეთესი პირობების შესაქმნელად არსებობს სპეციალური სამსახურები. ჩემი მიზანია აქ, იმ მკითხველებს, რომლებიც, შესაძლოა ჯერ კიდევ მთლიანად არ არიან გარკვეულნი კომუნისტური საქართველოს ხელმძღვანელ მუშაკთა კვების პროდუქტებით მომარაგების ორგანიზაციაში, მოკლედ გავაცნო ამ სისტემის ზოგიერთი ასპექტი.

ჯერ კარგად ვიცით, რომ დღევანდელ საქართველოში პირველ ხელმძღვანელ როლს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი თამაშობს; მას მოჰყვებიან: უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი, მინისტრთა საბჭო, პროფკავშირთა რესპუბლიკური საბჭო და კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტი. ძირითადად ამ ხუთი ორგანოს ხელში იმყოფება საქ - ს მართვის ბერკეტები და, რასაკვირველია, სწორედ მათ აქვთ უპირატესობა შედარებით უკეთესი ყფა-ცხოვრების შექმნისა, საბჭოთა კანონის ფარგლებში. რაში გამოიხატება ეს? დღეს, როდესაც მთელ საბჭოთა კავშირში, მათ შორის საქართველოშიც, სურსათ-სანოვანის დიდი ნაკლებობაა, ამ ორგანოთა მუშაკებს საშუალება გააჩნიათ, სახელმწიფო ფასებში შეიძინონ, როგორც პირველი მოხმარების, ისე დეფიციტური საქონელი. ამისათვის საქ - ს კაც კომიტეტს, თბილისში ძერჟინსკის ქუჩაზე მოწყობილი აქვს სპეციალური მაღაზია, სადაც ცენტ. კომიტ. ბიუროს წევრების, ბიუროს წევრობის კანდიდატების, ცენტ. კომიტ. აპარატის მუშაკების და ზოგიერთი სხვა წამყვანი პარტიული ხელმძღვანელის გარდა, შესვლის უფლება სხვას არავის გააჩნია. სასეთივე მაღაზია არსებობს მთავრობის სახლის ქვეშ, რუსთაველის გამზირზე, რომელიც ემსახურება უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის, მინისტრთა საბჭოს, სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის აპარატების, საქ - ს პროფკავშირულ-კომკავშირულ და სხვადასხვა სამინისტროთა და უწყებათა ხელმძღვანელ მუ-

შაკებს. აქაც, როგორც ცენტ. კომიტეტის მალაზიაში წარმომადგენელი და ამ კატეგორიის მუშაკებისა, შესვლის უფლება არ გააჩნია, რისთვისაც ამ მალაზიებში შესასვლელად დაწესებულია სპეციალური საშვები.

რა პროდუქტები იყიდება ამ მალაზიებში და როგორ სწავრობენ მათი გაცემა?

საქ. კ.პ. ცენტ. კომიტეტში ამ საქმეს განაგებს სამეურნეო სამმართველო. გარდა ც.კ. ბიუროს წევრებისა, რომლებიც განსაკუთრებული უპირატესობით სარგებლობენ მომარაგების მხრივ, აპარატის სხვა მუშაკებს, — განყოფილებათა გამგეებს, მათ მოადგილეებს, ცალკეულ სექციათა გამგეებს, ინსტრუქტორებსა და სამეურნეო-ტექნიკურ მუშაკებს, დაკავებული თანამდებობის შესაბამისად, — უფლება ეძლევათ ამ მალაზიაში შეიძინონ სხვადასხვა არალიმიტირებული სასურსათო საქონელი, ისეთები როგორცაა: ბოსტნეული, ხილი, თევზისა და ხორცის კონსერვები, მინერალური და ხილულის წლები, მაკარონი, ბრინჯი, საკონდიტრო ნაწარმი, სიგარეტი და ზოგიერთი სხვა წვრილმანი პროდუქტი. რაც შეეხება დეფიციტურ კვების პროდუქტებს, ისინი გაცივება სპეციალური ყვავილანი ტალონების მიხედვით, სადაც განსაზღვრულია ცალკეული დეფიციტური პროდუქტის რაოდენობა. დეფიციტურ პროდუქტებს მიეკუთვნება: ხორცი, სხვადასხვა სახის თევზეული და ძეხვეული, ყველი, შავი და წითელი ხიზილადა, იმპორტული საქონელი, მათ შორის სასმელი, — შამპანური, ღვინო, ვისკი, ლუდი და სხვა.

იმის მიხედვით თუ ვის რა თანამდებობა უკავია, დეფიციტური საქონლის ასორტიმენტი და ოდენობა იცვლება და, შესაბამისად, ტალონიც სხვანაირია. მაგალითად, თუ ცენტ. კომიტეტის განყოფილების გამგის მოადგილეს ან ინსტრუქტორს თვეში ნახევარი კილოგრამი რომელიმე ძვირფასი თევზი ეძლევა, ტექნიკურ მუშაკს ამ თევზის რაოდენობას ან შეუმცირებენ, ან უფრო დაბალი კატეგორიის თევზით შეუცვლიან, ან კი საერთოდ არ მისცემენ.

ასეთივე წესით ხორციელდება კვების პროდუქტების გაცემა საქ. მინისტრთა საბჭოს მალაზიაშიც, იმ განსხვავებით რომ დეფიციტური პროდუქტების ასორტიმენტი აქ ბევრად ღარიბია, ვიდრე ცენტ. კომიტეტის მალაზიაში. გარდა ამისა აქ პირველ რიგში უპირატესობა ეძლევათ უმაღლესი საბჭოსა

და მინისტრთა საბჭოს აპარატების მუშაკებს, ხოლო შემდეგ სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის, სახალხო კონტროლის კომიტეტის მუშაკებს და ზოგიერთ სხვა რესპუბლიკურ ორგანიზაციათა ხელმძღვანელ მუშაკებს.

როგორც ცენტ. კომიტეტის ისევე სხვა ხელმძღვანელ ორგანიზაციათა აპარატების ნომენკლატურულ თანამდებობათა მუშაკებს, რომელთაც ეს მაღაზიები ემსახურებათ, შეუძლიათ ტელეფონით შეუკვეთონ მათთვის საჭირო საკვები პროდუქტები, რომლებიც სამეურნეო სამსახურის სპეციალური მანქანით მიაქვთ დამკვეთის ბინაზე, სადაც დამკვეთის ოჯახის რომელიმე წევრი იხდის ამ პროდუქტების ღირებულებას და სატრანსპორტო ხარჯებს; რის შემდეგ მიღებული პროდუქტების დასახელება და ოდენობა აღირიცხება.

ერთი შეხედვით საქ. ხელმძღვანელი ორგანიზაციების მუშაკთა კვების პროდუქტებით მომარაგების საქმე თითქოს მოგვარებულია, მაგრამ საქმე იმაში მდგომარეობს, რომ ამ ორგანიზაციათა მაღაზიებიც კი, განსაკუთრებით მინისტრთა საბჭოს მაღაზია, ხშირად განიცდიან სხვადასხვა პროდუქტების დეფიციტს. მაგალითად, მინისტრთა საბჭოს მაღაზიაში, განსაკუთრებით უკანასკნელ პერიოდში იშვიათად შეხვდებით ხორცს, ყველს, თევზულს, ძეხვეულს, ხიზილალაზე ლაპარაკიც ხომ ზედმეტია. ამ მაღაზიაში შემოტანილი ფრინველის ხორცი კი, რომელიც პერიოდულად მაინც შემოდის, ისეთი უფერული და უხარისხოა, რომ ხშირად, კვების პროდუქტების მწვავე ნაკლებობის პირობებშიც, ხალხი არ ყდულობს მას.

უნდა ნახოთ რა ხდება მაღაზიაში, როცა რამე დეფიციტური პროდუქტი შემოაქვთ. რესპუბლიკური მაღალი თანამდებობების მუშაკები ხშირად თავქუდმოგლეჯილები გარბიან, რათა ერთი კილოგრამი ხორცი, ყველი, ძეხვი ან თევზი შეიძინონ! რომ შეხედოთ ამ ხალხს გაგიკვირდებათ: როგორ კარგავენ ისინი ადამიანურ თვისებებს იმისთვის, რომ პროდუქტები შეიძინონ! რა ქნან, მათაც ოჯახები გააჩნიათ. ხშირად ამ ხალხს შორის ისეთებს ნახავთ, რომლებიც დღეს რომ ხორცის რიგში დგანან და ზოგჯერ ვერც ხვდებათ ეს ხორცი, ხვალ მაღალ ტრიბუნიდან, მართალია ზოგჯერ იძულებით, მაგრამ მაინც ქადაგებენ კომუნისტური წეს-წყობილების უპირატესობაზე. პირდაპირ სასაცილოა!

ყველაზე ცუდ მდგომარეობაში კი საქ - ს რიგითი მოქალაქე იმყოფება, რომელსაც არავითარი უწყობრივი მალაქისა და გააჩნია, სადაც იგი ზოგჯერ მაინც შეძლებდა სტრუქტურულ შექმნას. იგი დამოკიდებულია ჩვეულებრივ სახელმწიფო სასურსათო მაღაზიაზე, სადაც დეფიციტურს რომ თავი დავანებოთ, ხშირად ელემენტარული საკვები პროდუქტებიც კი არ არის. ასეთ პირობებში ის იძულებულია მიმართოს საკოლმეურნეო ბაზარს, სადაც ფასები პროდუქტებზე ისეთი მაღალია, რომ ხელფასზე მცხოვრებ ადამიანისათვის, თუ მას რაიმე გარეშე შემოსავალი არ გააჩნია, მიუწოდებელია. სწორედ აქედან იწყება ის ბოროტმოქმედებანი, რომლებსაც ადგილი აქვთ როგორც საქართველოში ისევე მთელ საბჭოთა კავშირში.

საბჭოთა ხელისუფალნი სამხედრო-პოლიციური ძალის გამოყენებით ჯიქტად ცდილობენ კომუნისტური წესწყობილების შენარჩუნებას, რომლისთვისაც სწორედ ასეთი მეურნეობრივი ქაოსია დამახასიათებელი. ხალხი გაოგნებულია. მან აღარ იცის როგორ მოიქცეს. რა ძნელია, როდესაც პატიოსანი შრომით ცხოვრება არ შეიძლება, ხოლო ნორმალური ცხოვრების შესაქმნელად ბოროტმოქმედების ჩადენის შემთხვევაში კი ადამიანებს მკაცრად სჯიან. რა ქნას ხალხმა? იგი სასოწარკვეთილებაშია ჩავარდნილი! ამავე დროს კი კომუნისტური პარტია გამოჰრუებამდე ქადაგებს, რომ ვითომდაც იგი ხალხის ინტერესების დამცველია. ხომ წარმოადგენს ეს უმაღლესი კატეგორიის ცინიზმს, ხალხის აბუჩად აგდებას?!

გურამ გელოვანი (1984 წელი)

შრომის ანაზღაურება და „ბრიგადული ფორმა“

ბოლშევიკური გადატრიალებისთანავე დაიწყო ხალხის მონური ექსპლოატაცია. კომუნისტი დიქტატორები საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის ყველა პერიოდში ყოველმხრივ ცდილობდნენ, რომ ხალხი ეკონომიკურად წელში არ გაშლილიყო. თავიდან მათ დაიწყეს ქალაქად და სოფლად შეძლებული ხალხის დევნა და მათთვის ქონების ჩამორთმევა. შემდეგ კი, სწორედ ხალხის სრული გაპარტახების მიზნით, რაც კომუნისტი ხელისუფლებას განმტკიცების საშუალებას აძლევდა,

სოფლად დაიწყო ძალისმიერი მასობრივი კოლექტივიზაცია, რასაც გლეხობა დიდ წინააღმდეგობას უწევდა, მაგრამ საბჭოთა სახელმწიფოს ძალამ გაიმარჯვა მაინც და დღეს

საბჭოთა სოფელი გაპარტახებულ საბჭოურ მეურნეობას წარმოადგენს, რომელსაც არ შესწევს მოსახლეობის კვების პროდუქტებით მინიმალური დაკმაყოფილებაც კი.

ასეთივე ძალზე დაბალეფექტიურია საბჭოური მრეწველობაც და, აქედან გამომდინარე, შედეგი კი ის არის, რომ საბჭ. ხელისუფლების დამყარების 68 წლისთავზე იქ ხალხმა ვერა და ვერ მოითქვა სული. ან არის კი მოსალოდნელი, რომ იგი ოდესმე მოიდგამს სულს? ალბათ არა, ვინაიდან საბჭოთა ხელისუფალთ მხოლოდ ხალხის მაქსიმალური ექსპლოატაციით შეუძლიათ განიმტკიცონ თავიანთი პოზიციები.

ამის ერთ-ერთი ხელის შემწყობი პირობა კი შრომის ორგანიზაციისა და ანაზღაურების საბჭოური სისტემაა. ამ სისტემის მანკიერების გამოა, რომ დღეს, როგორც მუშა-მოსამსახურეთა, ისე კოლმეურნე გლეხობის შრომის ანაზღაურება ისე დაბალია, რომ იგი მხოლოდ სიმბოლურ ხასიათს ატარებს, რითაც საბჭოთა ხელმძღვანელობა ხალხს შეგნებულად უკიდურეს რთულ სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებს უქმნის და უბიძგებს დანაშაულობების ჩადენისაკენ.

მე მსურს ჩვენს მკითხველს შევახსენო, რომ ყველა ღონისძიება, რომელიც კი ოდესმე გატარებული ყოფილა და ტარდება საბჭოთა ხელისუფლების მიერ შრომის ანაზღაურების საკითხში, — თვალისამხვევეი იყო და არის. ამით საბჭოთა ხელმძღვანელობა ცდილობდა და ცდილობს ხალხის დარწმუნებას იმაში, რომ ვითომდაც ყველა ისინი მიმართულია ხალხის კეთილდღეობის გაუმჯობესებისაკენ. სინამდვილეში კი ხალხი მუშაობისაგან წელში წყდება და გასამრჯელოდ კი თითქმის არაფერს იღებს.

ჩვენ, რომ აქ შრომის ანაზღაურების საკითხზე დეტალურად შევჩერდეთ, ეს ძალზე შორს წაგვიყვანს და ამიტომ მე მსურს გავაცნოთ მხოლოდ საბჭ. ხელისუფლების უკანასკნელი წლების ერთი ღონისძიება, რომელიც ვითომდაც მოსახლეობის შრომის ანაზღაურების გაუმჯობესებას ითვალისწინებს. ამ ღონისძიებას ისინი უწოდებენ „ბრიგადულ ფორმას“. თავდაპირველად ამ მეთოდით მუშაობა, პარტხელმძღვანელთა მითითებით, დაიწყო მოსკოველ მშენებელთა ერთმა

ბრიგადამ, რომელსაც ვინმე ზღობინი ხელმძღვანელობდა და ამიტომ ამ მეთოდს მშენებლობაში „ზღობინის ბრიგადის იჯარის“ სახელი შეერქვა. ამ მეთოდის არსი უბრალოა. ბრიგადა ყალიბდება **10 - 20** კაცისაგან. თუ მუშაობის ამ მეთოდზე გადასვლამდე ესა თუ ის ბრიგადა ცალკეულ კონკრეტულ ოპერაციებს ასრულებდა, ახალ მეთოდზე გადასვლის შემდეგ ასეთი ბრიგადა უკვე გარკვეულ კომპლექსურ ან სპეციალიზირებულ სამუშაოებს ასრულებს. ბრიგადის წევრებს კი ხელფასს თვით ბრიგადირი ურიცხავს, იმის მიხედვით თუ ბრიგადის ცალკეულმა წევრმა რა წვლილი შეიტანა მის მუშაობაში, რა სტაჟი გააჩნია და რა კვალიფიკაცია. ეს ძირითადი მაჩვენებლებია, რის საფუძველზეც გაიანგარიშება თითოეული მუშის შრომითი მონაწილეობის კოეფიციენტი, რაც შემდგომში საფუძვლად ედება ხელფასის განსაზღვრას.

გარდა ამისა მუშებს ასწავლიან მომიჯნავე სპეციალობებს, იმ ვარაუდით, რომ მატერიალურ - ტექნიკური საშუალებების მიწოდების შეფერხების შემთხვევაში, რაც ძალზე დამახასიათებელია საბჭოთა გეგმიანი მეურნეობისათვის, ან სხვა მიზეზის გამო, ისინი სამუშაოზე არ გაცდნენ.

მაგრამ, როგორც გამოცდილებამ უჩვენა, მუშები ასეთ ბრიგადებში გაერთიანების მონდომებას არ იჩენენ, ჯერ ერთი იმიტომ, რომ მნიშვნელოვნად იზრდება მათი შრომითი დატვირთვა, ხელფასის სათანადო გადიდების გარეშე. მაგალითად, ასეთი მეთოდით მრეწველობაში მომუშავე მუშა თვეში **180 - 250** მანეთს იღებს, რაც ჩვეულებრივ მეთოდთან შედარებით მხოლოდ **15 - 20** მანეთით მეტია, იმ დროს, როცა მათი შრომითი დატვირთვა თითქმის ერთი ორად იზრდება. ამ მეთოდის მეორე უარყოფითი მხარე ის არის, რომ ასეთი ბრიგადების შექმნა, სპეციფიურობის გამო, შეუძლებელია ყველა დარგში, როგორც ამას საბჭოთა ხელმძღვანელობა მოითხოვს; და ბოლოს, ამ მეთოდის უშედეგობის გამო, სადაც კი ასეთი ბრიგადები შეიქმნა, ისინი ფორმალურ-რეკლამურ ხასიათს იღებენ და ზოგჯერ კი უქმდებიან კიდევ, მაგრამ მიუხედავად ასეთი მეთოდის უპერსპექტივობისა, საბჭ. ხელმძღვანელები ყველნაირად ცდილობენ იმისთვის, რომ ის მაქსიმალურად გაავრცელონ. ეს იმისთვის, რომ ეს მეთოდი ხელფასის უმნიშვნელო ზრდით, ხალხის უფრო მეტი ექსპლოატაციის საშუალებას აძლევს. გარდა ამისა

ამ მეთოდის გავრცელების მცდელობით მათ სურთ აჩვენონ ხალხს, რომ ვითომ ისინი ხალხზე, მის მატერიალურ დღეობაზე ფიქრობენ.

საბჭ. ხელმძღვანელები წარმოების ზრდის მიღწევას მოგონილი, არაცხოვრებისეული, მუშაობის კომუნისტური მეთოდებით, სხვადასხვა სახის ეშმაკობითა და ხრიკებით ფიქრობენ, მაგრამ, რაც უფრო შორს მიდიან ისინი ამ მიმართულებით, სულ უფრო ნათელი ხდება, რომ ხელოვნური მეთოდებით, ხალხის რეალური მატერიალური დაინტერესების გარეშე წარმოების ეფექტიანობის მიღწევას ვერ შეძლებენ. მხოლოდ მეურნეობის გაძლოის არარაციონალურ სოციალისტურ სისტემაზე უარის თქმა მთელ ქვეყანას უკიდურესად მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამოსვლის საშუალებას მისცემს. კომუნისტურმა ხელმძღვანელებმა ეს კარგად იციან, მაგრამ სოციალისტური სისტემის უარყოფა მათ არ აწყფთ, ვინაიდან ხელმძღვანელი პოზიციების დაკარგვის ეშინიათ, რამაც შეიძლება შემდგომ ძალა-უფლების დაკარგვაც გამოიწვიოს, და მაშინ სასოწარკვეთილებაში ჩავარდნილი, გაოგნებული ხალხი მათ მკაცრ დასჯას მოითხოვს, მრავალი ათეული წლის მანძილზე მისი აბუჩად აგდებისა და ყველა ადამიანური უფლების წართმევის გამო.

გურამ გელოვანი (30.04.1985)

ს ა ბ ჯ ო თ ა რ ე უ ი მ ი მ ა ნ კ ი ე რ ე ბ ი ს წ ყ ა რ ო ა

რატომ არის საბჭოთა კავშირში ასე ფართოდ გავრცელებული კორუპცია? საქმე იმაშია, რომ საბჭოთა კავშირის ერთპარტიული კომუნისტური რეჟიმის სახელმწიფოს პირობებში, როდესაც მმართველ პარტიას არ ჰყვს გამკრიტიკებელი, კორუპცია ასეთი ტიპის სახელმწიფოს განუყოფელი ნაწილია. კორუპცია პარტიული ორგანოების სათავეში, მოსკოვში იწყება და საზოგადოების ყველა ფენებში ვრცელდება. არსებობენ ადამიანები, რომლებიც მაღალი ადმინისტრაციული ან პარტიული პოსტის დასაკავებლად იძლევიან ქრთამის სახით ას და მეტ ათას მანეთს, ვინაიდან მათ კარგად იციან, რომ ამ მაღლი თანამდებობის დაკავების შემ-

თხვევაში ისინი, ქრთამებისა და საჩუქრების მიღებით, შედარებით დაბალი თანამდებობების გაყიდვით, ამ თანხას შენელოვანი მეტობით დაიბრუნებენ. პარტიული ტუყების გამოაშკარავების შემთხვევაშიც კი, ისინი მკაცრად არ ისჯებიან, ვინაიდან ან სასამართლოს ისუდებენ ან კი მათ რომელიმე უფრო გავლენიანი ხელმძღვანელი აფარებს ხელს, რომელსაც ხელები ასევე „ქუჭყანი“ აქვს.

საბჭ. კავშირში გავრცელებული უზარმაზარი მასშტაბის კორუპცია მიუთითებს არა მარტო მისი ეკონომიკის უსუსურობაზე, იგი ამრავლებს უკანონობას, ღრღნის ადამიანის სულს. ზოგჯერ ადამიანი კარგავს მეუღლეს ან ბავშვს იმისათვის, რომ მას ქრთამის მისაცემი სათანადო თანხა არ გააჩნია ჩასატარებელი მკურნალობისათვის! მშობლებს, რომლებსაც ფული არა აქვთ ვერ აწყობენ შვილებს უმაღლეს სასწავლებლებში; ოჯახი, რომელიც ათი - თხუთმეტი წლის განმავლობაში ბინის მიღების რიგში დგას, მას ვერ იღებს, ვინაიდან რაიადმასკომში ქრთამის მისაცემი ფული მას არ გააჩნია. ყველა ეს ადამიანები თავს მოტყუებულად სთვლიან, შეგნებული აქვთ, რომ სახელმწიფო მათ ანგარიშს არ უწყევთ, რომ საბჭოთა საზოგადოებაში მორალს არავითარი ფასი არ აქვს და რომ სახელმწიფოს ადამიანთა არსებობაც კი არაფრად მიაჩნია.

კორუპციის სენი თავდაპირველად ლოკალიზირებული იყო, ახლა კი ფართოდ გავრცელდა მთელ საბჭოთა სისტემაზე. ხალხი ხელმძღვანელი ფენების წარმომადგენლებს პარაზიტებად თვლის, რომლებიც თავის თანამდებობრივ მდგომარეობას პირადი ინტერესებისათვის იყენებენ. ასეთი მდგომარეობა ხალხში მთავრობისადმი უპატივისცემლობას იწვევს, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდობაში, რომლის საზოგადოებრივი პასიურობა და პესიმიზმი ყველდღიურად იზრდება. საბჭოთა რეჟიმი პერიოდულად პრესის საშუალებით ცდილობს შთააგონოს ხალხს, რომ ვითომდაც იგი კორუპციის წინააღმდეგ იბრძვის. გაზეთ „პრავდის“ 1982 წ. 27 აპრილს გამოქვეყნდა დიდი სტატია, რომელშიც ნათქვამი იყო თევზის მრეწველობის მინისტრის მოადგილის რიტოვის სიკვდილით დასჯის შესახებ, რომელიც ხიზილალთ კონტრაბანდას ეწეოდა. ბინების განაწილებისას ქრთამების აღების გამო სიკვდილით დაისაჯა აგრეთვე თბილისის 26 კომისრის სახე-

ლობის რაიონმასკომის თავმჯდომარე კობახიძე, ხოლო საქ. ფინანსთა მინისტრი ანანიაშვილი ქრთამების აღების ხანგრძლივი პატიმრობით დაისაჯა და სხვა.

ამ ერთეული შემთხვევების გამოაშკარავებით საბჭოთა რეჟიმში ცდილობს ხალხს თვალი აუხვიოს და შთაბეჭდილება შეუქმნას მას, რომ ვითომდაც იგი კანონიერების სადარჯოზე დგას, მაგრამ სად არის კანონი? კანონს, რომ მიემართოთ, ასეთ შემთხვევაში, საბჭ. სხვა რეგიონებს რომ თავი დაეანებოთ, დღეს საქართველოში კორუპციაში მონაწილეობისათვის უნდა დაპატიმრდეს ყველა სფეროს რესპუბლიკური, საოლქო, საქალაქო, რაიონული და ადგილობრივ ორგანოთა ხელმძღვანელები; პირველ რიგში კი ყველგვარი გამონაკლისის გარეშე ყველა რანგის პარტიული ხელმძღვანელი, რომლებიც თვით უბიძგებენ ხალხს კორუპციისაკენ და ეწვევიან წარმოდგენელ მასშტაბის მექრთამეობას.

სოფლის მეურნეობის პრობლემა ერთ-ერთი მთავარია, რომელიც მწვავედ დგას საბჭ. კავშირში. საბჭ. ხელმძღვანელები ყველთვის ცდილობენ განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმონ ამ დარგის განვითარებას, მაგრამ საბჭ. პოლიტიკურ-ეკონომიკური უხერხემლო სისტემის გამო საბჭ. კავშირის ქალაქებისა და დასახლებული პუნქტების მაღაზიებში, მათ შორის ზოგჯერ მოსკოვშიც კი, არ არის ხორცი, რძის პროდუქტები, ხილი და სხვადასხვა ბოსტნეული. დღეს საბჭ. კავშირში ადამიანის კვების ღირებულება ძალზე ძვირია იმ შემთხვევაშიც კი თუ პროდუქტების შექმნა სახელმწიფო ან კოოპერაციულ ვაჭრობის მაღაზიებში ხდება, საკოლმეურნეობაზარს რომ თავი დაეანებოთ. მაგალითად, იმისთვის, რომ მოსკოვში მცხოვრებმა მუშამ თავისი ოჯახი, რომელიც 4 სულისაგან შესდგება, ძირითადი საკვები პროდუქტებით უზრუნველყოს კვირაში საშუალოდ 53,5 საათი უნდა იმუშაოს. მოსკოვის მაგალითი იმიტომ მომყავს, რომ ეს ქალაქი სხვა დასახლებულ პუნქტებთან შედარებით უფრო კარგად მარაგდება. შედარებისათვის, ვაშინგტონელმა მუშამ 18,6 საათი უნდა იმუშაოს, პარიზელმა—22,2, მიუნხენელმა—23,3, ხოლო ლონდონელმა—24,7 საათი.

ცნობილია: იმისთვის, რომ ადამიანმა ბინა მიიღოს, შეიძინოს კარგი ტანსაცმელი, ავეჯი ან უბრალოდ ხორცის კარგი ნაჭერი, რომ კარგი სამედიცინო დახმარება მიიღოს,

ისწავლოს ინსტიტუტში, ან სასამართლოს ქეშმარიტი გადაწყვეტილება მიიღოს — ქრთამის მიცემა ცხოვრების ღირსეულობას წარმოადგენს. საბჭ. საზოგადოებაში ეს პრობლემები იარსებებენ მანამდე, ვიდრე მოსახლეობას ინიციატივის თავისუფლება არ მიეცემა. მაგრამ კომუნისტური რეჟიმი არ წავა ამაზე, ვინაიდან მან იცის, რომ თუ ხალხს სახელმწიფოს თავისუფალი მართვის საშუალება მიეცემა, ის ვეღარ შეინარჩუნებს თავის ძალაუფლებას. საბჭ. ხელისუფლება არ ენდობა თავის ხალხს და ამიტომ სახელმწიფოს მართავს ტირანული ფორმებით. მართვის ამ ტირანული ფორმების მთავარი არსი კი, ხალხის მორალურ-ფსიქოლოგიური და სულიერი დეგრადაციაა. ყველაზე საზარელი საბჭ. ხელმძღვანელთა მოქმედებებში, ეს მათი უსაზღვრო ცინიზმია. ყველა და ყველგან ცდილობენ სიცრუე თქვან. ისინი გამუდმებით ქადაგებენ, რომ ვითომდაც ქვეყანა პროგრესისაკენ მიდის, მაგრამ ვისაც თვალი აქვს ყველა ხედავს, რომ ქვეყანა იხრწნება. ისინი ამბობენ: მატერიალური პროგრესი და ხალხის კეთილდღეობა, ეს თავისთავად არაფერს ნიშნავს და, რომ მთავარი ადამიანის სულიერი თავისუფლება და მორალური სრულყოფაა, მაგრამ სწორედ ეს - კომუნისტური - სისტემა აფუჭებს ადამიანს სულიერად და მორალურად. მთელი ქვეყანა ისეთ დაძაბულობაშია, თითქოს საკონცენტრაციო ბანაკი იყოს! ხალხი ყველდღიურად სულ უფრო მეტად ვარდება სასოწარკვეთილებაში. დღეს ადამიანთა სახეზე იშვიათად თუ ნახავთ ღიმილს. მათ სახეზე უიმედობაა აღბეჭდილი.

გურამ გელოვანი

„მ არ ა დ ის ო ბ ის კ ა ნ ო ნ ი“

და მიხეილ ქავთარაძე

(დასაწყისი იხ. წინა ნომერში)

იქნება ჩვენ ვცდებოდეთ და ბატონ ქავთარაძეს ჰქონდეს სხვა, ჩვენთვის უცნობი საბუთები მწერალ ნოდარ ღუმბაძის პატრიოტიზმს რომ უცილოდ ღაღადებდენ. თუ ჩვენ ის ამაში დაგვარწმუნებდა, მაშინ ჩვენ უკან წავიღებდით ჩვენ სიტყვებს და უცოდინრობით დაშვებულ შეცოდებისათვის ბოდიშს მოვითხოვდით განსვენებულის ხსოვნის წინაშე, მაგრამ მანამდე, იმ ცნობების მიხედვით, რაც ჩვენ მის

შესახებ ვიცით, არც „მარადისობის კანონი“ და არც სხვა მისი ცნობილი ლიტერატურული თხზულებანი, იმის საფუძველზე არ იძლევიან, რომ ნოდარ ღუმბაძე „პატიოსანი ქართველი პატრიოტის“ მისაბამ მაგალითად ვაღიაროთ, როგორც ამას მიხეილ ქავთარაძე გვთავაზობს.

ნოდარ ღუმბაძეს ენა მჭრელი ჰქონდა, მაგრამ ის ენა გაბატონებულ ძალმომრეობას როდი ჰკიცხავდა, დაბრკელებულთა და დაჩაგრულთა საქმეაგოდ, არამედ მონური სიყვარულთაა გამსჭვალული მშობელი ერის დამპყრობი რეჟიმისადმი და ქადაგებს იმ კომუნისტური პარტიის იდეების გამარჯვებას, რომელსაც მიზნადა აქვს დასახული მისი მშობელი ხალხის ეროვნული მკვლელობა.

ნოდარ ღუმბაძე ბოლომდე, სიკვდილამდე იარალი დარჩა საბჭოთა რეჟიმისა, კომპარტიისა. თვით ისეთ მომენტშიც, როცა ჩვენი ახალგაზრდობა დედაენას მკერდით იცავდა, ხელისუფლების მიერ გაგზავნილი ნ. ღუმბაძე მას მორჩილებისაკენ მოუწოდებდა და, როგორც ჩვენ ვიცით, დემონსტრანტებმა მას სიტყვის გაგრძელება არ დაანებეს. საქ. სსრ მწერალთა კავშირის თავმჯდომარეობა უაღრესად პოლიტიკური თანამდებობაა. იგია ქართველი მწერლების მთავარი ჟანდარი. როცა ეს პოსტი ნ. ღუმბაძეს შესთავაზეს, ის უკვე სახელგანთქმული მწერალი იყო საბჭ. კავშირის მასშტაბით და მსოფლიოშიც საკმაოდ ცნობილი. ამავე დროს, ის უკვე მძიმედ იყო დასნეულებული გულით. თუნდაც ამ ავადმყოფობის მომიზეზებით, ყველგვარი რისკის გარეშე, მას შეეძლო უარი ეთქვა ამ ოფიციალურ თანამდებობაზე. მიიღო და გარდთცვალა რა ამ პოსტზე, ნ. ღუმბაძემ დიდი სამსახური გაუწია საბჭოთა რეჟიმს და ამ უკანასკნელმაც მას სათანადოდ დაუფასა.

ის ფაქტი, რომ ლიტერატურულ თხზულებებში ნ. ღუმბაძე ამჟღავნებს არაკომუნისტურ იდეებს, ეს საკითხს არ ცვლის მის პატრიოტობისას. საკითხს არ ცვლის არც ის ფაქტი, რომ მის ნაწარმოებებში გვხვდება საბჭოთა სინამდვილის ცალკეული ეპიზოდების ნიჭიერი მხილება. საბჭოთა მესვეურები არც აცხადებენ პრეტენზიას იმის შესახებ, რომ მათი საზოგადოება უნაკლო იყოს. მთავარი საბჭ. რეჟიმისთვის ის არის, რომ ნ. ღუმბაძის მთავარი დანებებითი გმირები, მიუხედავად რეპრესირებული მშობლებისა, მიუხედავად მწარე

ობლობისა და ღუბუბი ახალგაზრდის ცხოვრების პირობების-
 სა, ერთგული და მხურვალე დამცველები არიან, ვართ ვართ
 ვრების ყველა ეტაპებზე, საბჭოთა წესწყობილების. სწორედ
 ესაა გადამწყვეტი საბჭოთა ხელისუფლებისათვის და სწორედ
 ამიტომაც ის წყლობას არ აკლებს მწერალ ღუმბაძეს და
 არა ის მიკიბულ-მოკიბული აზრები, რომლებსაც ამ საგანზე
 მ. ქავთარაძე გვთავაზობს.

არც ის უნდა დავივიწყოთ, რომ ნ. ღუმბაძის ნაწარმოე-
 ბები ქვეყნდებოდენ სტალინის განგვირგვინების შემდგომ პე-
 რიოდში, როცა სტალინის დროინდელ კრიმინელურ რეპრესი-
 ების მხილებას ხელს უწყობდა თვით არსებული რეჟიმი და,
 მაშასადამე, თვით მხილების ფაქტი ამით ჰკარგავს ღირებუ-
 ლებას. ის აღარ გვიჩვენებს ავტორის გმამბედაობას. რუსულ
 ლიტერატურაში სოლჟენიცინია ამის ყველაზე სახელგანთქმუ-
 ლი მწერალი. მას ხრუშჩოვმა შეუწყო ხელი მის პირველ
 მამხილებელ ლიტერატურულ ნაბიჯებში. მაგრამ სოლჟენიცინი
 არ დაკმაყოფილდა ხელისუფლებისაგან ნაწყლობები ფა-
 რგლებით. მან უკომპრომისო კრიტიკა წესწყობილების სათა-
 ვეებამდე გააგრძელა. ამიტომაც იყო, რომ საბჭოთა რეჟიმმა
 ის ვეღარ და აღარ იგუა. ნოდარ ღუმბაძე კი „კუუიანურად“
 დარჩა ხელისუფლების მიერ ნაწყლობებ თავისუფლების ფარ-
 გლებში. ასეთი პირები კი ძლიერი პიროვნებები არ არიან.
 ისინი ღრმა კვალს ვერ ტოვებენ საზოგადოების განვითარე-
 ბაზე.

ახლა გადავიდეთ მ. ქავთარაძის სტატიის „წმინდანები
 ჯოჯოხეთში“-ს წმინდა პოლიტიკური ხასიათის აბრუნდებზე.
 „კომუნისტურ იდეოლოგიაში რწმენა როგორც აღამიანისათვის
 ბედნიერების მომტან საშუალებისა იმათთან ერთად მოკვდა-
 ვისაც ეს სწამდა სასაცილოა ვიფიქროთ თითქოს დღევანდე-
 ლი კადრი რუსეთის კომუნისტური პარტიისა ვერ ხედავდეს
 იმას რასაც ჩვენ ვხედავთ: კომუნისტურ იდეოლოგიის გაკო-
 ტრებას ეკონომიურ სფეროში. მით უმეტეს რომ ისინი თვი-
 თონ განიცდიან ამის მძიმე შედეგებს. მაგრამ ეს იდეოლო-
 გია არ მომკვდარა რადგან მისი ცოცხლად შენახვა საჭიროა
 მმართველ კლასისთვის და... რუსული პატრიოტული ინტელი-
 გენციისათვის“, წერს მ. ქავთარაძე. („ივერია“ №28, გვ.18.
 აქაც და შემდეგაც „ივერიის სტილი დაცულია“)
 კეთილი და პატიოსანი, ამ ანალიზს ჩვენ სრულიად ვეთან-

ხმებით და დავუმატებთ კიდევაც, რომ არა მარტო ეკონომიკურში გაკოტრდა კომუნისტური იდეოლოგია, არამედ საჯარო თვე სოციალურშიც, ზნეობრივშიც და ეროვნულშიც, მაგრამ ამ ჩვენთვის, მეტი რომ არ ვთქვათ, უცნაურია მის მიერ ამ ანალიზიდან გამოტანილი დასკვნა: „რატომ, - კითხულობს ქავთარაძე და პასუხობს, - იმიტომ რომ: საბჭოთა კავშირს დღეს განაგებს კოლექტიური ტირანია. ამ კოლექტიურობის მაღლით ეს ტირანია უფრო მძლავრი, თეორიულად უვადო, მეთოდით და ქკუით მოწყობილი მმართველობაა ვიდრე ოდესმე სხვა არსებულა სადმე. კომუნისტური იდეოლოგიის უკუგდებით ეს იმპერია უეჭველად დაიმსხვრევა და ყველი მისი წევრი დაჰკარგავს მის მიერ დაკავებულ ადგილს და მოპოვებულ პრივილეგიებს. და თუ მხედველობაში მივიღებთ ამ ტირანთა რიცხვს რომელიც რამდენსამე მილიონს უდრის და - იმასაც თუ როგორ გამოანგარიშებულად უკავიათ მათ ქვეყნის ცხოვრების ყველა დარგის სამართი საჭეები, იმასაც მიგვხვდება რომ ისინი ამ იდეოლოგიას ვერ უარყოფენ.“

ამ გრძელ ამონაწერზე თავდაპირველად უნდა შევნიშნოთ, რომ ის სრულ წინააღმდეგობაშია მის წინ მოხმობილი იგივე ქავთარაძის ანალიზისა. მართლაცდა, როგორ შეიძლება, რომ ტირანია, რომლის იდეოლოგიაც გაკოტრებულა, რაღაც „კოლექტიურობის მაღლით“, „უფრო მძლავრი“, „თეორიულად უვადო“, „მეთოდით და ქკუით მოწყობილი მმართველობა“ იყოს, „ვიდრე ოდესმე სხვა არსებულა სადმე“?! ამ საიდუმლოს თუ გაგვიხსნის ბ. მიხეილი დიდათ დავუმაღლებთ. შემდეგ, ხალხთა ისტორიების ანალებში ჯერ არსად შეგვხვდრია, რომ კოლექტიური ტირანია პიროვნულზე უფრო მტკიცე, გამძლე, თანაც უვადო ყფილიყოს. პირიქით, კოლექტიური ტირანია ყველთვის ხანმოკლე ყფილა და მას ცვლიდა ან ერთპიროვნული დიქტატურა, ანდა უფლებრივი ხელისუფლება.

ყოველ შემთხვევაში, ერთი უდავოა: მ. ქავთარაძის აზრი, რომ თითქოს საბჭოთა ხელისუფლება დაუძლეველია, მართალიც რომ იყოს, მაგნე და დამლუპველია, რადგანაც უიმედობასა და უსასობას თესავს მის მკითხველებში. სამწუხაროდ, ამ სტატიის კითხვისას ისეთი შთაბეჭდილება გრჩება, თითქოს ავტორს მიზნად ჰქონდეს დასახული, რომ საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგობა უაზროდ წარმოგვიდგინოს. რუსებს

მ. ქავთარაძე გვიხასიათებს, როგორც ერთ მთელს და შეშქვი-
 დროებულს მასას, რომელიც საბჭოთა ხელისუფლების მიერ
 ლივ დარაზმული იცავს იმპერიის მთლიანობას. რაც შეეხება
 ბა ქართველებს, მათ ის გადაჭრით ეუბნება: „საქართველო
 დამოუკიდებლობას ვერ მიაღწევს გარეშე საბჭოთა კავშირის
 დაშლისა, წაქცევისა, რეჟიმის დამხობისა ამის მოხდენა კი
 ჩვენ არ შეგვიძლია. ეს ჩვენი საქმე არ არის. (ხგ. ჩ., „ივ-
 ერია“ №28, გვ.21 - 22) საბჭოთა რუსეთის იმპერიას რომ მა-
 რტო ქართველი ხალხი ვერ დაამხობს, ამაზე შეგვიძლია და-
 ვეთანხმოთ „ივერიის“ რედაქტორს, მაგრამ ამ მოტივით,
 რომ მათ საზოგადოდ ხელი უნდა აიღონ განთავისუფლების
 ბრძოლაზე, ეს ისეთი უცნაური აზრია, რომლის, არამც თუ
 გაზიარება, არამედ გაგებაც კი ჩვენს გონს არ ძალუძს.
 განა უფალმა ქავთარაძემ არ იცის, რომ ამ ბრძოლაში ქარ-
 თველი ხალხი მარტოდმარტო არ არის, რომ მისი პოტენ-
 ციური მოკავშირეებია ას მილიონამდე კავშირში მათსავით
 ძალით მომწყვდეული ხალხები და ამდენივე აღმოსავლეთ ევ-
 როპის ძველთაძველი ერები?! მათ გამანთავისუფლებელ ბრ-
 ძოლას არ შეიძლება არ თანაუგრძნობდენ ის ხალხებიცა და
 სახელმწიფოებიც, რომლებსაც ემუქრებათ კრემლის მრისხა-
 ნე და ექსპანსიური იმპერია და ასეთები არც ცოტანი და
 არც სუსტნი არ არიან.

არც ისაა მთლად მართალი, რომ თითქოს რუსებში არ არ-
 სებობდეს სერიოზული ოპოზიცია საბჭოთა რეჟიმისადმი, რო-
 გორც ემიგრაციაში ისე ადგილზე, საბჭოთა კავშირში, არ-
 სებობს რუსებში ფართო მიმდინარეობა, რომლისთვისაც
 საბჭოთა რეჟიმი და მისი იდეოლოგია დამლუპველია თვით
 რუსი ხალხისათვის. ტირანულ რეჟიმთან ბრძოლაში მათ
 არ შეუძლიათ ზურგი შეუქციონ დემოკრატიულ პრინციპებს
 და ერთა ემასიპაციის მოთხოვნილებებს, რა თქმა უნდა,
 მხოლოდ იმ პირობებში, თუ ემანსიპაციის მოთხოვნები აშ-
 კარად იქნებიან საჯაროდ გამოთქმულნი და ბრძოლით ბეჭ-
 ელდასმულნი.

თუ ქართველი ხალხი ეროვნული ერთობისა და ეროვნული
 განთავისუფლების გზას უყაყნოდ და გადაჭრით დაადგე-
 ბოდა, მისი ბრძოლის გამარჯვებით დაგვირგვინება არც ისე
 უნუგეშოა, როგორც ეს მ. ქავთარაძეს ჰგონია. მაგრამ
 თუ ქართველებმა მ. ქავთარაძეს დაუჯერეს, ეროვნული გან-

თვისუფლებისათვის თავგამოდებით არ იმოქმედეს, მაშინ არცერთი რეჟიმი რუსეთისა, რაგინდ დემოკრატიული იყოს, საქართველოს დამოუკიდებელ არსებობას არ უწყობს ბებს.

ამ მის უცნაურ აზრს მ. ქავთარაძე შემდეგ კიდევ უფრო ამავრებს: „საბჭოთა წყობილების ვერც დამხობაში, ვერც გარდაქმნაში საქართველო როლს ვერ ითამაშებს (არც რევოლუციის მოხდენაში უთამაშნია.) პირველისათვის რიცხობრივად ვართ უმნიშვნელონი, მეორესთან კი ე. ი. გარდაქმნასთან ჩვენ აღარ მიგვესვლება. სტალინ-ბერიას შემდეგ რუსები ქართველებს ცეცხლივით ერიდებიან და ასეთ საქმესთან არ მიუშვებენ“, გვეუბნება ის. (იქვე, გვ. 24)

საბჭოთა რეჟიმის გარდაქმნის საკითხში სტალინ-ბერიას მაგალითის დასახელება სწორედ არ არის მიზანშეწონილი. თუ ამგვარად ესმის მას საბჭოთა რეჟიმის გარდაქმნა, მაშინ მართლაც არაა საჭირო, რომ მისთვის ქართველმა ხალხმა თავი გამოიდვას, მაგრამ კუროზული მაინც ისაა, რომ სინამდვილემ მ. ქავთარაძის ეს წინასწარმეტყველებაც არარაობად აქცია. მ. ქავთარაძის ამ აზრს ჯერ დღის სინათლეს არ ენახა, რომ რუსებმა ქართველი შევარდნაძე ხელისუფლების სენაკში, კრემლში მიიწვიეს. ეს სხვათა შორის, მაშ ასე, მ. ქავთარაძის მიხედვით, ქართველებმა ხელი უნდა აიღონ საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგობაზე, საბჭოთა წყობილების ვერც დამხობაში და ვერც გარდაქმნაში ისინი მაინც ვერავითარ როლს ვერ ითამაშებენ და, თქვენ წარმოიდგინეთ, საბჭოთა წესწყობილების დარღვევა არც კი ყფილა ქართველების საქმე. ასეთ აზროვნებაზე სამართლიანად იტყვიან: „სასაცილოა, სატირალი რომ არ იყოს.“

მ. ქავთარაძე თვით ბრძანებს, რომ ყველ ბრძოლას აქვს შინაარსი და ფორმა. რა არის ჩვენი ბრძოლის შინაარსი? საქართველოს სუვერენობის აღდგენა, 1921 წლის იანვარ-მარტში საბჭოთა ჯარების მიერ დამხობილი დამოუკიდებელი საქართველოს სახელმწიფოს აღდგენა. ამ ბრძოლის შინაარსი დღემდე არ შეცვლილა და არც შეიცვლება მანამ სანამ იგი საბოლოოდ არ განხორციელდება. სამაგიეროდ ბრძოლის ფორმები სხვადასხვა იყვენ წარსულში, დღეს განსხვავებულია, არ ვიცით როგორ სახეს მიიღებს მომავალში. აი, ამის შესახებ, თუ რა სახე უნდა მიიღოს ეროვნულმა ბრ-

ძოლამ ახლო მომავალში, შეიძლება და საუბარი და ეს საზიანო არ იქნებოდა, მაგრამ ქვეთარაძის კურ დისერტაციაში ბრძოლის ფორმების ძიებასთან კი არ გვაქვს საქმე, არამედ ბრძოლის ხელაღებით უარყოფასთან და თვით მტრის მხარეზე გადასვლასთანაც, რადგანაც მისი აზრით, ქართველი პატრიოტები კომუნისტურ პარტიაში უნდა შევიდნენ, ნოდარ ღუმბაძის მაგალითზე. ეს კი ჯერ არნახული და არგაგონილი ამბავია, ერთა განთავისუფლების საკაცობრიო ისტორიაში და, რასაკვირველია, ჩვენი ერის ბრძოლების ორი ათასზე მეტი წლის ისტორიაში.

კომპარტიასთან დამოკიდებულების საკითხს მ. ქვეთარაძე შემდეგი მსჯელობით გვიხსნის:

„მაცხრამეტე საუკუნის მოღვაწეთათვის, ვისაც საარსებო სახსარი ჰქონდა, სავალდებულო არ იყო სახელმწიფო სამსახურში შესვლა. ახლა კი არა მხოლოდ საზოგადო საქმეში ჩარევისათვის არის სავალდებულო პარტიის გზით შესვლა სამსახურში, არამედ თვით საარსებო ლუკმის მოპოვებაც სახელმწიფო სამსახურის გზით ხდება.“ აქამდე ყველაფერი რიგზეა, მაგრამ უბედურება შემდეგ იწყება. „ასეთ პირობებში, აგრძელებს ის, ერთადერთი გზა „ჩვენი თავი ჩვენადვე რომ გვეყდნენ“ ნაწილობრივად მაინც განხორციელებისა ისევ პარტიული გზით მოქმედებაა.“ სხვა გზებსაც ახსენებს ქვეთარაძე, მაგრამ არცერთი საიმედოდ არ მიაჩნია და ბოლოს ასკვნის: „არადა ხომ დაუშვებელია, რომ ქვეყნის მოვლა მარტო კარიერისტებს და პირადი გამორჩენით დაინტერესებულ პირებს დაეთმოს, ვინ იცის კიდევ რამდენი ხნის განმავლობაში? და ასე მოხდება თუ ყველა პატიოსანი პატრიოტი ქართველი უარს იტყვის პარტიაში შესვლაზე!“ (ხგ.ჩ., „ივერია №28, გვ. 19)

მ. ქვეთარაძის ეს აზრი წარმოადგენს მეტად მნიშვნელოვან და საჭირობო პოლიტიკურ საკითხს. მართალია: ამ დასკვნამდე სტატიის ავტორი მიიყვანა ნოდარ ღუმბაძის „მარადისობის კანონმა“, მაგრამ, როგორც მოხმობილ ციტატადან და სტატიის სხვა ადგილებიდან გამომდინარეობს, თვით ავტორიც, ე.ი. მ. ქვეთარაძეც მას იზიარებს და თავისად ხდის.

მართლაც და, როგორი უნდა იყოს „პატიოსანი ქართველი პატრიოტების დამოკიდებულება კომუნისტური პარტიის მიმართ?

ისინი კომუნისტური პარტიის წევრები უნდა გახდნენ, როგორც ქვეთარაძე მათ შეაგონებს, თუ პრიქით, მას ბოროტად უნდა გამოუცხადონ, გაკიცხვის სკამზე უნდა დასვათ, როგორც ქართველი ხალხის უზენაესი ინტერესების მოლაპარაკებელი პარტია? ეს საკითხი ერთსა და იმავე დროს დიდმნიშვნელოვანიცაა და უაღრესად ფაქიზიც. მასზე პასუხის გაცემა ორიოდ სიტყვით გამოიწვევდა გაუგებრობებს და წამოჭრიდა მასთან დამოკიდებულ მრავალ კითხვებს. ამ მოსაზრებით, ამ საკითხს, ესე იგი: „ქართველი პატრიოტის კომუნისტურ პარტიასთან დამოკიდებულების“ საკითხს ჩვენ ცალკე თემად გამოვყოფთ, მას ჩამოვაშორებთ მ. ქვეთარაძესთან აღძრულ კამათს, რადგანაც მ. ქვეთარაძე აქ მხოლოდ „დეტონატორის“ როლს ასრულებს, თვით კითხვა კი ისევე ძველია, როგორც კომპარტია და ჩვენ დიდი ხნით აღრე, ვიდრე მ. ქვეთარაძის წერილი გამოქვეყნდებოდა, გვსურდა ამ საკითხზე ჩვენი აზრი გამოგვეთქვა, და, ვინაიდან აქ ამისთვის საკმარისი აღგული არ გვაქვს, მას გადავდებთ „გუშაგის“ შემდეგი ნომრისთვის. აქ კი მ. ქვეთარაძის სტატიით გამოწვეულ ჩვენს რეაქციას შემდეგნაირად დავამთავრებთ:

1. როგორც „ივერიის“ პასუხისმგებელი რედაქტორი, **მ.** ქვეთარაძე მოწოდებულია ახსნა-განმარტება და პროპაგანდა აწარმოოს მისი, ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიის იდეალების სასარგებლოდ და მის მკითხველებს მოუწოდოს მიაშურონ ამ პარტიას, გახდნენ მისი აქტიური წევრები. როცა ის, პირიქით, კომპარტიის წევრობას ურჩევს მათ, ამით ის ზღვაში ძირავს თავის ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიის გემს.

2. მ. ქვეთარაძე აღძრულ სტატიაში მასხრად იგდებს, ამტკიცებს მთლიანად აღებულს ჩვენ ეროვნულ ემიგრაციას. ესეც ქართველი ხალხის მტრების წისქვილზე ასხავს წყალს. მართალია: ჩვენმა ემიგრაციამ სამშობლო ვერ გაანთავისუფლა. განა ეს მისი ბრალია! მაგრამ ამის სურვილი და მონდომება ხომ ჰქონდა და არც გარჯა დაუკლია ამ ექვსი ათეული წლის განმავლობაში. შეიძლებოდა უკეთესად კეთებულყო საქმე? დიახაც შეიძლებოდა, მაგრამ არა იმ გზით და საშუალებებით, რომლებზედაც მ. ქვეთარაძე მიგვანიშნებს. ყოველ შემთხვევაში მას ქვა და გუნდა არ უნდა მიუყარა ჭელაფრისათვის, რაც ემიგრაციაში ვაკეთებულა.

3. „დაპრობილი და არა თავისუფალი ერები თუ ერთეულები საბჭოთა კავშირის გარედ ბევრად მეტი უფლებები პრობლემა თვით ევროპაშიც არაა მოგვარებული.“ ბრძანებს მ. ქავთარაძე და ამით თითქოს გამართლებას აძლევს რუსების მიერ ჩვენი ქვეყნის დაპრობას. რად დასჭირდა მ. ქავთარაძეს ეს საბჭოთა პროპაგანდის არსენალიდან ყურით მოთრეული არგუმენტი? განა უძველესი ქართული სახელმწიფოებრიობის მოსპონა ეთნიური საკითხია! დასავლეთ ევროპაში თუ მართლაც შემორჩა ზოგიერთი ჯერ მოუგვარებელი ეთნიური პრობლემები, კოლონიალიზმის და იმპერიალიზმის ხანა აქ საბოლოოდ დასრულდა პორტუგალიის რევოლუციით და მისი კოლონიების ემანსიპაციით, რომელთაგან, სხვათა შორის, ბევრმა კომუნისტურ კაბალაში გააპყრა თავი.

4. „იგივე ითქმის ეგრეწოდებულ განვითარებად ქვეყნების პრობლემაზეც. მათი განვითარება კუს ნაბიჯით მიდის. კომუნისტები კი სწრაფ დაძვრის რეალურ საშუალებას აწვდიან მათ.“ გვასწავლის მ. ქავთარაძე და იქვე უმატებს: „წარმოების გასავითარებლად გამოყენებულ ზომებს, რომელთაც კომუნისტები მიმართავენ, თუმცა მოჩვენებითი, მაგრამ მაინც ერთგვარი უპირატესობა აქვთ ლიბერალურ ეკონომიაზე. მათ შეუძლიათ დიქტატურის, ზევიდან ბრძანების, დაგეგმვის და კაზარმული დისციპლინის მეოხებით აჩქარებული ტემპით განავითარონ მრეწველობა.“ დასავლეთში მცხოვრებ ინტელიგენტს ასეთი შეხედულება ეპატიებოდა ამ 20 - 30 წლის წინად, მაგრამ არა ამჟამად. დღეს გქონდეს ასეთი აზრი, ნიშნავს იყო თვალეზიანებული არსებული სინამდვილისადმი.

თავი დავანებოთ საბჭოთა კავშირს, სადაც, მიუხედავად ზღაპრული ბუნებრივი სიმდიდრისა, მრავალრიცხოვანი კვალიფიციური მუშახელისა და ხელისუფალთა დიდი მონდომებისა, კომუნისტურმა მეთოდმა კატასტროფამდე მიიყვანა ქვეყნის ეკონომიკა, რასაც თვით ქავთარაძეც აღნიშნავს ამ თავის წერილში, — და უკანასკნელი უდავო მონაცემებით ვიმსჯელოთ დანარჩენ კომუნისტურ სამყაროზე. ყველგან, თვით მაოს ჩინეთის ჩათვლით, ეკონომიკური განვითარება, გამონაკლისის გარეშე, შორს უკან რჩება დასავლეთის ლიბერალური ეკონომიკის ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების დონეს. მართო ის ფაქტი, რომ დასავლეთი

გერმანია და იაპონია, მიუხედავად ნედლი მასალის და ენერჯის დიდი სიმცირისა, სწორედ ლიბერალური ეკონომიკის წყალობით, მსოფლიოს უმძლავრეს ეკონომიკურ ბაზარად იქცენ, უდავოდ მეტყველებს ლიბერალური ეკონომიკის უპირატესობაზე, კომუნისტურთან შედარებით. ამას დაუმატეთ ლიბერალური ეკონომიკის მქონე პატარა ტაივანი (ფორმოზა) და სამხრეთ კორეა, რომლებიც ჩვენ თვალწინ განვითარებული და მსოფლიო აღებ-მიცემობაში მნიშვნელოვან სახელმწიფონი გახდნენ, მაშინ, როცა კომუნისტური კუბა, ეთიოპია, მოზამბიკა, ვიეტნამი სრული ეკონომიკური განვითარებლობის და თვით მწვავე შიმშილის ქვეყნებია. ის, ვინც კომუნისტური ბაცილით მთლად დაბრმავებული არ არის, ამის დაუნახაობა მეტად ძნელი ასახსნელია.

5. მორალის გაკვეთილის შესახებ.

„საქართველოს დღევანდელ ვითარებაში კი არის პრობლემა და არის სამუშაო რომლის კეთებაც შესაძლებელია და რომელიც ადრე უნდა გაკეთდეს ვიდრე თავისუფლების მოპოვების შესაძლებლობას მოგვიტანდეს ჩვენგან დამოუკიდებელი მდგომარეობის დამყარება. ეს პრობლემა მორალური ხასიათისა გახლავთ.“ (გვ. 22 ლ) — გვიხსნის მ. ქავთარაძე და უფრო შორს აგრძელებს: „მცდარია მათი აზრი ვინც ამბობს — ქურობა გაჭირვებამ გამოიწვიაო.“ „...იტყვიან, მორალური დაცემა მხოლოდ შედეგია კომუნისტური რეჟიმისა და როგორ შეიძლება შედეგთან ბრძოლა თუ მის მიზეზსაც არ ვებრძოლეთო. ეს თეორიულად სწორია მაგრამ თეორია და პრაქტიკა ყველთვის როდი ემთხვევიან ერთმანეთს.“

სულ პირველად მ. ქავთარაძეს შევნიშნავთ, რომ ის თეორია, რომელიც პრაქტიკაში არ ხორციელდება, არც არის ცხოვრებისეული თეორია, მაგრამ მის მიერ აღნიშნული თეორია სწორედ ცხოვრებიდან მიღებული სიბრძნეა და მის მეტი ჯერ არავინ შობილა, ვისაც ეს სადაოდ გაეხადოს. არცერთ ჭკუათმყოფელს აზრად არ მოუვა, რომ ამღვრეული მდინარის წყლის წმენდა, მდინარის ბოლოში ან შუაწელში დაიწყოს და არა იქ სადაც მდინარე ჭუჭყიანდება. მართლაცდა, რომ დავუჯეროთ მ. ქავთარაძეს და ჯვარუსნული ომი გამოვეუცხადოთ ჩვენს ხალხში არსებულ კორუპციას, როგორ გნებავთ მისი იერუსალიმი გავანთავისუფლოთ, თუ მისი ბაღდადი და მექა არ დავამხეთ?! მაგრამ ამ საკითხის მავ-

ნებლობა სულ სხვაში მდგომარეობს. საკითხავია: **ჭრტყდასჳი**
 ჰირდა მ. ქავთარაძეს კორუფციის ბრალდებისაგან **ნიკოლოზი**
 სტური წესწობილების განთავისუფლება და მის ადგილას
 ქართველი ხალხის დასმა საბრალმდებლო სკამზე? ვინც ქურ-
 ში არ ზის და ქურის თავი აყლო მიწით არა აქვს გადა-
 გლესილი, მან არ შეიძლება არ იცოდეს, რომ მექრთამეობ-
 ის, სპეკულიაციის, ზომა-წონაში ქურდბაცაცობის და სხვა
 საბჭოური კორუფციის მონოპოლია ქართველ ხალხს არ ეკუ-
 თვნის. ის ერთგვარად არის გავრცელებული საბჭ. კავშირ-
 ის ყველა ხალხებში, „უფროსი ძმა“ რუსების ჩათვლით. ეს
 რუსი მაღალი ჩინოვნიკები არიან, გულუბრყვილო უცხოელ
 კორესპონდენტებს რომ აჯერებენ, თითქოს ქართველები გა-
 ნსაკუთრებული ცუდლუტები, ეშმაკები, ზარმაცები და კომ-
 ბინატორები იყვნ. განა გვმართებს ჩვენც მათ ანკესზედ
 წამოგვეგოთ?!

სამწუხაროდ სხვაგანაც შეინიშნება მ. ქავთარაძის მცდა-
 რი შეხედულება ქართველი ხალხის ეროვნულ ხასიათზე, ფსი-
 ქიკაზე, ზნეობაზე. მაგალითად, როცა მან „ივერიის“ 27
 ნომერში გააჩრია ჭაბუა ამირეჯიბის რომანი „**დათა თუთა-
 შხია**“, იმისათვის რომ ახსნას შვილის მიერ მამის მკვლე-
 ლობის აქტი, ის პარალელს აკეთებს მეჩვიდმეტე საუკუნის
 სამეგრელოში მომხდარ შეუმოწმებელ ამბავთან, რომ თით-
 ქოს ერთმა დამთხვეულმა თავადმა მკვდარი მანდილოსანი
 გააუპატიურა. ამის ახსნას ის პოულობს იმაში, რომ მეგრე-
 ლები ძველი რაფინირებული კულტურის ხალხიან და ამრიგ-
 ად ერთეული საძაგელი ბოროტმოქმედება მთელი ხალხის სა-
 ერთო თვისებად აქცივა, რაც არც მართალია და არც სასა-
 რგებლო. ასე არ ხდება ერის მორალური აღზრდა, განსაკუ-
 თრებით საუკუნეებით დაპყრობილ ერისა, რომელსაც ისედაც
 შხამივით აწვეთებს დამპყრობელი, რომ ის სრულფასოვანი
 ერი არ არის. ამ მოსაზრებით იყო, რომ დიდმა ილიამ ისე
 სასტიკად შეუტია „ქვათა დაღადში“ იმ ფსევდო-მეცნიერე-
 ბსა და ყლთაბანდ ისტორიკოსებს, რომლებიც ისტორიას
 და მით ეროვნულ სიამაყეს ართმევდენ ქართველობას.

განსაკუთრებით ეროვნულმა ემიგრანტმა, რომელმაც თავისი
 სიცოცხლის სამი მეოთხედი თავისი ხალხიდან შორს გაატა-
 რა, თავი უნდა შეიკავოს მორალის ლექციები უკითხოს
 იქ ჯოჯოხეთურ პირობებში მცხოვრებ ჩვენ ხალხს. ამით

შეიძლება მათ გული გავუტეხოთ ჩვენზე, ანდა, კიდევ უბრავესი, შეცდომაში შევიყვანოთ.

დასკვნა. ერთი საერთო მეგობარი მწერს მ. ქავთარაძის შესახებ: „...მასში ეჭვის შეტანა, რომ ის ჩვენ საერთო მტერს „შეურიგდეს“, ჩემის აზრით, არ შეიძლება. მისი ნარკვევი ნიჭით არის დაწერილი, მაგრამ ანალიზი ჩემთვის საოცარია და არაჩვეულებრივი.“ დიახ, ჩვენ ამ აზრს მთლიანად ვიზიარებთ. მ. ქავთარაძის პატიოსნებასა და პატრიოტიზმში ეჭვიც არ შეიძლება შეგვივიდეს, მაგრამ სტატია „წმინდანები ჯოჯოხეთში“ გამოთქმული მისი აზრები საოცარიცაა და მეტად მავნეც ჩვენი წმინდა საქმისათვის და ამიტომ მისი ასეთი გამოხვლა ჩვენთვის საწყენია. იმედს არ ვკარგავთ, რომ „ივერიის“ მომავალ ნომერში საჭირო ახსნა - განმარტებას მოგვცემს.

გიორგი წერეთელი

პოეზიის განყოფილება

გიორგი ყფიანი

პირველი და უკანასკნელი

წყვილად ვიყავით, კენტად დამტოვე,
მიყვარს მე შენი ღვთიური სახე,
მოჩვენებები ჯერ არ ნახული
გიჟურ სიზმრებში რომ გამონახე.

შენ მოელოდი დღეებს მღელვარეს,
შებნედი ჭაღარას, წლებიდან დაღლილს;
გინდოდა, მაგრამ ვერ შეიყვარე,
დარჩი ხალასი, გრძნობებით სალი.

პოეზიაშიც კი შევეუღლეთ,
ზიარებაში გრძნობებშიშველა;
ერთად ვეტრფოდით რითმებს, მამულეთს,
მაგრამ პარნასმაც ველარ გვიშველა.

ლევოლი, 1980 წელი.

მამა გატაცებული იყო ვარსკვლავთმრიცხველობის მეცნიერებით. მას ამ დარგში საკმაოდ ნაკითხობა ჰქონდა. აღტაცებული იყო ვარსკვლავთა საიდუმლო მოძრაობით. მას უყვარდა ღამეში მოწმენდილ ცის არეზე ვარსკვლავების ცქერა. მდუმარე დიდხანს, დიდი ყურადღებით თვალს ადევნებდა ცის ნახევარ სფეროში მოძრავ ვარსკვლავების სმყაროს. მოხიბლული იყო „აღდებარანის“, „ორიონის“ და სხვა ვარსკვლავების ხომლური მოძრაობით, ტკბებოდა მათი ცქერით, რომელთა რეალურ ყოფიერებაში ის უმაღლესი არსის სუბსტანციულობის სულს ხედავდა. ოჯახში ხშირად უყვარდა ამ საკითხზე მშვიდი საუბარი და ყოველი ასეთი საუბრის დასასრულს იტყოდა ხოლმე: „დაილოცოს ღმერთის სახელი, ეს ყოველივე მისი უკვდავი სულის ქმნილებაა, რომელშიაც მისი მარადიული მშვენიერების სინამდვილე ჩანს.“

* * *

დრუიდის ზეცამ შენ გაპყრა განგების ნამი,
 ადევნებული გრძნეულ ქვეყნის მისნურ კიდობანს,
 სფინქსის ღუმელში, რომ დაექებ სულის მშვიდობას,
 ნოსტრდამუსივით მეოცნებე, დოლმის ქურუმი.

ვით პილიგრიმი და მლოცველი ვრცელ ზოდიაკებს
 მიჰყვება შენი სულის თრთოლვა პირამიდული,
 ქალდეას ცაზე მოგვის თვალთ გადმოკიდული,
 გწვავს უკვდავების საიდუმლო ცეცხლის სიამე.

როცა ღამეში ცრი ვარსკვლავებს, ვით ურქის მოგვი,
 გსურს მაშინ ჰპოვო ცის სიღრმეში სამყაროს სიბრძნე,
 ეთერის სივრცეს მიტმანსული მგზნებარე ტოკვით.

ცხოვრობ მითოსით. პითაგორას, კაბალის მისნებს
 იხმობ მრჩეველებად, რომ ციური ლოცვის სამოსით,
 ღვთიურ გრძნობებში შენ იხილო სული კოსმოსის.

პარიზი, 1956.

წამებულო მამა!
მისი უკანასკნელი წერილი

უდანაშაულოდ წამებული ტირანული რეჟიმის მიერ, რომლის სახელია ბოლშევიზმი, სადიზმისა და ამორალობის პოლიტიკური სამყარო, სამშობლოს თავისუფლებისათვის მებრძოლი, მრავალჯერ დატყვევებული და ჩეკისტებისაგან ნატანჯ-ნაწამები, ბოლოს მტარვალ ქართველ ბოლშევიკების მიერ შეპყრობილი და შორეულ ციმბირის ჯნულოვან მხარეში გადასახლებული, სადაც ის სიკვდილის მთესველ ჯალათებისაგან მოკლული იქნა, — მარად დაუვიწყარი ჩემი საყვარელი მამა!

ბუნებით კეთილშობილი და გულმართალი ადამიანი, ყველა მაღალი და სათნო გრძნობების პატივისმცემელი და ერთგული, ის იყო კაცთმოყვარეობის და სამართლიანობის გრძნობათა მტკიცე დამცველი, სამშობლოს თავჯანსმცემელი, შემბრალე და გულმხურვალე ქრისტიანი, მოწყალე, გაჭირვებულთა და ხელმოკლეთა მეგობარი, მოყვარული პოეზიისა და ცხოვრების სიბრძნისა, ყველა ჰუმანური იდეალების და მოძღვრებათა მოტრფიალე და მიმდევარი, ძალმომრეობისა და ყველგვარი უსამართლობის შეუპოვარი მოწინააღმდეგე.

პატივცემული საზოგადოების მიერ, ნაცნობ-მეგობრების საყვარელი ადამიანი, ისევე როგორც ოჯახისათვის. უდროოდ წამებული მამა მრავალრიცხოვან ოჯახისა, უკვე სიბერეში შესული, დაუნდობლად იქნა მოკლული, რუსთა მოერთგულე, სამშობლოს მოღალატე ქართველ ბოლშევიკების მიერ. ქართველი ბოლშევიკები მუდამ გამოირჩეოდნენ და გამოირჩევიან დღესაც, საბჭ. კავშირის სხვა ეროვნებათა ბოლშევიკებისაგან, თავიანთი დაუზოგველობით და მტარვალობით, ადამიანის ზნეობრივ სამყაროს უარყოფით, სინდისისა და თავისუფლების გრძნობათა უხეში გათელვით, უსამართლობით, ველური ძალმომრეობით.

უსაშინელეს სულიერ ტკივილებს იწვევს ყველ შეგნებულსა და გრძნობიერ ადამიანში მათი ბარბაროსული დამოკიდებულება ქართველი ერის მიმართ. ის კანიბალიზმი და სადიზმი, რაც ქართ. ბოლშევიკებმა გამოხატეს ქართველი ერისადმი, ძნელად საპოვნელი მაგალითია კაცობრიობის ისტორიაში.

1924 წლის აჯანყებული ქართველი ერის ეროვნული თავდაცვის გრძნობას, მისი დამარცხების შემდეგ, ქართველი ბოლშევიკებმა ტერორის არნახული საღიზიმი დაუპირისპირეს. იმ დღიდან, რაც საქართველო მოსკოვის მიერ იყო დაპყრობილი, ქართ. ბოლშევიკებმა, „მუშათა კლასის“ სახელით, რიცხობრივად იმაზე მეტი ქართველები დახოცეს, რამდენსაც ერთად აღებული ქართველი მუშები არ ითვლიდნენ. რა არის ეს, თუ არა გეგმით გათვალისწინებული აქტი ქართველი ერის ფიზიკურად გაწვეტისა და მისი სრული მოსპობისა! უსაზღვროა მათი მძულვარება ქართველი ერისა, მისი ეროვნული მეობისა და მისი ისტორიული ყოფიერების მიმართ. განა ამისთვის არ შექმნეს მათ ყოვლად უსაშინელესი და სასიკვდილე ფორმულა: „მე დედას მოვკლავ, მამას დავახრჩობ თუ კი მიბრძანებს რევოლუციას?“ ისტორიისიცი ისინი ამ სიტყვებით დარჩებიან...

* * *

ვით ხატება თან დამყვება აქ მუდამ
შენი სახე სათნოებით ნაფერი;
ამოვიდე და გავხსენი დღეს ფუთა,
რომ მენახა შენი ხელის ნაწერი.

ოცმა წელმა გაიარა მას შემდეგ,
რაც მივიღე შენგან მე ეს ბარათი;
ველოდები სხვებსაც, მაგრამ ის დღემდე
არ მოსულა, ვდარდობ დღე-ღამ მარადის.

გულს ჩავიკრავ და ღამეში ფიქრებით
შინ მოვდივარ, ერთი წუთით ვბრუნდები;
მაგ ურჯულო მტერი დღესაც უძლევი,
ტანჯავს მამულს და ადგია ხუნდები.

გადვიკითხავ, თითქოს შენს მშობლურ ხელებს
ვეხებოდე, როგორც სამი წლის ბავშვი:
„შვილო თვალში მე დამაკლდა სინათლე,
უშენობით მწარე ცრემლთა ფრქვევაში.“

„როცა ზეცას გაეკრება ცისკარი
და დაწვება მთა-ველებზე მზე-ქალი,

მგონია, რომ მოდიხარ და მიხარის,
რომ ვერ გხედავ გულს მესობა ეკალი.“

„მილამდება ეს ცხოვრება სიმწარით,
შენს ბავშვობის მე ვიგონებ ბალაჯარს;
თუთქავს მამულს მტრის ვაების კინკარი,
ჩვენს ბინებთან მკვლელებია დარაჯად.“

„ვინ გაუძლებს ამ სისხლიან ჩაფარებს,
ღვთის მშობელიც შეგვიბილწეს მოწყალე;
აქ მოყვასნი დაგვიღუპეს ცივ მხარეს,
არვინ გვრჩება ოჯახებში ცოცხალი.“

„ტბილ ქართულსაც შეუნგრიეს ფარგალი,
ვინ წარმოსთქვამს დღეს ყაბახზე „იარაღს“?!
რუსთაველსაც არ ინდობენ მარგალიტს,
ფხა შეუხმეს თამარ მეფის იარაღს.“

„მზიან დღეში გვიმიზნებენ გზად თოფებს,
ღამის სივრცეს დახვრეტილის სისხლი რწყავს;
ბაბუ ვიგოც არ დაინდეს გათოკეს
და მიგვარეს საწამებლად წითელ სვავს.“

„ვინ მოსთვალოს ყველაფერი, რასაც აქ
ჩვენ განვიცდით ცრემლებით და იებით;
ბატონია დღეს მკვლელი და ბაცაცა,
მოვარდნილი ჩვენზე შურისძიებით.“

„წმინდა გრძნობას, სათნოების შვენებას
გულმოდგინეთ გაუთხარეს სამარი;
მოსპეს სულის სიდიადის ხსენებაც,
მის სამეფოს მკვდრის სუღარა აფარეს.“

„ასკრეს ტყეც და ბარიც გაატიაღეს,
ისმის ყველგან კვნესა, გლოვა უსრული;
ვინ განკურნავს ჩვენს წამების იარებს,
არვის ახსოვს მტერი ესრეთ ურჯული.“

„ჰე, ამდღადი სახლის ჰერო, სიყვარულით, სიხარულით;
შენ კი ისე იყავ, მტერო, როგორც ჩვენ გვისურვეს გულით!“
მაშ, ნათელ გქონდეს სავალი, მეგობრობის დროშის ტოფიას,
რომ უმღერდე თაობებში იმის გალადებულ ფრიას!

ბათ იამი, 15.12.1985.

დიმიტრი მახარაშვილი

ძ მ ა ნ ი კ ო ს წ ე რ ი ლ ი

აი, რასა მწერს ძმა ნიკო ამ ათი წლისა წინადა :
„დე, გავხდე შენთვის ბედკრული, საქმეც გამიხდეს ჰირადა,
ჩემს გზით შენ ნულარ გაივლი, გულს ნულარ მისცემ წყენასა;
თუ გულიც უკან იხემდეს, თავსაც ნუ მისცემ ნებასა.
ნულარ მიბაძავ ჩემს გზასა, ვეშაბთა მიმავალია;
იცოდე მაინც ჩაგლაპავს, სულაც არ გქონდეს ბრალია.
ციდან, რომ იყო მოსული, მაინც გიპოვის ბრალსაო;
თუ კი ბრჭყალებში ჩაგიგდო, ველარ უშველი თავსაო.
თუ შენით მიხვალ ვეშაბთან, მეც მაწყენიებ, ღმერთსაცა
და შენი დიდი შეცდომა, გულსა დაუწვავს ერსაცა.
მე მაინც ისეც მკვდარი ვარ, შენ დამრჩი ბედნიერადა;
ნუ დაამწუხრებ კარგ ოჯახს, ნუ მოვისპობით სულ მთლადა.
გავიგე სადღაც მიდიხარ. გადავიქეცი წყენადა.
ძმამ რომ ძმის სიტყვა გატეხოს, ის არ გამოვა მშვენადა.“

რომ წავიკითხე წერილი, გულსა მიეცა ელდაო,
ტირილი მოვრთე ქალივით და გამიმრავლდა სევდაო.
რით ბედავს ასეთ სიტყვებს, ვით იჭრის დანით ყლსაო;
ფუქსა სიცოცხლეს სჯობია, სულიც რო გამძვრეს დღესაო.

ლა პორტ (ა.შ.შ.), 1985.

შემჩნეული შეცდომის გასწორება. „გუშაგი“ №6-ში 57 გვე-
რდის პირველ სტრიქონში იკითხება: „საქართველო არ არის
თავისუფალი ერების თავისუფალი კავშირი...“ უნდა იყოს:
„საბჭოთა კავშირი არ არის...“

რაც ყველა ქართველმა უნდა იცოდეს

კულტურის რამდენი განძი დაკარგვია ქართველ ხალხს, რამდენი დამარხულა უსახელოდ; ვინ მოსთვლის ქართველი ერის გონებრივი შემოქმედების რამდენი ნაწარმოები შეეწირა ჩრდილოეთის თუ სამხრეთის ხალხების შემოსევებს, მეშვიდე საუკუნეში არაბების რბევას და მეცამეტეში მონგოლების ბატონობას; ქართული ეროვნული კულტურის წარმოჩენას, მის საუკეთესო ქმნილებათა საკაცობრიო მნიშვნელობის აღიარებას, ქართველი ხალხის „მფარველად“ მოვლენილიც შეძლებისდაგვარად ხელს უშლიდნენ და დღესაც ხელს უშლიან, მაგრამ ქართული გონების და ხელის მიერ შექმნილ ზოგ მარგალიტთ იმდენი ელვარება აღმოაჩნდათ, რომ არ შეიძლებოდა სამუდამოდ შეუმჩნეველნი დარჩენილიყვნენ.

იაკობ ცურტაველის 5-ე საუკუნის ჩვენამდე მოღწეული უძველესი ქართული ორიგინალური ძეგლით „წამება წმიდისა შუშანიკისი დედოფლისაი“ და უფრო ადრე ბიბლიის თარგმნით, საქართველო ლიტერატურის გზაზედ გამოდის. საუკუნეების განმავლობაში უმთავრესად სასულიერო ხასიათის, წმინდანთა ცხოვრების აღწერილობითი ლიტერატურა, რომელიც მოკლებული არ არის მოქალაქეობრივ მოტივებსაც, ადგილს უთმობს საერო მწერლობას და ქრისტიანული მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიაში გამონაკლის მოვლენას წარმოადგენს. ამ საკითხზე, ჯერ კიდევ 1977 წელს მარტში პატარა სტატია ჟურნალ „კავკასიონისათვის“ გავამზადე, მაგრამ დღემდე ჩემთვის გაუგებარი მიზეზის გამო რედაქციამ მისი გამოქვეყნება არ ისურვა. მომყავს მისგან შემდეგი ამონაწერი: „იაკობ ცურტაველის „წამება წმიდისა შუშანიკისი დედოფლისაი“ მიკუთვნებულია სასულიერო-საეკლესიო მწერლობის დარგს და ასედაც სწავლობენ მას საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში, მაგრამ ის არაა მხოლოდ წმინდანის სასწულების მოთხრობა, ის არ არის ვნებების გარეშე, ემოციებს მოკლებული წიგნი, არამედ მძაფრი დრამატიზმით, ისტორიული პროცესით, ეროვნული მოტივებით, სოციალური და ოჯახური კონფლიქტებით აღსავსე რომანი და უფრო საერო ლიტერატურის ჟანრისაა, ვიდრე საეკლესიო“.

სიო, ჰაგიოგრაფიული ნაშრომი. ეს არა მარტო ცურტაველის ნაწარმოებზე ითქმის, არამედ მთელი ძველი ქართული ტერატურის შესახებაც, მეზუთე საუკუნიდან მოყოლებული მეთერთმეტე საუკუნემდე.“

მთავარი გმირის საეკლესიო-სამონასტრო მოღვაწეობას და მის წმიდანად გამოცხადებას თუ საკმაო საბუთად მივიჩნევთ თვით ნაწარმოების ჰაგიოგრაფიულად გამოცხადებისათვის, მაშინ თეიმურაზ პირველის ლექსი „წამება ქეთევან დედოფლისა“ იმავე უნარის მწერლობას უნდა მივაკუთნოთ. საქ. ისტორიის სიგრძეზედ ქრისტიანობის დაცვას ბევრი ქართული შეეწირა და მათ შორის ქეთევან დედოფალიც, კახეთის მეფის თეიმურაზ პირველის დედაც, რომელიც შაჰ აბას პირველმა წამებით მოაკვლევინა, რადგანაც უარი თქვა ქრისტიანობის ღალატზე.

დღეს საქართველოში აღარ არიან ამ აზრის და ჯერ კიდევ აკადემიკოსი კორნელი კეკელიძე, შემდეგ ალექსანდრე ბარამიძე და მათზე ადრე ჩვენი დეაწლმოსილი ივანე ჯავახიშვილი სამართლიანად ხედავენ ქართულ სასულიერო მწერლობაში, კერძოდ კი ცურტაველის ნაწარმოებში, წმინდა ისტორიულ-ბელეტრისტულ ხასიათის ნაწარმოებს, რომელიც ბატონი ივანეს სიტყვებით: „მკითხველს თვალწინ მაშინდელი ცხოვრების ცოცხალი სურათი ეშლება.“

ძველ საქართველოში ქრისტიანობის დაცვა გაიგივებული იყო სამშობლოს დაცვასთან, რჯულის ერთგულება ნიშნავდა ეროვნულ-სახელმწიფოებრივობის ერთგულებას და შუშანიკიც ეროვნულ გმირად გვევლინება. მას, როგორც ჩანს, ღრმა პატრიოტული აღზრდა მიუღია ქართლის საბიტიახშო კარზე, ის ამბობს: „არა არს რჩევაი მამაკაცისა და დედაკაცისაი, სადა მე და მან(ვარქსენმა) სწორი სიტყვაი ვთქვათ წინაშე უფლისა.“ როგორც ხედავთ, ჯერ კიდევ იაკობ ცურტაველი მიუთითებს თავისი გმირის შუშანიკის პირით დედაკაც-მამაკაცის სოციალურ თანასწორობაზე. ჩვენ გვეამაყება შოთას გენიალური აფორიზმი: „ლეკვი ლომისა სწორია, ძუ იყოს, თუნდა ხვადია“ და ასეთივე სიცხადით უთქვამს ეს ცურტაველს შვიდი საუკუნით ადრე.

ქართულ მწერლობას გრძელი გზა უნდა გაეგლო, ვიდრე ცურტაველი ლიტერატურის ასეთ შედეგს შეჰქმნიდა და ცურტაველის დიდი დამსახურება ისიცაა, რომ მას თავის

ნაშრომში მოყვანილი აქვს ამონაწერები მისამდე არსებული ქართული წიგნებიდან: სახარება, დავითნი, მოციქულთა ექვსი ისტორენი, რომლებმაც ჩვენამდე ვერ მოაღწიეს. თვით ი. ცურტაველს არ შეიძლება სხვა რამეც არ დაეწეროს, მაგრამ არც ერთი სხვა მისი ნაშრომი ქართ. ლიტერატურას არ შემორჩენია.

დღეს საქართველოში წინაქრისტიანული ქართული ლიტერატურის არსებობაში ორი აზრი აღარ არსებობს და ივანე ჯავახიშვილის მიხედვით, „ქართული დამწერლობა ქრისტიანობის დამკვიდრებამდე 7-8 საუკუნით ადრე შეიქმნა.“ თუ ეს ასეა, მაშ, ქართველებს დამწერლობითი კულტურაც იმავე ხანაში უნდა შეექმნათ. მაგრამ, როგორც წარმართულს ალბათ მას ებრძოდა და ანადგურებდა ქრისტიანული ეკლესია.

მეოთხე საუკუნის დასაწყისში, როგორც რომი, ისე საქართველოც ეზიარენ ქრისტიანობას, ის სახელმწიფო რელიგიად გამოაცხადეს. იმ დროიდან მოკიდებული, საქართველო დასავლეთის განუყოფელ ნაწილად ითვლება და ევროპის კულტურის ფერხულში განსაკუთრებულ როლს თამაშობს. ქართველი ფილოსოფოსი ბაკური დიდი პატივით ყველ მოხსენებული ბერძნული პროზის წარმომადგენელ ლიბანოს და ბერძენ ისტორიკოსს კასარიელს (ორივე 4ე საუკ.). ამასვე ადასტურებს ბერძენი ისტორიკოსი გიორგი ამორტოლი. ბაკური ნეოპლატონიკოსებთა ფილოსოფიურ წრეებში დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. მისი ფილოსოფიური ეპისტოლე დიდი ნიჭით და ერუდიციით ყოფილა დაწერილი, რაზედაც თვით ბიზანტიური წყაროები იუწყებიან.

ბიბლიური წიგნები პლატონ იოსელიანის აზრით მეხუთე საუკუნეზე ადრე უნდა თარგმნილიყო ქართულად. ნეკრესის ტაძარი (კხეთში), წყაროების დამოწმებით, გაქრისტიანების ხანას მიეკუთვნება. ქართლის ცხოვრებაში ვკითხულობთ, რომ ბოლნისის ტაძარი მეხუთე საუკ. დასაწყისში აუშენებიათ ფარსმან მეოთხეს და ვახტანგ გორგასლანს და იმავე საუკუნის მეორე ნახევარში საეპისკოპოსოდ განუწესებიათ. ქრისტიანობის გამარჯვებას წარმართობასთან ბრძოლაში დაუყოვნებლივ მოყოლია ეკლესია-მონასტრების და მწიგნობლობის გავრცელება. მეშვიდე საუკუნის ქართ. ფილოსოფოსი იოანე საბაწმინდელი მისი ტრაქტატით „სიბრძნე ბალავარი-

სა“, მე-11-ე საუკუნეში ბერძნულად გადათარგმნილი, საერთო აღფრთოვანებას იწვევს მაშინდელ მსოფლიოში. ქრისტოწმინდის და ბუდიზმის გარდა ის წარმოადგენს ნეოპლატონური და არისტოტელური სწავლების გასაოცარ განხილვას.

ისტორიული ცნობების თანახმად, ჯერ კიდევ მეოთხე საუკუნეში კოლხიდაში არსებობდა ცნობილი აკადემია „რეტორიკის უმაღლესი სკოლა“, სადაც ქართველი და ბერძენი ახალგაზრდობა ერთად სწავლობდნენ ფილოსოფიას, სამართლის მეცნიერებას, მათემატიკას, ფიზიკას და ეთიკას. აქ მიიღეს სწავლა ცნობილმა ნეოპლატონიკოსმა თემისტურმა და ზევით მოხსენებულმა იბერიის თავადმა ბაკურმა. ისტორიაში ისიც ცნობილია: სანამ თვით საქართველოში მონასტრების შენებას დაიწყებდნენ თავიანთი სკოლებით და აკადემიებით, ქართველები საზღვარგარეთ ეწეოდნენ კულტურულ მოღვაწეობას. მარტო პალესტინაში ოცამდე ქართული მონასტერი ყოფილა.

მერვე საუკუნიდან მეთერთმეტემდე სასულიერო მწერლობა ბატონობს საქართველოში, მაგრამ გვერდით მაინც არსებობს საერო მწერლობა საგმირო რომანების ხასიათისა. თარგმნის ინტერესიც დიდია. ამ დროს ეკუთვნის, მაგალითად, „ქილილა და დამანა.“ ქვეყნას ნიჭიერი მწერლები ევლინებიან: მიქელ მოდრეკილი, ფილიპე ბოთლემელი, იოანე საბანიძე, დიდებული ავტორი „აბო ტფილელის მარტილობისა“ და მეათე საუკუნეში გიორგი მერჩული, ავტორი „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებისა“, რომელიც მხატვრული პროზის იშვიათი ნიმუშია. ამავე დროს გ. მერჩულის პედაგოგიურმა მოღვაწეობამ ხანძთისა და შატბედის მონასტრებში ხომ აუარებელი სწავლული ბერ-მონაზვნები აღგვიზარდა. მერჩული ღრმად და დაბეჯითებით მოგვითხრობს სამთავროებად დანაწილებული საქართველოს გაერთიანების აუცილებლობაზე.

ათონის მონასტრის და აკადემიის დამაარსებლის იოანესი და მისი შვილის ექვთიმეს ცხოვრებას ვგებულობთ მეთერთმეტე საუკუნის მწერალ გიორგი მთაწმინდელისაგან. ამ უკანასკნელის დამსახურებას კი მისივე მოწაფე გიორგი მცირე აგვიწერს ვრცლად. ის გიორგი მთაწმინდელს ქართული ენის დიდოსტატად და ნათელ სწავლულად გვისჩაავს, ხოლო მის წიგნზე ამბობს: „დაატკბო ენა ჩვენიო.“

მე-11-12-ე საუკუნეებში გვყვანან მთელი პლეადა დიდებული სასულიერო მოღვაწეებისა, ფილოსოფოსებისა, მწერლებისა,

რომელთა მართო ჩამოთვლაც კი შეუძლებელია ამ მცირეწლოვანი
 ზომის წერილში, მაგრამ, სანამ ჩვენი ერის უდიდესი მწიგნობარი
 როვნეს, მიუწდომელ შოთა რუსთაველს შევეხებოდეთ, მანამ
 საჭიროა ორ მის უახლოეს წინამორბედზე ცოტა შევჩერდ-
 ეთ, რომლებიც არიან: გიორგი მთაწმინდელი და იოანე პეტ-
 რიწი.

გიორგი მთაწმინდელის გვარი დღესაც უცნობია. მთაწმინ-
 დელის და ათონელის სახელწოდებას ათონის მთის საეკლე-
 სიო მოღვაწეს მიანიჭებდნენ ხოლმე. გიორგი აქ მოღვაწე-
 ობდა **1009-1065** წწ. და მისი თხზულებათა და თარგმანება-
 თა რიცხვი ასამდე აღწევს. მის პირველ დიდ ნაშრომად
 ითვლება იოანეს და ექვთიმეს ცხოვრება, რაც ათონის-მთა-
 წმინდის „ივერიის“ მონასტრის ისტორიაა. აქ ის დიდ ხო-
 ტბას ასხამს ექვთიმეს „სიბრძნე ბალავარისას“. ახლა ისიც
 ცნობილია, რომ ექვთიმე ათონელის „სიბრძნე ბალავარის“
 თარგმნით უსარგებლია იმ დროის გამოჩენილ ბერძენ მწე-
 რალს სვიმონ მეტაფრასტს. გიორგი მთაწმინდელის „იოანე-
 სი და ექვთიმეს ცხოვრების აღწერას“ და „დიდ სვინაქსარს“
 არ შეიძლება რომელიმე სხვა ნაწარმოები შევადაროთ. მისი
 ბიოგრაფი, სახელოვანი გიორგი მცირე ამბობს: „ყოველნი
 განკვირვა, არა ხოლო თუ ქართველნი, არამედ ბერძენიცა
 და ასურნი, ვითარცა ესოდენი წიგნი ერთმა კაცმან დაწე-
 რა“-ო. მას **30** წლისას დაუწყო მწერლობა, უცოცხლია **50**
 წელი და მისთვის დიდი დრო წაუთრმეგია საქვეჭო საქმე-
 ებზე ზრუნვას. გ. მთაწმინდელი დიდად მიღებული ყოფილა
 საბერძნეთში ბერძნების მიერ, ხოლო მეფე ბაგრატ მეოთხეს
 ის საქართველოში მოუწვევია „რათა თვით მე გავნათლდე
 თქვენი ხილვითაო“. გიორგიმ ხუთი წელი დაჰყო საქართვე-
 ლოში, სადაც ის მესვე შეუდგა საეკლესიო რეფორმების
 გატარებას. ის მოითხოვდა პირადი ღირსებით და არა გვა-
 რიშვილობის მიხედვით დაწინაურებას. მას **80** ღარიბი და
 ობოლი ბავშვი მოუკრებია და საბერძნეთში წაუყვანია აღსა-
 ზრდელად. ამის შესახებ მისი ბიოგრაფი ამბობს: „მონობი-
 საგან გამოიყვანა, ხოლო სხვანი მონობისაგან უმწარესისა
 ცხოვრებისაგან იხსნაო.“ ბატონი ივანე ჯავახიშვილიც გიო-
 რგი მთაწმინდელის მიერ წოდებრივი უპირატესობის უარყო-
 ფაზე, მის მიერ აღამიანის პირადი ღირსების და დემოკრა-
 ტიული მიმართულების წინწამოწვევაზე ლაპარაკობს. აკადე-

მიკოსი კორნელი კეკელიძე კი მთაწმინდელს

ადრინდელი რენესანსული იდეოლოგიის მესიანისული ჰსახავს, რომელმაც სამი საუკუნით ადრე, ვიდრე ენციკლოპედიაში, საქ. სამეფო კარზე ჰუმანიზმის იდეები განახორციელა. გ. მთაწმინდელის ლექსების ხელნაწერები დღესაც ინახება გელათის მონასტერში. ის კარგ პოეტად ყოფილა ცნობილი და პროფ. ილია აბულაძე გვარწმუნებს, რომ იმ დროს მისი ბერძნულად ნათარგმნი საგალობელი და სასიმღერო ლექსების მსგავსი თვით ბერძნებს არ მოეპოებოდათო. გიორგი დიდმა, როგორც მას ეძახდნენ, ბევრი რამ ახალი მოგვცა, იგი მტკიცედ დგას ეროვნულ ნიადაგზე, დაუფასებელი დვაწლი დასდო მეცნიერულ-ლიტერატურულ დარგის განვითარებას და მთელი ეპოქა შექმნა ქართულ მწერლობაში.

ქართ. კლასიკური ფილოსოფიის წარმომადგენლებმა ფილოსოფიურ-თეოლოგიურ თარგმანების გარდა შუა საუკუნოების ბიზანტიური ფილოსოფიიდან, ბევრი ორიგინალური ფილოსოფიური ნაწარმოებებიც დაგვიტოვეს. მათ შორის ყველაზე უწინ მოსახსენებელია იოანე პეტრიწი (პეტრიწონელი) და არსენ იყალთოელი, რომელსაც ბევრი მეცნიერი დღესაც გიორგი მთაწმინდელთან აიგივებს. ქართ. თეოლოგიურ-ეგზეგეტიკური (ბიბლიის ახსნა) მწერლობის მამამთავრად არსენ იყალთოელი ითვლება, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა ქართ. თეოლოგიურ-დოგმატურ სკოლას და იყალთოელითვე მთავრდება ამ სკოლის ეპოქა საქართველოში.

თუ პეტრე იბერს ანტიკური ფილოსოფიის მემკვიდრეობაში ვერავინ შეეცილებოდა, იოანე პეტრიწის გავლენა ხომ მეტიც იქნებოდა, მისი ნაწარმოებები მაშინდელ გაბატონებულ ბერძნულ ენაზე რომ დაწერილიყვნენ. მისი ყველა შრომა ქართულადაა დადგენილი და მათი ადრინდელი სომხური თარგმანები მხოლოდ ნაწილობრივ აფართოებენ მისი შესწავლის შესაძლებლობას, ხოლო დოდსის ინგლისური თარგმანი მეოცე საუკუნეს ეკუთვნის. პეტრიწი ღრმად განსწავლულია კლასიკური ხანის ფილოსოფიაში, ის მთლიანად ფლობს მითოლოგიასა და ბიბლიას, აქვს ახალი აღმოჩენები ასტრონომიაში და მეცნიერების სხვა დარგებში, მასვე ეკუთვნის ცნობილი ერთსტროფიანი ლექსით დავით აღმაშენებლის შექება, და ბოლოს, მანვე დაგვიტოვა ძალზე მდიდარი ფილოსოფიურ-თეოლოგიური მემკვიდრეობა, რომლითაც მან ფილოსოფოსის დიდი სჯელი მოიხვეჭა და გამოჩენილ საეკლესიო

მოდვაწებთან ერთად გამოხატულია იერუსალიმის ჯვარის მონასტრის კედელზე.

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

დავით ვაშაძე

ცნობის სახით: გასული წლის შემოდგომიდან ჩვენი ერთგული და კარგი თანამშრომელი, ბატონი დავით ვაშაძე დამბლად-ცემითაა დაავადებული. ამ საახალწლოდ განსაკუთრებით მივესალმებით და ღმერთსა ვთხოვთ მის სწრაფ და სრულ გამოჯანსაღებას. „გუშავი“

კომენტარი „წყალის“ თაობაზე

წინა ნომერში დაიბეჭდა ქალ. როზა აბნერაშვილის სტატია „ერის წყალუხვი საუნჯე“, რომელიც ეხმაურება ჩვენს სტატიას „წყალის“ ადგილი ქართულ მეტყველებაში“. („გუშავი“ №4) დიდი მადლიერი ვართ ქალბატონ როზასი და დიდი ინტერესით მოველით სხვა გამოხმაურებებსაც. „ერის წყალუხვი საუნჯე“ მხოლოდ ვეფხისტყაოსნის ლექსში: „...ნეტა რასა იქმს ქალიო, ჩემი ლხინი და ჯავარი, ჩემი სოფლისა წყალიო“ „წყალის“ შინაარსს არკვევს, სადაც ნაწილობრივ გაბათილებულია ჩვენი მსჯელობა, მაგრამ ძირითადად ჩვენებურ წაკითხვას უჭერს მხარს. რაში მდგომარეობს ქალ. როზას უთანხმოება?

1. რუსული და ინგლისური ლექსიკონებიდან მოყვანილი მაგალითებით გვიხსნის, რომ პატიოსანი ქვების და კერძოდ ბრილიანტის შემთხვევაში არსებობს გამოთქმა „წმინდა წყლის ბრილიანტი. ბრილიანტი შეიძლება იყოს: თეთრი, შავი, წითელი, ყვითელი, ყვინფერი, მწვანე და სხვა და აქედან გამომდინარე, ის ფიქრობს: თუ ბრილიანტი შეიძლება იყოს ფერადი, მაშინ რატომ წყალიც არ შეიძლებაო და რუსთაველსაც შეეძლო წყალი ამ მნიშვნელობით ეხმარაო. აქ პირველ რიგში შევნიშნავთ, რომ ასეთი მსჯელობით ყველა ენაში და დღევანდელ ქართულშიც წყალი, უფერული სითხის გარდა, „ფერს, შნოსა და ლაზათსაც უნდა გამოხატავდეს, რადგანაც ყველა ენაში იტყვიან საუკეთესო ბრილიანტზე, წმინდა წყლის ბრილიანტიაო და ყველა ენაში ის შემოსულია არაბულიდან. მაგრამ არცერთ თანამედროვე ენაში წყალი

ფერს არ გამოხატავს. საქმე იმაშია, რომ „წმინდა წყლის ბრილიანტი“ წმინდა წყალი ბრილიანტის ხარისხს, სტალურ სიწმინდეს მიგვაჩივებს. ძვირფასი ბრილიანტის ზედაპირი ისევე კამკამებს, ლივლივებს, როგორც წმინდა წყლისა და ეს, რა ფერისაც არ უნდა იყოს ბრილიანტი. ამიტომ ეს მაგალითი საექვოდ არ ხდის ჩვენს კრიტიკას ქართული განმარტებითი ლექსიკონის მიმართ.

მერე, ქალ. როზას არც ის მოსაზრება გამოდგება, რომლის მიხედვით, წყლის ჭავლი, როცა ის სპეტაკია, მზის სხივებისაგან ნაირფერებში აციმციმდება ეს ხომ იგივე ცისარტყლის ფენომენია და დღეს ბავშვებისთვისაც კარგად ცნობილ მზის სხივების სპექტრული დაშლის შედეგია. მართალია, ეს ჩვენმა წინაპრებმა არ იცოდენ, მაგრამ ამ შემთხვევაშიაც, წყლის ფერადონება მხოლოდ მზის სხივებთან კავშირში უნდა ყოფილიყო აღნიშნული.

2. სინონიმების ხმარება. დიახ, სინონიმები იხმარება ლექსის ერთსა და იმავე წინადადებაში იმ პირობით, რომ მეორე სიტყვა უნდა აძლიერებდეს პირველის შთაბეჭდილებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში ის რითმისთვის ხელოვნურად იქნება „მოთრეული“ და ეს გენიოს პოეტს არ შეეშვენის. ჩვენს მიერ განხილულ რუსთაველის ლექსში, თუ ქართ. გან. ლექსიკონს დავუჯერებთ, სწორედ ასეთ შემთხვევასთან გვაქნებოდა საქმე, მაშინ, როცა ჩვენი განმარტებით ეს წინადადება ყველმხრივ სრულყოფილია.

3. ძველ ქართულში შეიძლებოდა, გამსხვავებით სხვა ენებისა წყალს ფერიც აღენიშნა. დიახ, როგორ არა! და ეს ჩვენ კიდევაც გვაქვს აღნიშნული, მაგრამ ამის დასამტკიცებლად შოთას განხილული ლექსი საკმარისი არ არის.

გიორგი პერევისელი

ო რ ი ო დ ე ს ი ტ ყ ვ ა

გიორგი პერევისელის „სიყვარულის თაიგულზე“

გ. პერევისელის „სიყვარულის თაიგული“ პარიზიდან თბილისს ნასროლი თაიგულია, რომელსაც თან გაჰყოლია სიყვარული, გონება და იმედი. წიგნი 1983 წელს გამოიცა პარიზში. იგი საქართველოდან მოტეხილი გულის ღაღადია, რომელიც დასავლეთიდან აღმოსავლეთით შექცეულა და სამშო-

ქართული
ლიტერატურა

ბლოსთან შეხვედრის მანძილს ამოკლებს დროის დასრულებული სიმებზე დაკვრით. სიმები არ გაწყდება, რადგან, თუ ვაბუ-ები ვერ ეღირსებიან სამშობლოს ხილვას, შვილები მაინც მიეფერებიან კახეთის ვაზს, მოდინახეს, უშბას და თბილისის ხილებს. ეს ხილები ნუ ჩატყდება, ესაა მთავარი.

წიგნში შეტანილი ყველა ლექსი, მათ შორის პროზაული ჩანაწერები, თვით ავტორის ჩათვლით, ერთი უზარმაზარი ლექსია, რომელსაც ქვეყნად ყველაზე მწარე სახელი აქვს — უ ს ა მ შ ო ბ ლ ო ბ ა. ეს სიმწარე მხოლოდ მაშინ განელდება, როცა შორეულ ბურუსში გახვეული სამშობლოს ტვირთის ზიდვისას დავიჯერებთ წიგნში მოთავსებული უკანასკნელი ნაწარმოების „ფიქრების“ უკანასკნელ გაელვებას: „შენ ამ ძვირფას და სათუთ ტვირთს არამც და არამც არ უნდა გამოეცალო, არ უნდა წაიფორხილო, არ უნდა ჩაიჩოქო, არ უნდა წაიქციე!!!“

რა ბეგრი რამ გვაქვს სათქმელი ამ დალოცვილ წუთი-სოფელში ... თუნდაც ის, რომ წუთი უკვე დამთავრდა ამ საუბარში, სოფელი კი ისევ დგას!

მორდეხაი კულაშელი

*** *** ***

მ ო გ ო ნ ე ბ ა თ ა გ ა ნ ო ო ფ ი ლ ე ბ ა

შეგვეძლო თავიდან აგვეშორებია დაპყრობა?

შეგვეძლო თავიდან აგვეცდინა დაპყრობა, ან, უფრო სწორად, შეგვეძლო ისე მოგვზადებულუკვით ომისათვის, რომ ამ თავდასხმას ჩვენი სამხედრო ძალით გავმკლავებოდით? ძირითადი საკითხია: შეეძლო „პატარა საქართველოს“ წინააღმდეგობა გაეწია „დიდი რუსეთისათვის“? განვიხილოთ ეს საკითხი. თუ საკითხს მივუდგებით მხოლოდ ამ სიბრტყით, ესე იგი „პატარა“ და „დიდის“ მიხედვით, მაშინ, რა თქმა უნდა, რომ არ შეეძლო. მაგრამ, თუ არსებულ მდგომარეობას განვიხილავთ, არ შეიძლება იმ დროინდელი რუსეთი „დიდად“ ვაღიაროთ ისე, როგორც ეს სიტყვა ესმოდათ რევოლუციის წინ. დიდი რუსეთი დაიშალა. უშველებელმა მხარეებმა შეწყვიტეს ყოფილიყვენ ის რესურსები, სადანაც დიდი რუსეთი იკრებდა მის საომარ ძალებსა და საშუალებებს.

მთელი ციმბირი, თურქესტანი, კასპიის მიღმა მხარე, უკრაინა, პოლონეთი, ფინლიანდია, ბალტიის ქვეყნები, ბია, ამიერკავკასია არა მარტო არ წარმოადგენდნენ ქვეყნებს, საიდანაც საბჭოთა რუსეთს შეძლებოდა საომარი ძალები და საშუალებები გამოეწოვა, არამედ ზოგიერთი მათგანი საბოლოოდ ჩამოცილებული იყვნენ მისგან, ხოლო დანარჩენები საჭიროებდნენ მოსკოვის ჯარებს, მის ორბიტში დასაკავებლად. ამას უნდა დაემატოს კავკასიისა, ურალისა და სხვა, რომლებიც თუ მტრულად არ ილაშქრებდნენ მოსკოვის მთავრობისადმი იმ დროს, მასიურად მაინც პასიურ მაჟორებლედ იყვნენ მის მიმართ. ამრიგად, რჩებოდა მხოლოდ ნაწილი ევროპული რუსეთისა, ე. ი. ველიკოროსია მისი ცენტრალური ნაწილით და ნაწილი ვოლგისპირეთის. ომის დაწყებამდე ევროპული რუსეთი მთლიანად ითვლიდა 100 მილიონ მცხოვრებს. თუ ამას გამოვაკლებთ ჩამოცილებულ ნაწილებს და მხედველობაში მივიღებთ, რამდენი მეომარი ესაჭიროებოდა მოსკოვის მთავრობას ყოლოდა იმ ქვეყნებში, სადაც მისი ძალაუფლება მხოლოდ ხიმტებზე იყო დამყარებული, როგორც იყო, მაგალითად, უკრაინაში და სხვა მხარეშიც, მაშინ უნდა ვაღიაროთ, რომ „დიდი რუსეთის“ გაგება უკვე აღარ პასუხობდა არსებულ მდგომარეობას არც ტერიტორიის სივრცით და არც მოსახლეობის რაოდენობით.

ამას უკვე ადასტურებს ის გარემოება, რომ გენ. ვრანგელისა და პოლონეთის წინააღმდეგ საბრძოლველად, 1920 წელში, ბოლშევიკებმა შეძლეს გამოეყვანათ დაახლოებით 300 ათასი ჯარისკაცი, მაშინ, როცა ნამდვილ დიდ რუსეთს გამოყვდა მილიონობით. მეურნეობის სრული მოშლა და სატრანსპორტო საშუალებების ძლიერი უკმარისობა კიდევ უფრო სისხლიდან ცლიდა ამ „დიდ რუსეთს“. მისი სისუსტე მთლად გამოჩნდა პოლონეთთან წარმოებულ ომში. საეჭვო არაა, რომ პოლონეთს არ შეეძლო გამკლავებოდა იმ დიდ რუსეთს, რომელსაც ჩვენ ვიცნობდით. პოლონეთმა არა თუ უკუაგდო ახლანდელი რუსეთი, არამედ ბრძოლა გადაიტანა მის შიგნით და ის აიძულა ხელი მოეწერა მისთვის სასურველ ხელშეკრულებაზე. ფულიც კი გადაუხადეს პოლონეთს! განა შეიძლება მაშინდელი პოლონეთი ჩათვლილიყო ძლიერ სახელმწიფოდ? რა თქმა უნდა, რომ არა. ის მხოლოდ შეიქმნა

იმ ნაწილებსგან, რომლებიც ასეული წლების განმავლობაში გერმანიის, ავსტრიის და რუსეთის ხელმწიფების ქვეშ იმყოფებოდნენ. ის კიდევ არ იყო ერთიანი, შემეჭიდროვებული. მან ეს-ეს არის დაიწყო ფორმირება და შორს იყო იმ ერთიან მექანიზმისაგან, რომელსაც სახელმწიფოს ვუწოდებთ. ჯარი მხოლოდ იქმნებოდა. დისციპლინის მომშლელი და მომსპობი ახალი დროის მონაბერი ჯერ კიდევ არ იყო აღმოფხვრილი. დისციპლინის გარეშე კი სამხედრო ძლიერება არ არსებობს. პოლონეთის ჯარი არ იყო მზად და, რა თქმა უნდა, ის ძალიანაც შორს იყო იდიალურისაგან და თვით იმისაგანაც, რომ მას ვუწოდოთ საშუალო. პოლონეთმა მაინც მოიგო და ბრწყინვალედაც მოიგო, მიუხედავად იმისა, რომ მისი ჯარები იძულებული იყვნენ ეწარმოებინათ 200 კილომეტრზე უკან დახევა. უკან დახევა კი ყველთვის ამცირებს ჯარის ბრძოლისუნარიანობას.

ცხადია, რომ მოსკოვის მთავრობის ჯარების სამხედრო ძლიერება შორს იყო რუსეთის იმპერიის სანხედრო ძლიერებისაგან და მისი გამარჯვება დენიკინზე, ვრანგელზე და ჩვენზე მხოლოდ უჩვენებს იმას, თუ რა სუსტები იყვნენ მართლაც დამარცხებულები.

პოლონეთის ჯარების გამარჯვება მე არ შემიძლია მივაწერო ფრანგ ინსტრუქტორებს და თვით საფრანგეთის სარდლობას. ერთმუჟა ადამიანებს არ შეუძლიათ გავლენა მოახდინონ მთელი საომარი კამპანიის შედეგზე, არამც თუ მთელს ომზედ. ინსტრუქტორებს შეუძლიათ გაწოთვან ჯარი, მაგრამ ამისთვის საჭიროა წლები და თვით ათეული წლები და არა კვირები. სარდლობა, რა თქმა უნდა, გავლენას ახდენს, მაგრამ მას არ შეუძლია არმიის შეცვლა. სარდლობას არ შეუძლია მიადწიოს წარმატებას, თუ ჯარის შენაერთებს არ შესწევთ უნარი ტაქტიკური წარმატებების მიღწევისა. ხელმძღვანელობას არაფერი შეუძლია თუ ჯარი უარს ამბობს ომზე. მიუხედავად იმისა, რომ არ ვუარყოფთ ფრანგ სარდლებისა და ინსტრუქტორების სამხედრო უნარიანობას, მაინც უნდა ვაღიაროთ, რომ პოლონეთმა მის გამარჯვებას მიადწია უმთავრესად საკუთარი ჯარით, რომლის ბრძოლისუნარიანობა და სარდლობა უმჯობესი გამოდგა მოსკოვის მთავრობის ჯარებისაზე.

უნდა ვაღიაროთ, რომ ხარისხის თვალსაზრისით რუსულ -

ბოლშევიკური მხედრობა სრულიად არ წარმოადგენს მის-
სხანე ძალას. კრიტიკულ-ობიექტური განხილვით, ჩვენთვის
რის შეტაკებები მასთან 1920 და 1921 წლებში შეეძლო
გამოდგეს ამის დასადასტურებლად.

უნდა ითქვას, რომ ჩვენ კიდევ ერთი მდგომარეობა გვი-
წყობდა ხელს: ბოლშევიკური რუსეთისათვის ომი ამიერკა-
ვკასიაში იყო ერთგვარად კოლონიალური ომი.

მე არ წამიკითხავს ჰეკერის მოხსენება, მაგრამ გადმოცე-
მით ვიცი, რომ ის საქართველოზე გამოსალაშქრებად ითხო-
ვდა დაახლოებით 35000 ხიშტს. მოსკოვის ხელისუფლებას,
რომ შეძლებოდა ამ ძალების აზებეიჯანში თავმოყრა 1920
წლის ოქტომბრისათვის, მაშინ ის თავს დაგვესხმოდა უფრო
ადრე, ვიდრე შემდეგი წლის თებერვალში; საქმე იმაშია,
რომ ტრანსპორტის საშუალებათა უკმარობა ისეთი იყო და
საერთოდ ჯარების მომარაგების საქმე ისე გაძნელებული
საბჭ. რუსეთში, რომ ომის დასაწყებად მოსამზადებელი მუ-
შაობა მოითხოვდა ძალიან დიდ დროს. ომმა გვიჩვენა, რომ
ჰეკერის მიერ მოთხოვნილი ჯარის რაოდენობა ვერც კი მო-
ასწრეს მისთვის მიეწოდებიათ სრულად ომის დაწყების წინ.
ის ფაქტი, რომ ხაშურის წინ ბრძოლებში მონაწილეობდნენ
ბოლშევიკური ჯარის ნაწილები, რომლებიც შეუჩერებლივ
პირდაპირ მოდიოდნენ პეტროგვადან, ამ ჩემს მოსაზრებას
ადასტურებს.

მოსკოვის ხელისუფლებისათვის ჩვენთან ომი იყო განაპირა,
შორეული მისი სასიცოცხლო ცენტრებიდან და, როგორც
ბეწვზე, ისე ეკიდა ერთადერთ რკინიგზის ხაზზე: როსტოვი,
ბალაჯარა, თბილისი. ცნობილია, რომ ომი, როცა ის დაშო-
რებულია ქვეყნის სასიცოცხლო ცენტრებიდან, როცა კავშირ-
უროთიერთობა ომის თეატრთან გაძნელებულია, — ძალიან ძნე-
ლია. პატარა იაპონიამ რუსეთთან გადაწყვიტა ომი, რადგა-
ნაც მან კარგად გაითვალისწინა ეს მდგომარეობა. ციმბი-
რის რკინიგზა რომ ყოფილიყო ორხაზიანი 30-40 წყვილი
მატარებლის გამტარუნარიანობით, მაშინ იაპონია ვერასო-
დეს ვერ გამოილაშქრებდა რუსეთის წინააღმდეგ ერთი ერთ-
ზე, რადგანაც რუსეთს შეეძლო მაშინ ძალიან ადვილად ია-
პონიის წინააღმდეგ თავი მოეყარა სამჯერ მეტი ძალები-
სათვის. ინგლისი ბურებთან, მთის ხალხთან ომს აწარმოე-
ბდა 2½ წლის განმავლობაში.

ამრიგად, უნდა ვაღიაროთ, რომ „პატარა საქარ-

თველოსთან“ ომობდა არა „დიდი რუსეთი“ და, ამის შემდეგ და, მისთვის ომი წარმოებდა ძნელ პირობებში დამარცხებული კოლონიალური ხასიათისა. თუ მხედველობაში მივიღებთ მხოლოდ ჯარისკაცთა რაოდენობას, რომელიც რუსეთის მხრით იღებდა მონაწილეობას, მაშინ პატარა სქართველოს თავისუფლად შეეძლო მასზე მეტი გამოეყვანა ბრძოლის ველზე, ომისათვის მზადება ისეთი რომ ყოფილიყო, როგორც ეს მოითხოვება და, როგორც ეს ესაჭიროებოდა. მაშინ მოსკოვის ხელისუფლებას დასჭირდებოდა უფრო მეტი სამხედრო ძალების თავმოყრა და აქედან გამომდინარე, შემოტევა უნდა გადაეღოთ მეტად თუ ნაკლებად ხანგრძლივი დროით. თუ არა და ომი ვაჭიანურდებოდა და სათანადო მომზადების შემთხვევაში შეიძლებოდა გადაქცეულიყო დაუსრულებელ ომად. ხომ შეძლეს დაღესტნის მთიელებმა რუსეთთან ომი ეწარმოებიათ 60 წლის განმავლობაში, იმ დროს, როცა ისინი ყველმხრით გარემოცული იყვნენ. ბურებმა ხომ შეძლეს 2½ წელი გაეძლოთ ინგლისისათვის, რომელსაც ჰქონდა საზღვაო ურთიერთობა. ჩვენ ამ მხრითაც უკეთეს მდგომარეობაში ვიმყოფებოდით. შავი ზღვა არ ეკუთვნოდა მოსკოვის მთავრობას. პირიქით, შავი ზღვის გზით ჩვენ შეგვეძლო მიგველო საომარი საშუალებები.

მაგრამ, საჭირო იყო ომისთვის მზადება და: 1. არ დაგვანებოდა ფული, რომელიც სულ ერთია შემდეგ გაფლანგეს საზღვარგარეთ ყოფნის დროს, 2. თავდაცვა არ აგებულებოდა ისეთ საწესებზე, რომელსაც ადგა ჩვენი მთავრობა, გვარდიის საწესებზე ჯარის შექმნის ჩათვლით.

თავდაცვის საქმეს ჩვენში ეკიდებოდნენ არა სერიოზულად. ჯარის მობილიზაცია ითვლებოდა ერთადერთ საომარ მზადებად, მაშინ, როცა ესაა უკანასკნელი აქტი ქვეყნის თავდაცვის საქმეში. სახელმწიფოს არ ჰქონდა მომზადება არც საინჟინერო დარგში, არც საშუალებებისაში ომისა, არც ომის ვეგმაში, არც მეომართა ორგანიზაციაში, რომელსაც შეძლებოდა ბრძოლის ველისთვის სწრაფად მეტი ჯარისკაცების რაოდენობის მიწოდება, არც მობილიზაციის დაჩქარების ღონისძიებებში; არაფერი, არაფერი არ ყოფილა გაკეთებული. მოსკოვის მთავრობის წარმომადგენლობას, რომელიც თბილისში იმყოფებოდა, არ შეეძლო არ დაენახა ჩვენი მოუმზადებლობა ომისათვის და მხოლოდ ამის გამო ჩვე-

ნმა მოწინააღმდეგემ ჩათვალა, რომ საქ. დასაბჭოებლად საკმარისი იყო მხოლოდ რამდენიმე ათი ათასი ჯარისკაცი.

სინამდვილეში ჩვენი შეიარაღებული ძალების ორგანიზაციის მიხედვით ჩვენ გვჯავდა არმიის 12 ბატალიონი, რომელიც მობილიზაციის დროს აღწევდა 36 ბატალიონს სამი ასეთულის შემადგენლობით, ე. ი. დაახლოებით 21-22 ათასი ხიშტი. გვარდიაში იყო 20-24 ბატალიონი 10-12 ათასი ხიშტით. ამრიგად, ჩვენ შეგვეძლო სულ გამოგვეყვანა 32-34 ათასი ხიშტი. ეს უბრალო არითმეტიკაა და ჰეკერი, რომელმაც სრულიად სწორად გათვალისწინა, რომ ჩვენს აღმოსავლეთ საზღვარზე ჩვენ შეგვეძლო ყველაზე უკეთეს შემთხვევაში გვყოლოდა მთელი ჩვენი ძალების ორი მესამედი, ე. ი. 22-23 ათასი ჯარისკაცი, — მოითხოვდა თავისთვის 35 ათას ხიშტს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ის ამით აღწევდა 1½ ჯერ საკუთარი ძალების გადაჭარბებას. ჩვენი ძალების მესამედი, თუ მეტი არა, იქნებოდა დაკავებული ჩვენს ჩრდილოეთ საზღვარზე. ჯარის ჩვენი ორგანიზაცია არ იძლეოდა საშუალებას მოქმედებაში ჩაბმულიყო ჩვენი სათადარიგო რეზერვები. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ჩვენ, ჩვენი ორგანიზაციის გამო, არ შეგვეძლო გვესარგებლა წინააღმდეგობის მთელი იმ ძალებით, რისი მოცემის საშუალებაც ჰქონდა ჩვენ ხალხს. ამიტომ, უნდა ვაღიაროთ, რომ, ომის სათანადოდ მომზადების პირობებში, ძალთა თანაფარდობა „პატარა საქართველოსა“ და „დიდ რუსეთს“ შორის, სულაც არ შეესაბამებოდა „პატარისა“ და „ბუმბერაზის“ გავებას.

გენ. გიორგი კვინიტაძე

(გენ. კვინიტაძის ეს ნაწივეტი ამოღებულია მისი წიგნიდან: „მოი ვოსპომინანიია ვ გოდი ნეზავისიმოსტი გრუზიი 1917-1921“ იმკა-პრეს, პარიზი 1985.)

ა გ ვ ი ს ტ ო ს ა ჯ ა ნ ყ ე ბ ი ს შ ე მ დ ე გ

1924 წლის აგვისტოს შედეგი დიდი უბედურება იყო საქართველოსთვის. დაიღუპა უამრავი პატიოსანი ქართველი და ტანჯვა-წამებას ბოლო არ უჩანდა. ჩეკა უფრო და უფრო ფარულად იჭერდა ხალხს და ეს ხერხები, გადასახლებისა ციმბირში ან დახვრეტები, იყო ჩვეულებრივი, ხალხისთვის თა-

ვზარდამცემი. თუ უშუალო ახლობელი არ დაგეკარგებოდა, ისიც არ ვიცოდით თუ რამდენი იღუპებოდა და ეს უფრო ბის განმავლობაში. სჯიდენ არა მარტო მოწინააღმდეგებს, არამედ შესაძლებელ და მათთვის საეჭვო პირებსაც. ახალი კიდევ ის ხდებოდა, რომ ნელ-ნელა ხელი მიჰყვებს თვით კომუნისტების, მათთვის არა საიმედო წევრების, თავიდან მოცილებას და დახვრეტებს. მტკიცდებოდა ახალი რუსული ბოლშევიკური ბიუროკრატიზმი.

შეიქმნა მთელი რიგი დაჩაგრული და დაბეჩავებული ადამიანებისა, სრულიად დაავადმყოფებული. ერთხელ, მახსოვს, ვერის აღმართზე მივდიოდი და ვხედავ ცნობილ მწერალ მიხეილ ჯავახიშვილს, დგას მარტო, ხელებს იქნევს ჰაერში და მარტო ლაპარაკობს. ვიფიქრე, ვაიმე, ესეც გაგიჟდა მეტეი.

ჯეღა გარეწარი ცდილობდა სარგებლობას. მახსოვს ერთხელ სახლში შემომივარდა მაუზერამოღებული ჩეკისტი ჭიათურაში და მითხრა ბინა უნდა ჩამოგართვაო. — როგორ უნდა ჩამომართვა, ეს ოთახი ჩემია - თქო. — შენი დიდხანს იყო, ახლა ჩვენ გვეკუთვნისო.

უნივერსიტეტის კიბეზე შევხვდი ერთ კომსომოლს, რომელმაც მითხრა: „შენ კიდევ ცოცხალი ხარ“-ო.?! მართლაც, ჩემი მოწმობით, სადაც ვწერა: „მიიღო შეიარაღებულ აჯანყებაში მონაწილეობა“-ო, დიდი იმედი არ მქონდა, რომ დიდხანს თავს გავიტანდი და შევინარჩუნებდი ნაძირალა ელემენტებისაგან, რომლებიც ცდილობდნენ ამღვრეულ წყალში თევზის დაჭერას. მათ არამზადობას საზღვარი არ ჰქონდა!

ჯერ კიდევ ორი კვირა არ გასულიყო აჯანყებიდან, რომ ჩემთან მოვიდა ერთი ახალგაზრდა გოგონა, თფილისიდან ჩამოსული და მითხრა: „დაარსდა ახალი კომიტეტი ბ.-ს თავმჯდომარეობით და გვინდა ვიცოდეთ, თუ რამდენი კაცი დათხვრიტა ან დაიღუპა ჭიათურაში“-ო. ამ მათმა გამბედაობამ და გადაწყვეტილებამ გამაკვირვა. არ მეგონა თუ კიდევ შესაძლებელი იყო ფარულად მოქმედება. მაშინ მატარებელში მოგზაურობა თფილისიდან ჭიათურაში საშიში იყო. ამიტომაც გამოგზავნეს ახალგაზრდა გოგონა, მაგრამ მეტად ყოჩაღი.

გადავწყვიტე თფილისში წასვლა, თუმცა უნივერსიტეტი

უკვე დაწყებული იყო და მე გამოცდებზე ველარ მივედი. არ ვიცოდი რა მექნა. თუ ერთი მხრივ, სისასტიკე არ ჰქონდა, მეორე მხრივ, თვით კომუნისტებში, ზოგიერთ მათგანში, გავრცელდა დანაშაულობის გრძნობა და ცდილობდნენ, რაც შეიძლება შეღავათი მიეცათ დაჩაგრულთათვის. ჩემმა ნათესავმა ჯ.-მ სთხოვა ამირაგოვს, რომელიც იყო „საქ. სახელმწიფო ვაჭრობის გამგე“, რომელიც მიდიოდა მოსკოვში, რამე გაეკეთებინა ჩემთვის. თურმე ის, ჯ. და ლუნაჩარსკი კარგად იცნობდნენ ერთმანეთს ლიეჟიდან (ბელგიაიდან), სადაც ისინი იყვნენ სტუდენტები. და ოი საკვირველებავ! დიდ სახალხო კომისარ ლუნაჩარსკისგან მივიღე დეპეშა: „თქვენ მიღებული ხართ რუსეთის უნივერსიტეტში, სადაც გინდათ“-ო. ეს დეპეშა მივიტანე თფილისის უნივერსიტეტში და მაშინვე ჩამწერეს უსიტკოდ და უგამოცდოდ.

თფილისში კამოს ქუჩაზე ვცხოვრობდი. ჩვენ დიდ ბინაში ცხოვრობდა აგრეთვე ანშილევინი, რომელიც იყო ქართველი ებრაელი კომუნისტი, მეტად წყნარი კაცი და ისედაც სასიამოვნო. მივიკირდა ასეთმა კაცმა როგორ გადაწყვიტა ჩეკაში მუშაობა, თუმცა ის უკვე იქედან გადაიყვანეს და მუშაობდა წარმოკავშირში. მე ის სიმპატიურად მექცეოდა, ყელაყერი იცოდა ჩემზე, მითხრა: „მე პატივს ვცემ ჩვენს გულწრფელ მოწინააღმდეგებს“-ო. ერთ დღეს მომიტანა ერთი შეკვრა წიგნების და მითხრა: „წაიკითხე და არავის აჩვენო.“ ეს იყო ტროცკის საბჭ. კავშირში უკვე აკრძალული წიგნი. ჩემთვის ნათელი გახდა, რომ კომუნისტურ პარტიაში შეიქმნა დიდი ნაპრალი.

თვით ქართულ საზოგადოებაში იყო დიდი დაბნეულობა, ორჭოფობა და მერყეობა. ამ დროს გამოჩნდა სეით დევდარიანი. ის იყო ყოფილი ერთი მთავარი სოციალდემოკრატიანის, განათლებული კაცი, განსაკუთრებით მცოდნე მარქსიზმისა და სოციალისტური მოძრაობისა. მან რუსთველის გამზირზე თეატრში მოაწყო რამდენჯერმე დიდი საჯარო მოხსენება და შეხვედრა. დიდძალი ხალხი ესწრებოდა, მეც არცერთ გამოსვლას არ ვაკლდებოდი, მაინტერესებდა ქართ. საზოგადოებრივი ცხოვრების ბედილბალი.

სეით დევდარიანს მისი მოწინააღმდეგენი სასტიკად აკრიტიკებდნენ, არ სჯეროდათ მისი გულწრფელობა. მისი თემა

იყო: „შევდგეთ საბჭოთა პლათმორმაზეო“, სხვა გამოსავალი არ არის ჩვენი ხალხისთვისო. სხვათა შორის სთქვა: „გადავიღოთაა ქორდანიას მივწერე, რას მირჩევ და მან შემომითვალა: „სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა, სიკვდილი სახელოვანი“-ო. მხრები ასწია და არავითარი შემჩნევა არ გააკეთა.

მახსოვს დამიბარა პროფესორმა ერქომაიშვილმა. ის იყო ძველი კომუნისტი, ახლად დანიშნული პროფესორად თფილისში. გამაკვირვა მისმა კეთილსინდისიერებამ. ვილაპარაკეთ გულწრფელად. გაიცინა და მითხრა: „მე ახლა გეტყვი შენ იმ სიტყვებს, რომელიც მითხრა რუსის ოფიცერმა გურიაში, როცა შენი ხნის ვიჟავი, „გადაგასახლებთ და ამით კარიერას გაგიკეთებთო.“ თანაც დასძინა: „მე რა საპროფესორო კაცი ვარ, ახალმა ჩრომ მოიტანაო.“

ვატყობდი, რომ ჩემი დარჩენა თფილისში მოულოდნელობებით იყო სავსე. თანაც რუსეთში არ მინდოდა წასვლა და სწავლისათვის ყველთვის ევროპისკენ მიწევდა გული.

ერთ დღეს, 1925 წლის ივნისის დღეებში, ერთ ამხანაგთან ერთად გადავწყვეტეთ და ფარულად გამოვედით ოსმალეთში, იმ გზით, რაც დაახლოებით ერთი წლის წინად გამოიარეს ბიძაჩემმა სიმონმა და გიორგი წერეთელმა.

საზღვარზე ოსმალებმა დაგვიჭირეს და აგვიჯანეს ართვინში, სადაც სასტუმროში ვნახეთ წარწერები იმ ქართველთა, რომლებმაც იქ გამოიარეს. იქ იყო ქაქუცა ჩოლოყაშვილი და ბიძაჩემიც მოხსენებული, სხვა მრავალ ქართველთა შორის, რომლებმაც სამშობლო დატოვეს და უცხოეთში გადმოიხვეწნენ.

ირაკლი ოთხმეურნი

ბ ა ვ შ ვ ო ბ ი ს ა და ყ რ მ ო ბ ი ს მოგონება

„ვინც რუსის ბეგარაზე მიდის, ის არ იზრდება“-ხალხური

პაპა გიორგი მეუბნებოდა: „ვინც სამშობლოს უღალატებს, მას სიკვდილის შემდეგ მოსვენება არ ექნება, მის ნაშთს საფლავიდან ამოაგდებენ.“

1914 წლის აგვისტოში მამიდასთან ვიჟავი სოფელ თუქტურ-მიშაში, უკვე ერთ თვეზე მეტია. სოფელი სიღნაღიდან 25

კილომეტრზეა. ის აშენებულია ველზე, განიერი ქუჩებით და მისი სამი მეოთხედი მცხოვრებლები იყვნენ რუსები. სახლები იყვნენ რუსული „იზბები“, ჩალით დახურული, კედლები — თეთრი კირით გაღესილი. ისინი აქ ჩაასახლეს 1850 წელს. მათ საუკეთესო მიწები ჰქონდათ, სახლის წინ დიდი ეზოები ჰქონდათ, მისდევდნენ ხვნა-თესვას. თესდნენ: ხორბალს, სიმინდს და მზესუმზირას, რომელსაც შეექცეოდნენ, როგორც ყველა რუსები და ხდიდნენ საქმელ ზეთს, რომელიც იყო ძალიან კარგი ხარისხის. სოფელი იყო სუფთა.

ჩემი მამიდა იქნებოდა 35 წლისა. ლამაზი ქალი იყო, მაღალი, შავგვრემანი, შავი თვალებით და გრძელი შავი თმებით. ის იყო ჩაცმული ძველებურად, ჩიხტა-კოპით თავდახურული, რაც ძალიან უხდებოდა. იყო უშვილო. მისი ქმარი ვანო (პრაყნა) გომელაური ლამაზი კაცი იყო, შავ წვერ-ულვაშით და ხუჭუჭი შავი თმებით. ეცვა შავი ჩოხა ხანჯლით. იყო მომღერალი, მოცეკვავე, პოეტი, დიდი მოქეიფე და ზეპირად იცოდა ვეფხისტყაოსანი. იყო კარგი მოლაპარაკე. გომელაურები იყვნენ აზნაურები, მირზაანიდან. თუქურმიშაში ჰქონდათ მიწები და ხვნა-თესვას მისდევდნენ. ჩემი ბიძა შეძლებული იყო, მასაც ჰქონდა მიწები, რომელსაც მისი ძმა უვლიდა. ის კი მწერლად იყო თუქურმიშის მამასახლისთან. ყველა ქალღლები და საბუთები რუსულად იყო. პრაყნა გომელაური ძალიან ცნობილი იყო. თუქურმიშის მცხოვრებნი დიდ პატივს სცემდნენ, როგორც ქართველები, ისე რუსები, რადგანაც ის ყველას ეხმარებოდა ყველგვარ ოფიციალურ საქმეებში. მოდიოდნენ მასთან თხოვნის დასაწერად თუ სხვა და საჩუქრათ მოჰქონდათ: ქათამი, ყელი, ხილი და სხვა.

აგვისტოს შუა რიცხვებში ომი გამოცხადდა გერმანიასა და რუსეთს შორის. თუქურმიშაში იყო ერთი რუსული ჯარის გარნიზონი. მანამ ფრონტზე წავიდოდნენ, გამოვიდნენ სოფლის მოედანზე მუსიკით. წაროთქვა სიტყვები და ხალხმა „ურათი“ გაისტუმრეს. შემდეგ გავიგეთ, რომ მთელი გარნიზონი ფრონტზე მისვლის პირველ დღესვე გერმანელთა ტყვისმფრქვევისაგან იყვნენ დახოცილნი.

მე დავიბადე სოფ. გურჯაანში 1905 წლის თებერვალში, რუსეთის პირველი რევოლუციის წელს და ალბათ ამიტომ დამეკვება: ომები, დამარცხება, განთავისუფლება...

პაპაჩემი—მიხა თარაშვილი იყო მევენახე და ვაქცინაციული რეჟანში. მას ჰყავდა ერთი ვაჟი და ქალი. მამაჩემმა შემიქმნიდა რომ დაამთავრა სიღნაღის სემინარია. მას უნდოდა თბილისში წასვლა, იქ ემუშავნა რკინისგზაზე, სადაც მისი ბიძაშვილი მუშაობდა. მამამ ნება დართო, მაგრამ დედამ უარი უთხრა, ისე რომ გურჯაანში დარჩა საბოლოოდ. და გაათხოვა მისი სკოლის ამხანაგზე ვანო გომელაურზე, რომელიც მწერლად იყო გურჯაანში მამასახლისთან, თვითონ კი დედასთან ერთად გააგრძელა მევენახეობა და ცოლად შეირთო ნინა ჯიღაური სოფ. პატარძეულიდან. ჩემი დედის მამიდა იყო გურჯაანის მღვდლის ახალშენიშვილის ცოლი და მისი საშუალებით დედამ გაიცნო მამაჩემი.

ოჯახში საქმე კარგად მიდიოდა, მაგრამ მალე მამა გარდაიცვალა ფილტვების ანთებით. მე მაშინ ხუთი წლის ვიყავი, მამის სახე არ მახსოვს. მახსოვს მხოლოდ, რომ მითხრა: „მიშა, იყავ დედაშენის მორჩილი და მას მოუარე, მპირდები?“ — ხო, უპასუხე მე. მე მაშინ ვერ გავიგე თუ რა ხდებოდა. საწყალი მამა მეორე დღეს გარდაიცვალა 30 წლისა. დედამ, რომელიც სულ ახალგაზრდა და გამოუცდელი დაქვრივდა, ჩვენ, შვილებს (მე და ჩემი და, რომელიც 4 წლით უმცროსი იყო ჩემზე) შეგვწირა თავისი ახალგაზრდობა. ის ენერგიულად გაუძღვა ოჯახს. გვყავდა ერთი მოჯამაგირე წლიურად და ერთი მოსამსახურე ქალი.

სამი ვენახი გვქონდა: ერთი, ნახევარი დესეტინა, რომელსაც შინა ვენახს ვეძახდით, სახლიდან 300 მეტრზე იყო, მეორე ნახევარი დესეტინა, — ერთ კილომეტრზე იყო და მესამე, ორი დესეტინა ნახევარი, სახლიდან ორ კილომეტრზე მდებარე. გარდა ამისა გვქონდა მიწები და ტყე ერთი დესეტინა ალაზნის ნაპირად.

მე ზამთარში დეიდებთან ვცხოვრობდი, რადგანაც თბილისში ვსწავლობდი, სათავადაზნაურო გიმნაზიაში ვერაზე, სადაც ეხლა უნივერსიტეტია. მოწაფეები ვიყავით ქალები და ვაჟები. ქალები იყვნენ პირველ სართულზე და ვაჟები — მეორე და მესამეზე. პირველი კლასიდან მერვემდე ორ - ორი კლასი იყო, ე. ი. სულ 16 კლასი. ჩემთან სწავლობდა ჩემი ბიძა საშა ჯიღაური, რომელიც ჩემზე უფროსი იყო და ერთი კლასით ჩემზე წინ. ორივეს ერთნაირად გვეცვა და ძმებს გვეძახდნენ ამხანაგები.

(გავრძელება იხ. 73 გვერდზე)

ს ა ნ დ რ ო ბ ა რ ა თ ე ლ ი

პარასკევს 29 ნოემბერს ნიუ-იორკში, მძიმე და ხანგრძლივი ავადმყოფობის შემდეგ, გარდაიცვალა შეერთებულ შტატებში დასახლებული და დასავლეთში კეთილი ქართველი მამულიშვილის სახელის მომხვეჭი, ბატონი სანდრო ბარათელი, იგივე კოკი პიტავა.

სალი გონების, თბილი გულისა და შესანიშნავი გუნების ვაჟკაცი, ბატონი სანდრო დიდი ხნის მანძილზე გახლდათ შ. შტატების ქართ. სათვისტომოს თავმჯდომარე, იმ ოგანიზაციისა, რომელიც უწყვედა მეურვეობას ამერიკაში მცხოვრებ ქართველთა ორ კეთილშობილ საქმეს: სპეტაკად იქნეს შენახული ქართული სულისა და ქართული კულტურის საუკეთესო მემკვიდრეობითი ტრადიციები, და ყველგვარი დახმარება ჰქონდეთ გაწეული ჩვენს ახლადმოსულ თუ გაქირვებულ თანამემამულეებს. სწორედ ამ პატიოსანი და კეთილი ზრახვების შუქით ბრწყინავდა სანდროს თვალები მისი სიცოცხლის ბოლო დღეებამდე.

ვინ არ იცნობდა მას! ვის არ იცნობდა იგი თვითონ! რა არ უნახავს მას ცხოვრებაში!..

თუმცა ერთი სანუგეგარი ოცნება კი გაჯვა მას სამარეში: საკუთარი შვილების ნახვა, საკუთარი შთამომავლობის სახლის ჭერის ქვეშ მიპატიეება. ვაი, რომ არ აუხდა მას ეს ოცნება, და არ აუხდა იმ მიზეზების გამო, რომელთაც არც კი გინდა სახელი უწოდო.

ამერიკაში მცხოვრებმა ქართველებმა დაკარგეს დიდი მეურვე, მეგობარი და საამაჟო ქართ. მამულიშვილი, ჩვენ დავკარგეთ უფროსი ძმა და ერთგული მეგობარი და ეს მცირე გამოსათხოვარი მინდა დავამთავრო ლექსით, რომელიც მას ხუთი წლის წინად მივუძღვენ და, რომელიც მას განსაკუთრებით მოსწონდა:

მე შენ ბიძია უნდა გიძახო,

რადგანაც ჩემი ბიძის ხნისა ხარ,
მაგრამ შენ ჩემთვის უფროსი ძმა ხარ,
ძმა ისეთი რომ მე ვიტრაბახო.

ვიტრაბახო რით, ან რისთვის, რატომ?
შენ სამსონი ხარ ან ჰერკულესი?
რუსთაველი ხარ, ანდა სოკრატე,
თუ შენ დაიხსენ ევროპა მარტო?

არა, შენ არ ხარ არცერთმათგანი
ლეგენდარული საქმეთა მქნელი
და არც უდიდეს ებოსთ დამწერი,
შენ ხარ უბრალო ადამიანი.

დიჭხ, უბრალო, ღვთისნიერი ადამიანი;
საამხანაგო, საძმო, საბიძო;
სულ მუდამ სანდო, თანაც ერთგული,
მუდამ გულუხვი, პატიოსანი, ბარაქიანი.

ამიტომ მინდა დაცლა ამ ყანწის,
შესმა ღვინისა სადღეგრძელოთი,
ქართველი დედის მიერ შობილი
უბრალო, მაგრამ კაცური კაცის.

ლადო ბაბიშვილი

გ ა მ ო ს ა თ ხ ო ვ ა რ ი ს ი ტ ყ ვ ა

(შემოკლებით)

ძვირფასო თანამემამულენო, პატივცემულო საზოგადოებავ!
დღეს სამუდამოდ ვემშვიდობებთ ჩვენს თანამემამულეს,
ჩვენი სამშობლოს თავდადებულ პატრიოტს, ჩვენს ძვირფასს
სანდროს (გიორგი მიხეილის ძე პიტავას).

დაუვიწყარ სანდროს მე კაგად ვიცნობდი. მასთან მე და
გივი ფორაქიშვილმა დავყავით 23 წელი და ჩვენი საერთო
შრომით გამოიმუშავებულ ლუკმას ერთნაირად ვინაწილებდით.
სანდრო იყო უაღრესად პატიოსანი, კულტურული, პურმარი-
ლიანი, შემწე და დამხმარე ადამიანი.

სანდროს საქართველოში დარჩა ორი შვილი: ქალი და ვა-

ეი, ძმა, დები და შვილიშვილები, რომლებსაც სანდრო უხვად ეხმარებოდა. რამდენჯერ ჩვენთვის უთქვამს: „ახალი ავტომანქანის ყიდვის უფლება არა მაქვს, რადგან ჩემს შვილებს და ნათესავებს ესაჭიროება ჩემი დახმარებაო.“

სანდრო მამით ადრე დაობლებულა და მცირეწლოვანს დასწოლია ოჯახის მოვლა-პატრონობა. მეორე მსოფლიო ომის ტალღამ, როგორც ჩვენ, ისე გიორგი (კოკი) პიტავაც უცხოეთს გადმოისროლა და უსამართლობამ ის აიძულა, რომ სანდრო ბარათელად გადანათლულიყო და აქ, ემიგრაციაში მას იცნობდნენ როგორც სანდრო ბარათელს.

ამ უკანასკნელ 7½ წლის განმავლობაში ჩვენი ძვირფასი სანდრო ხელმძღვანელობდა ჩვენ ქართულ კოლონიას. ამ ბოლო დროს უმკუთრნალო სენმა ის აიძულა, რომ დაეტოვებია სათვისტომოს ხელმძღვანელობა და, როგორც ვხედავთ, დღეს ის ამ სენმა სამუდამოდ გამოგვაცალა. „ამბობენ: ღამის წყვილიაღში გლოვის სანთელი დნებაო, არსება ასე ქმნილია, შობილი ყველა კვდებაო“ და ამ ღმერთის თუ ბუნების კანონს ყველანი ვემორჩილებით და ასე დაემორჩილა ჩვენი ძმა-მეგობარი კოკი პიტავაც. და დღეს კი ძვირფასო სანდრო, როგორც შენი მეუღლე ილზე, ისე შენი მეგობრები და ნაცნობები გემშვიდობებით სამუდამოდ და შენი ხსოვნა მუდამ დარჩება ჩვენში. „აქაც კარგი კაცი იყავ, იქ ნათელი დაგადგეს“-ო.

მშვიდობით : გიორგი მორალიშვილი

ს ე რ გ ო დ ო ნ დ უ ა

1985 წლის 31 დეკემბერს, პარიზში, უეცრად გარდაიცვალა სერგო დონდუა, რომელიც დაიკრძალა ლევილის ქართ. სასაფლაოზე. სერგოს მეგობრებმა კარგად ვიცით ამ თავმდაბალი და, უთუოდ, კეთილშობილი ადამიანის ვინაობა და ვფიქრობთ: მისი ცხოვრება და საზოგადოებრივი საქმიანობა ყოველი ქართველისათვის, განსაკუთრებით ემიგრაციული მძიმე

ცხოვრების პირობებში, მაგალითის მომცემია.

სერგო დონდუა იყო საფრანგეთის ქართული საზოგადოებრივ მოვალეობას ის ასრულებდა ისეთივე საქმისადმი სიყვარულით და ეროვნული შეგნებით, როგორც მის პარტიულ მოვალეობას. სერგო დონდუა იყო საქ. სოციალდემოკრატიული პარტიის წევრი და საყვარელი მეგობარი, რომელიც საქმეში იჩენდა პრინციპულობას, მაგრამ ისეთივე ჰუმანიური იერით, რომ მისი პოლიტიკური მოწინააღმდეგეც აღიარებდა მის გულწრფელობასა და საქმისადმი ერთგულებას.

1953 წელს, მაგალითად, პარიზში დაარსებული იქნა „ახალი თაობის“ დემოკრატიული ორგანიზაცია“, რომლის ერთ-ერთი ინიციატორი სერგო დონდუაც იყო. გასაგებია, რომ მასში თავი მოიყარა სხვადასხვა მსოფლხედვისა და რწმენის ახალგაზრდებმა, რომლებიც იდგნენ 26 მაისის იდეაზე, ე. ი. საქართველოს დამოუკიდებლობისა და სუვერენობის ისევ აღდგენის პოზიციაზე. და, ახლა შეიძლება ითქვას, რომ ს. დონდუამ მეტად შეუწყო ხელი ამ ორგანიზაციის არსებობას თავისი ბუნებრივი მონაცემებით, რადგანაც ის ეძებდა შემაკავშირებელ ელემენტებს და არა გამთიშველს.

ანალოგიური იყო ს. დონდუას საქმიანობა „ნოე ჟორდანის სახელობის წრეშიც“, რომლის მიზანსაც წარმოადგენდა ნოე ჟორდანისა და საერთოდ საქ. დამოუკიდებლობის ფუძემდებელი თაობის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესწავლა, საქართველოს დამოუკიდებლობის ხანის შესწავლა და მით ახალგაზრდობის აქტიურად ჩაბმა საქ. განთავისუფლებისათვის ბრძოლაში.

მაგრამ სერგო დონდუა წარმატებით მოქმედებდა არა მარტო საზოგადოებრივ, არამედ მის ოჯახურ სფეროშიც. ის ადრე დაობლდა მამით და დონდუების ოჯახის, რომელიც დედისა და ოთხი ძმისაგან შედგებოდა, წინამძღვრობა მას ერგო, როგორც უფროსს და ეს წინამძღვრობა მან ბოლომდე ერთგულად და სიყვარულით შეასრულა. ოთხი ძმა დონდუა სიამაყე იყო ჩვენი საზოგადოების. ოთხივე სპორტსმენები განსაკუთრებით კარგად თამაშობდნენ ფეხბურთს და ერთ ხანს დონდუას გვარი ამ მხრით შორს გაცდა ქართულ საზოგადოებას და ფრანგებისთვისაც ახლობელი გახდა. ჩვენს დღეობებსა და დღესასწაულების დროს დაცოლშვილ-

ბული ძმები დონდუები, რომ მაგიდას გაშლიდნენ და ბედნიერ დედას შუაში ჩაიჯენდნენ, ერთ სანახავად მარტოვე ღირდა... რამდენიმე წლის წინად ერთი ძმა ლევანისგან ოდ გარდაიცვალა. 5 წლის თავზე, 1979 წლის აგვისტოში ლევილის მიწას მივაბარეთ უაღრესად სათნო დონდუების დედა ქალბატონი ლილია. ახლა კი სამუდამოდ ვეთხოვებით ჩვენს მეგობარ სერგოს, რომელმაც პირნათლად მოიხადა ოჯახისა და საზოგადოების წინაშე, და ჩვენ ისლა დაგვრჩენია, რომ მონაწილეობა მივიღოთ სერგოს მეუღლისა და ოჯახის მწუხარებაში.

საუკუნო იყოს ხსენება მათი!..

კარლო ინასარიძე
ბარიზი, 8.12.85.

ანტონი და იასონი,
როგორც მე მათ ვიცნობდი

ანტონ ბაინდურაშვილი გავიცანი 1945 წლის მაისში ქ. სალცხურაში (ავსტრია). ის თვითონ მოვიდა ჩემთან, გამაცნო თავისი თავი და მეგობრობა შემომთავაზა. ერთი თვე ვიცხოვრეთ ერთ ოთახში, ბომბებისგან დაზიანებულ შენობაში, მერე კი იმავე შენობაში ორი ოთახი გავმართეთ და შიგ ვცხოვრობდით: ანტონი პირველ და მე მეორე სართულზედ.

ანტონი იყო მომცრო ტანის, გამხდარი, მაგრამ მეტად ენერგიული, გამრჯე და ბეჯითი ადამიანი, ბუნებრივი ხუჭუჭი თმით.

მერე გავიცანით იასონ იორდანიშვილიც და ჩვენ სამნი ჩქარა დავმეგობრდით. ვინაიდან ჩვენ ეს სახლი უნდა გავგენთ თავისუფლებია, ანტონმა აღმოაჩინა ქალაქის განაპირა ნაწილში ბომბებისგან დაზიანებული და სახურავმოგლეჯილი სამსართულიანი შენობა. სახლის პატრონისგან ნებართვა აიღო, რომ შეგვეკეთებინა და შიგ გვეცხოვრა. ანტონმა იშოვა სახურავი თუნუქი, მოატანია კიდეც და ჩვენ ორმა დავხურეთ მთელი სახლი, ექვსი ორ ოთახიანი ბინებით. ანტონმა აიღო ბინა პირველ სართულზე, მე კი მეორე სართულზედ. ჩვენ უკვე შიგ ვცხოვრობდით, როდესაც მოვიდა იასონი და ერთი ოთახი მთხოვა. მეც უფაჟანოდ დავუთმე, ცხადია. ჩქარა მთელი სახლი გაივსო ჩვენი სთანებით.

მას შემდეგ ჩვენ ხშირად ვმუშაობდით ერთად: ბარაკობის უკეთება, ახალი ბარაკის დადგმა, სტადიონის სკაფინდობა და სხვა. ყველაფერი ეს ხდებოდა ანტონის ხელმძღვანელობით, მას ხის სამუშაო და საკალატოზოც კარგად ემარჯვებოდა. იასონს უძნელდებოდა ფიზიკურად მუშაობა, მაგრამ ჩვენ იოლად გაგვყავდა. იასონი როგორღაც ქართველებს ნაკლებად ეკარებოდა. ჩემს შენიშვნაზე მითხრა: „რათ მინდა, თუ არაფერი ჩამახიეს, არაფერს ჩამაკერებენო.“

ერთხელ მე თვითონ დავესწარი ასეთ ამბავს: რალაციისთვის საჭირო იყო ფულის შეგროვება. იასონმა მაშინვე ამოიღო ჯიბიდან. ერთმა უთხრა: „ბიჭო იასონ, დადე ჩემთვისაც და მერე მოგცემო.“ მეორემაც ასე უთხრა. არც იმას უთხრა იასონმა უარი. მერე მე ვკითხე ბასონს: „ნუთუ ისე არიან, რომ ჯიბეში ფული სულ არა აქვთ?“ იასონმა მიპასუხა: „ფული კი აქვთ, მაგრამ ერთმანეთისა ეშინიათ, რომ გამოაჩინონო.“ ეს იყო ახალგაზრდების ერთი ჯგუფი. თვით იასონი მეტად სულგრძელი იყო: თუ კი რამე გააჩნდა, უარს ვერ ეტყოდა. საჭმელს იკლებდა, მაგრამ უპაპიროსოდ ვერა ძლებდა, „სოროკს“ კი სულ სხვები სთხოვდნენ. თუ ბოლომდე არ მოვწიე პაპიროსი, თითქოს სულ არ მომიწევნიაო, იტყოდა ხოლმე ნაღვლიანად.

ამას მე ვწერ ყველგვარი პოლიტიკის გარეშე. ემიგრაციაში ყოფნა განსაკუთრებით ძნელი იყო და არის კიდევ მათთვის, ვინც სახლში ცოლ-შვილი დატოვა. იასონიც და ანტონიც ამ კატეგორიას ეკუთვნოდნენ.

იასონი ჩქარა საფრანგეთში წავიდა, მაგრამ მასთან მიმოწერა უკანასკნელ წლამდე არ შემოიწვეტია. ძალიან უხაროდა რამოდენიმე წლის წინ ვაჟიშვილი რომ ეწვია, მაგრამ მერე ნაღვლიანათ მწერდა: „შვილმა მითხრა: „მამა მიყდე მანქანა და ნელ-ნელა გადაიხადე პენსიიდანო.“ მე კი ვუთხარ: „პენსია მეც ძლივსა მყოფნის, როგორ შემოძლია მანქანის საფასური გადავიხადო.“ ალბათ ეს ეწყნა და წერილს აღარ მწერსო.“ 1984 წლის თებერვალში გახარებული მწერდა, თავს კარგად გვრძნობ, სახლების მშენებლობის მოწმობა ავიღე, ხალხს ვამუშავებ, მე კი ორგანიზაციას ვაფუკეთებო, და სხვა...ეს იყო და ეს, მერე იასონისა აღარაფერი ვიცოდი.

ანტონს ყველაფერი საქმე ეხერხებოდა. სალცბურგში ქართ. მოცეკვავეებს ჩონგურიც კი გამოუთალა. მერე ის თავისთ-

ვის მუშაობდა. თუ ვინმეს რამეს გაუკეთებდა და ფული არ ჰქონდა, არც არაფერს ართმევდა. თავიდანვე მისწრაფებას რელიგიისადმი: სამუშაოზე რომ მივდილობო, მიაყდებდა ველოსიპედს, შევიდოდა ეკლესიაში და ორიოდ წუთის შემდეგ ისევ გამოვიდოდა. ერთხელ ანტონი და მე სოფლად წავედით მატარებლით. უკან დაბრუნებისას გადავწყვიტეთ მოკლედ მოგვეჭრა, ნაძვის ტყით დაფარული გორებზე გადმოვლით. ანტონი უკან ჩამორჩა, ავდივარ მეორე გორის აღმართზედ, მზე უკვე კარგად გადახრილი იყო, მწვერვალს მივალწიე, უცბად შემომესმა ქართული სიმღერა: „მთამ ეგ არა სთქვა ბაჩანავ, როგორაც შენა გგონია, მისი ნათქვამი, ნაგრძნობი მე სულ სხვა გამიგონია...“ ანტონის ეს სიმღერა ისეთი ტკბილი იყო, ისეთი სასიამოვნო, რომ საქართველოს გარეშე მე ასეთი მშობლიური და სასიამოვნო რამ არ გამიგია. თითქოს ბუნებაც სულგანაბული უსმენდა მის სიმღერას. არავითარი სხვა ხმა არ მოისმოდა. ანტონი უფრო და უფრო სერიოზულად ცდილობდა თავისი რელიგიური მე ეპოვნა, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ მიეკვლია, რასაც ის ეძებდა. ამასობაში ის სახლიც უნდა გაგვენთავისუფლებინა და ქალაქის ცენტრში გადავედით, ამქამად სხვადასხვა ადგილზედ.

ერთ კვირა დღეს ვეწვიე ანტონს, ეზოში მომეგება, მთელი სახე უბრწყინავს. რაღაცა განსაკუთრებული რამე უნდა იყოს, გავიფიქრე მე. მოკლე საუბრის მერე მეუბნება, რომ „მან უკვე იპოვნა ის, რასაც ეძებდა.“ ე. ი. იპოვნა ის რელიგიური ორგანიზაცია, რომელიც მის ოცნებას და მისწრაფებას შეესაბამებოდა. ამის შემდეგ ანტონი 100%-ით რელიგიურ საქმიანობას მიეცა...

მე 1951 წელს წამოვედი ამერიკაში, ანტონი კი სალცბურგში დარჩა. 1964 წელს მეწვია ნიუ-იორკის შტატში და მერე კი იგი აღარ მინახია, საფოსტო კავშირი კი ბოლომდე არ გავვიწყებტია.

რამდენადაც ვიცი, იასონი გარდაიცვალა 75 წლისა, ანტონი კი—79 წლისა. მშვიდობით ანტონ! მშვიდობით იასონ! მე თქვენი დაღუპვის ამბავი თითქმის ერთდროულად გავიგე. თქვენი მეგობრული სიტბო მე ბოლომდე გამყვება...

მ წ უ ხ ა რ ე ბ ი თ ვ ა უ წ ყ ე ბ თ :

1985 წ. ზაფხულში არგენტინის დედაქალაქში გარდაიცვალა გრიგოლ ბუაძე.

1985 წ. ზაფხულში საფრანგეთის ქ. ლეონიანში (ყირონდის დეპარტამენტი) გარდაიცვალა ნიკოლოზ მილორავა.

1985 წ. 29 ნოემბერს ნიუ-იორკში გარდაიცვალა შვერთებული შტატების ქართული სათვისტომოს თავმჯდომარე სანდრო ბარათელი (გიორგი[კოკი] პიტავა)

1985 წ. 27 დეკემბერს ქ. ისი-ლე-მულინოში (პარიზის გარეუბანი) გარდაიცვალა ლონგინოზ ბესელია და დაიკრძალა ქ. კლამარის სასაფლაოზე.

1986 წ. 2 იანვარს პარიზში გარდაიცვალა ქალბატონი ნინო მდივანი და დაიკრძალა ლევილის სასაფლაოზე.

1986 წ. 12 იანვარს ქ. ბანიოში (პარიზის გარეუბანი) გარდაიცვალა ქალ. ელისაბედ გუნიასი, დაბადებული კოლინე და დაიკრძალა ბანიოს კომუნალურ სასაფლაოზე.

1986 წ. 13 იანვარს პარიზში გარდაიცვალა ქალ. მანია ბოლქვაძისა და დაიკრძალა ლევილის სასაფლაოზე.

1986 წ. 14 იანვარს პარიზში გარდაიცვალა გრიგოლ (გრიშა) ბარამიძე და დაიკრძალა ლევილის სასაფლაოზე.

1985 წლის 14 იანვარს პარიზში გარდაიცვალა კონსტანტინე (კაკო) აღშიზაია და დაიკრძალა ლევილის სასაფლაოზე.

და სამძიმარს ვუცხადებთ მათ დამწუხრებულ ქირისუფალთ.

1985 წლის 9 ნოემბერს სამ-
 შობლოში გარდაიცვალა დიდი
 ენათმეცნიერი, აკადემიკოსი,
 პროფესორი არნოლდ ჩიქობა-
 ვა.

განსვენებული იყო თბილის-
 ის უნივერსიტეტის ნამდვილი
 პროფესორი. ის მისი დაარსე-
 ბის პირველ წელს შევიდა იქ
 სასწავლებლად და დაამთავრა
 1922 წელს. იქვე იქნა დატო-
 ვებული საპროფესოროდ მოსამ-
 ზადებლად და ჩვენი უნივერსი-
 ტეტის კურსდამთავრებულთა
 შორის მას პირველს მიენიჭა
 დოქტორის ხარისხი და 6 ათე-

ული წლის განმავლობაში ნიჭი-
 ერად და ბეჯითად მუშავებდა მშობლიური ენის ყანაში.

არ. ჩიქობავას მეცნიერული კვლევის სფეროს შეადგენდა
 ქართველური და მთის იბერიულ-კავკასიური ენები, მათი
 ნათესაური ურთიერთობა, ქართული სალიტერატურო ენის
 კულტურის საკითხები, მისი ისტორია, „ვეფხისტყაოსნის ენა
 და სხვა და სხვა. ის ავტორია 400-მდე დაბეჭდილი მეცნიე-
 რული შრომის, რომელთაგან 15 ცალკე წიგნად გამოცემუ-
 ლი და სხვადასხვა ენებზე თარგმნილი სარგებლობს დიდი
 ავტორიტეტით.

არ. ჩიქობავას სახელს განსაკუთრებით უკვდავყოფს: 1.
 რვა ტომად გამოცემული „ქართული განმარტებითი ლექსიკო-
 ნი, რომლის მთავარი რედაქტორიც ის ბრძანდებოდა და 2.
 მისი თაოსნობით საქ. მეცნიერებათა აკადემიასთან ჩამოყ-
 ლიბებული ენათმეცნიერ-კავკასიოლოგთა საკავშირო ორგანო
 „იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების“ წელიწადეული“, რო-
 მლის უცვლელი მთავარი რედაქტორიც სიკვდილამდე თვით
 გახლდათ და რომელმაც გამოსცა თორმეტი ტომი.

87 წლის ასაკში, დიდი შრომით დაღლილ-დაქანცულს, ღია-
 ხაც, მოსვენება ესაჭიროებოდა. გვჯერა, რომ მისი მშობე-

ლი ქართველი ხალხი მაღლიერებით მოიგონებს არნოდელის ქობავას სახელს ამ ქვეყნად, ხოლო მამაზეციური მემკვიდრე ველს დაუმკვიდრებს მას იმ ქვეყნად.

ბ ა ვ შ ვ ო ბ ი ს ა და ყ რ მ ო ბ ი ს მ ო გ ო ნ ე ბ ა
(გაგრძელება. დასაწყისი 61 გვერდზე)

ომი დაიწყო. ჩემი ორი ბიძა ჯარში გაიწვიეს. უფროსი გიორგი, რომელიც მასწავლებელი იყო პატარძელში, ოფიცერი გახდა, ქ. ტუაპსეში იყო ახალწვეულთა მოსამზადებლად და მთელი ომის განმავლობაში იქ დარჩა. მეორე ბიძა ლუკა 18 წლისა, საბალო სასწავლებლიდან გამოიყვანეს და ორი წლის განმავლობაში ოსმალეთის ფრონტზე იბრძოდა, როგორც ტყვის მფრქვეველი.

1917 წელს დიდი ამბები მოხდა. ლაპარაკობდნენ რასპუტინზე, რევოლუციაზე, იმპერატორის დაქერა-მოკვლარესპუბლიკის დაარსებაზე. რუსეთს კოალიციური მთავრობა პარტიებისა მართავდა. სოციალისტები მასში მონაწილეობდნენ, ბოლშევიკები იყვნენ ოპოზიციაში. ოქტომბერში ბოლშევიკებმა ლენინის მეთაურობით გადატრიალება მოახდინეს, კერენსკის მთავრობა გაიქცა, მთელი რუსეთის ჯარი დეზერტირებად გახდნენ.

1918 წლის მაისში საქართველოში სამეგობროდ შემოვიდნენ გერმანული ჯარები. მათ შემოეცა ქართული ლეგიონი, ლეო კერესელიძის მეთაურობით, რომელიც ომის განმავლობაში ოსმალეთის მხრიდან იბრძოდა რუსეთის წინააღმდეგ.

26 მაისს გამოცხადდა საქართველოს დამოუკიდებელი რესპუბლიკა. მოხდა არჩევნები. ქართული საზოგადოება არ იყო მზად, ასე უცებ რუსების დაცემაზე. არავითარი სხვა პარტიული ორგანიზაციები არ არსებობდა, გარდა სოციალისტურისა. არჩევნებიც სოციალისტებმა მოიგეს და პრეზიდენტად-სოციალისტი ნოე ჟორდანიას აირჩიეს.

გერმანელები დამარცხდნენ და მალე მათ საქართველოც დასტოვეს. ისინი შეცვალეს ინგლისელებმა. ინგლისელები მოვიდნენ როგორც დამპყრობელები: უხეშნი, ამპარტავნები. ერთი მათი ნაწილი რუსთაველის გამზირზე ცხოვრობდა თავიანთ საცვლებს ჩვენი დედაქალაქის ამ მთავარ ქუჩაზე აშრობდნენ. ცუდად ექცეოდნენ მეტადრე ქალებს, რისთვის-

საც ზოგიერთმა თანას ქართველებმა სცემეს.

ჩვენი დამოუკიდებლობის პირველ დღესასწაულს ვესწარ, რადგანაც ლოგინში ვიყავ, ისპანური გრიპით, 40 გრადუსი სიცხით, მაგრამ 1920 წლის 26 მაისის დღესასწაულზე დავესწარი, როგორც მოწაფე და მოვარდივე. აქ იყვნენ თბილისის ყველა გიმნაზიების წარმომადგენლები. მშვენიერი დღე იყო, ძალიან ბევრი ხალხი დაესწრო. ეს იყო ვერაზე, დღევანდელი უნივერსიტეტის იქით, ვერისაკენ. ვარჯიშობა, სიმღერები და სხვა, ყველაფერი კარგად ჩატარდა, მაგრამ დაშლის დროს უცეფ დაიქექა, რამდენიმე წუთში ცა შავი იყო, დაიწყო კოკისპირული წვიმა, არეული სეტყვითა და ქარიშხალი. ეს იყო უკანასკნელი 26 მაისი.

აღბათ ინგლისელებთან კარგად არ იყო საქართველოს სოციალისტური მთავრობა. მახსოვს ხშირად დემონსტრაციებზე მიყვავდით მოწაფეები. ხელში გვეჭირა დროშები და ლოზუნგები: „შორს ხელები ბათუმიდან!“, „იმპერიალისტები!“ და სხვა. იმდენი ვიბლავლეთ ცხვრებივით, რომ ინგლისელებმა დატოვეს საქართველო და რუსებს უთხრეს: „ჩვენ საქართველო არ გვაინტერესებსო.“ რამდენიმე თვის შემდეგ რუსები დაესხნენ თავზე საქართველოს.

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

მიხეილ თარაშვილი

უნგრეთის „ნორმალიზაციის“ 29 წლისთავი

„თავისუფლებისათვის მებრძოლ უნგრელების“ და „უნგრეთის რევოლუციის ყოფილ მებრძოლთა“ საზოგადოებების თაონობით, გასულ ოქტომბერს პარიზში ჩატარდა 1956 წლის უნგრეთის რევოლუციის მოსაგონარი დღეები: 23 ოქტომბერს ყვავილებით იქნა შემკობილი საფრანგეთის უცნობი ჯარისკაცის საფლავი და შესრულებული იქნა ცეცხლის ანთების საპატიო ცერემონია, ხოლო 26 საღამოს პოლონელების სახელში გაიმართა ხალხმრავალი მიტინგი, რომლის თანა-თავმჯდომარეთაც ორგანიზატორების მიერ მიწვეული იყო ჩვენი სათვისტომოს თავმჯდომარე თამაზ ნასყდაშვილი.

კრების თავმჯდომარემ, „თავისუფლებისათვის მებრძოლ უნგრელთა გაერთიანების“ თავმჯდომარემ და ბუდაპეშტის რევოლუციის გამირმა, ბატონმა ოქენ სუქანსკიმ კრების გა-

ხსნისთანავე, ფეხზე ადგომით მხურვალე დიდება შეიქცეული საბჭოთა დამსჯელი ჯარების იმ ქართველ მხედრებს, რომლებმაც უარი თქვეს ესროლათ 1956 წლის აჯანყებულ უნგრელებისათვის, რის გამოც ისინი სასტიკად დაისაჯნენ.

მიტინგმა დიდი პოლიტიკური პათოსით ჩაიარა. გამოსულმა ორატორებმა წყველა-კრულვით მოიხსენიეს ხალხთა თავისუფლების მკვლელი საბჭოთა ხელისუფლება. კრებაზე განსაკუთრებით მგრძნობიერი სიტყვა წარმოთქვა ბ. თ. ნასყდაშვილმა, რომლის მხოლოდ შესავალ ნაწილს ვთავაზობთ ჩვენს მკითხველებს.

თამაზ ნასყდაშვილის სიტყვა

ნება მიბოძეთ სულ პირველად მოგახსენოთ ის, თუ რა დიდი პატივია ჩემთვის, რომ ვღებულობ მონაწილეობას უნგრეთის 1956 წ. აჯანყების ხსოვნის აღნიშვნაში და აგრეთვე ის, თუ როგორ მღელვარებას განვიცდი, ამ მღელვარების მიზეზი არაერთია: უპირველესად, რადგანაც—იმ დროს სტუდენტი— მე აღფრთოვანებული ვიყავი ამაყ და მამაცი ხალხის იმ არაჩვეულებრივი აბოზოქრებით, ხალხის, რომელიც დაჯერებული თავის დიდებულ წარსულში და თავისი მისწრაფებების სამართლიანობაში, ერთსულოვნად აღსდგა უცხო დამპყრობლებისა და შინაური სეიდების წინააღმდეგ. შემდგომ, მღელვარება მიპყრობს იმის გამო, რომ ვარ საფრანგეთის ქართველთა სათვისტომოს თავმჯდომარე და, როგორც ბატონმა სუენსკიმ რამდენიმე წუთის წინ გაგვახსენა,

საბჭოთა ჯარში, რომელსაც რეპრესია ევალეზოდა, იყვნენ ქართველები. იმ ახალგაზრდა ქართველებმა კარგად იცოდნენ, რისთვისაც მათ აგზავნიდნენ ბუდაპეშტში (ისინი სუეცის არხს არ ეძებდნენ ბუდას სასახლის მისადგომებთან) და ბევრმა მათგანმა მაინც უარი თქვა იმ ბრძანების შესრულებაზე, რომელსაც ისინი თვლიდნენ სამარცხვინოდ და ისინი დახვრეტილი იქნენ პოლიტიკური კომისრების მიერ.

საამაყო იმის ცოდნა, რომ ამდენი წლების ბოლშევიკური მპყრობელობის შემდეგ, საქართველოს შვილები უარს ამობენ გახრწნილობაზე და კიდევ შესწევთ უნარი დაინახონ თუ სადაა ქვეშაირიტი ღირსება. ისინი, ის ახალგაზრდა ქართველები არ ცდებოდნენ. ისინი მაშინვე მიხვდნენ თუ

რომელ მხარეზე იყვნენ სამართლიანობისა და ქვეყმარტების დამცველი მებრძოლები. ისინი იმაში ერკვეოდნენ მათი რისკებით და მათ კარგად გაიგეს, რომ მოძრაობა, რომელიც ხალხის ამბოხებით დაიწყო და სწრაფად ეროვნულ აჯანყებად გადაიქცა, - იყო სინამდვილეში ნამდვილი პატრიოტული ბრძოლა: ამაყი, რაინდი, თავდაუზოგავი და მამაცი ხალხისა, მისი არსებობისა და თავისუფლებისათვის. და, ხალხი, რომელმაც მის წიაღიდან შვა: გიორგი დოზსაები, ფრანსუა რაკოშხები ან, უფრო გვიან, სანდორ პეტოფები ან ლაიოს კოსუტები, ასეთმა ხალხმა იცის თავისუფლების ფასი.

უნგრეთის 1956 წ. რევოლუცია აღტაცებას იწვევს. მე ვიტყვი, რომ ეს რევოლუცია, რომელმაც გამოამყდარა ისეთი მთლიანი ადამიანები, როგორც იმრი ნაგი და სხივოსანი კარდინალი მინდზეტი იყვნენ, იყო სუფთა. იშვიათია, და ეს ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, უნგრელების რაინდული ბუნება: აჯანყების განმავლობაში ადგილი არ ჰქონებია არც ძარცვას და არც საბჭოთა მოხელეების ოჯახებზე აგრესიას.

მაგრამ ჩვენს დროში ღირსება მარტო საკმარისი არაა გამარჯვებისათვის, და ისიც ჩქარა გამარჯვებისათვის. როგორც ცარიისტიული რუსეთის ჯარმა 1848 წელს, წითელმა არმიამაც „წესრიგი დაამყარა“, მისი „წესრიგი“- დაუსრულებელი უბედურებით და ათასობით მსხვერპლით...

ჯ ა ნ რ ი კ ა შ ი ა ს მ ო ხ ს ე ნ ე ბ ა

გასული წლის 15 დეკემბერს, პარიზში, ჩვენი ეკლესიის ბინაში, ბ. ჯ. კაშიამ წაიკითხა საჯარო მოხსენება, თემაზე: ქართული ექსპერიმენტი. კრებას თავმჯდომარეობდა თ. ნასყდაშვილი, რომელმაც დასაწყისში წაიკითხა განცხადება, რომლიდანაც გავიგეთ, რომ ამ შეკრების ოგანიზატორი ყოფილა ბ. თამაზი და ამით მას დომებია ბ. კაშიასთან, როგორც რადიო „თავისუფლების“ რედაქტორთან, შეეხვედრებია კაშიას პოლიტიკით უკმაყოფილო პარტიული ჯგუფების წარმომადგენლები თუ კერძო პირები, რომ ფართო წრეში კითხვა-პასუხებით და აზრთა გაცვლა-გამოცვლით იქნება შესაძლებელი ყოფილიყო, თუ შერიგება-შეთანხმება არა, იმის გამორკვევა მაინც: ვინ რაში ცოდავს?

მაგრამ, როგორც თავმჯდომარის განცხადებიდან გამომდინარე
ბ. კაშიასთან უთანხმოებაში მყოფთა მნიშვნელოვან ნაწილს
ე.ი. სოციალდემოკრატების ორგანიზაციას, უარი უთქვამს
დღევანდელ საუბარში მონაწილეობაზე და მართლაც, არცე-
რთი მათი წარმომადგენელი კრებას არ ესწრებოდა. აქედ-
ან გამომდინარე, კრების დაწყებამდე უკვე ცხადი იყო ის,
რომ სათვისტომოს თავმჯდომარის გარჯამ შეთანხმების სა-
ქმეში უქმად ჩაიარა, რის გამოც ის პირადად ძალიან გა-
ნაწყენებული დარჩა და საკმაოდ მკაცრი განცხადებაც გა-
აკეთა. ამ საკითხზე ჩვენ ცოტა უფრო დაბლა გამოვთქვამთ
ჩვენს აზრს. აქ კი ორიოდ სიტყვით თვით მოხსენებას შე-
ვუხებთ.

მომხსენებელმა ისაუბრა აბაშის ცნობილ ექსპერიმენტზე და
წავვიკითხა ზოგიერთი ადგილები ნოემბრის თვის „მნათობში“
დასტამბულ რუსი ჟურნალისტის სტატიიდან: „საქართველო-
ოთხმოციანი წლები“. შესაძლებელია, რომ დარბაზში ვინმე
იყო, რომლებსაც ეს საკითხები აინტერესებდა, მაგრამ არა
გვერდია, ბევრი ყოფილიყოს. მერე და, აბაშის ექსპერიმენტი
აღარც ახალი ხილია და არც საქართველოს ექსპერიმენტი.
განა ბ. ჯანრიმ არ იცის, რომ სტახანოვიჩინიდან დაწყებუ-
ლელა ეკონომიკური ხასიათის ექსპერიმენტები კრემლიდან
მოდის და მას გულუბრყვილო ხალხში ასაღებენ ხან დომბასე-
ლთა, კუიბიშეველთა, ხან აბაშელთა, ხან მოსკოველთა და
ა. შ. ინიციატივა-ექსპერიმენტად. ბოლოს და ბოლოს მომ-
ხსენებელმა ვერ გაგვიმარტა თუ არ გაგვიმარტა: რა შედე-
ვათი აქვს ქართველ ხალხს ამ „ქართული ექსპერიმენტით.“?
ცხადია: ბ. კაშიას შეეძლო სხვა უფრო საინტერესო თემა
აერჩია მის პირველ საჯარო მოხსენებისათვის, კერძოდ, ის-
ტორიიდან, რაც მისი სპეციალობაა. მაგრამ ისიც ცხადია:
მოხსენება მხოლოდ პრეტექსტი იყო, ხოლო მიზანი კი მდგო-
მარეობდა, გაუგებრობის გაფანტვა თუ არა, მისი პასუხის-
მგებლობის თავიდან მოხსნაში.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ არჩეული გზა შეცდომა იყო, როგ-
ორც ბ. კაშიას, ისე ბ. ნასყდაშვილის მხრით. ასეთ საჯა-
რო კრებაზე დამსწრეთა დიდი უმრავლესობა სრულიადაც
კურსში არ არის იმ პოლიტიკური საკითხების შესახებ,
რომელთა გამოც უთანხმოება არსებობს რადიო „თავისუფ-
ლების“ ქართული რედაქციის მთავარ რედაქტორსა და ემი-

გრაციის პარტიული. თუ სხვა სახის ზოგიერთი ორგანიზაციების წარმომადგენლებს შორის, ბ. კაშიას შეხვედრაც ამათთან უნდა მომხდარიყო, სადაც ბ. ნასყდაშვილსაც შეეძლო მომრიგებლის როლში გამოსულიყო. არჩეული გზა კი, ჩვენთვის აზრით, სწორი არ იყო. ბ. ჩუბინიძე, თავისი პარტიული პოზიციიდან, მართალი იყო, როცა უარი თქვა ასეთ კრებაში მონაწილეობაზე და ეს ჩვენი საზოგადოების თავმჯდომარემ პირად შეურაცხყოფად არ უნდა მიიღოს, როგორც ეს მან საჯაროდ განაცხადა. როცა ამას ვამბობთ, ეს არც მკითხველმა და არც თვით ბ. თამაზმა არ უნდა ჩათვალოს, როგორც კრიტიკა კრიტიკისათვის. არა, საქმის სიყვარული გვალაპარაკებს, თუარა, თ. ნასყდაშვილისთანა კეთილშობილი და ენერგიული პატრიოტი ღმერთმა ბევრი მისცეს საქართველოს და მისი ქებისათვის ჩვენ მთელი თაბახი ქალაქდიც არ გვეყოფოდა. მაგრამ ვინც საქმიანობს, შეცდომა ყველას შეიძლება უნებურად მოუვიდეს. ამბობენ: შეცდომა ადამიანურიანო. მთავარია შეცდომა გამოირკვეს დროზე და დროზევე გამოსწორდეს.

ამერიკის კომიტეტთან თანამშრომლობა საერთოდ და რადიო „თავისუფლებასთან კერძოდ არასოდეს არ შედიოდა ჩვენი სათვისტომოს გამგეობის შეურვეობაში. ამისთვის არსებობდა ემიგრაციის ორი პოლიტიკური გაერთიანება: „ქართული ეროვნული საბჭო“ და „ქართ. პოლიტიკის ცენტრი. დღეს ფაქტიურად აღარცერთი აღარ არსებობს, ყველ შემთხვევაში ისე, რომ ჩვენი ეროვნული ემიგრაციის ავტორიტეტული წარმომადგენელი იყოს. არადა, ასეთი ორგანოს არსებობა მიუცილებელი საჭიროებაა და ამას თვალნათლად უჩვენებს თუნდაც რადიო „თავისუფლების“ ქართულ რედაქციასთან შექმნილი კრიზისული მდგომარეობა. აი, ასეთი ავტორიტეტული ემიგრანტული ორგანოს დაუყოვნებლივ შექმნაზე უნდა იზრუნონ, როგორც პარტიულმა და სხვა პოლიტიკურ ორგანიზაციებმა გულშემატკივრებმა, ისევე ერთეულმა მამულიშვილებმა და მათ შორის ბატონმა თამაზ ნასყდაშვილმაც.

რადიო „თავისუფლება“ იყო ემიგრაციის ხმა. როგორც ქართული საქმისათვის, ისე თვით რადიოში მოღვაწე ჩვენი თანამემამულეთა პირად ინტერესში შედის, რომ ის დარჩეს ემიგრაციის ხმად და არა ამერიკის ხმად, მაგრამ მაგარი იმაშია, რომ დღეს ჩვენს ემიგრაციას ხმა აღარა აქვს. მაშ პირველ რიგში, ხმა დავუბრუნოთ ემიგრაციას.

ჩვენი ფონდი და წლიური ანგარიში

შემოწირულებათა სია (ფრანგულ ფრანკებში)

ლადო ბაბიშვილი	158	ოდებ იაშვილი	100
შოთა გვასალია	400	ფონ სონი	192
მიხეილ თარაშვილი	300	მიხეილ თარაშვილი	300
ნიკო ბედელაძე	110	„გ. ა. კ.“	198
მართა სტურუასი	100	მარინა ობოლაძე	176
ნიკოლა ანთაძე	100	შოთა ბერეჟიანი	100
დავით თოხაძე	500	ანონიმი გ. ფ. რ.-დან	400
გიორგი ტოგონიძე	100	ზეინაბ ზურაბიშვილი	1.000
ნამეტია გოგუაძისა	100	გიორგი ნაკაშიძე	696
ჩხარელი	341	არჩილ მჭედლიშვილი	200
აკაკი რამიშვილი	228	გრიგოლ ლომაძე	300
ლევ ბარნაბიშვილი	237	ირინე ბაგრატიონი	100
შოთა გვასალია	237	მილი ზურაბიშვილი	250
შალვა ცინცაძე	154		

ფონ სონი . კ. ლუბა აბდუშელის სულის მოსახსენი 192
 ჩხარელი - კ. ლუბა აბდუშელის სულის მოსახსენი 174

ჯ ა მ ი

7.443

1985 წელში შემოწირულებათა ჯამი ადგენს: 45.302 ფრ. გასავალმა კი შეადგინა: №5-7.356, №6-7.403, №7-8.042 და №8-7.837, რომელთა ჯამი შეადგენს 30.638 ფრანკს. ამგვარად წლიურ შემოსავალსა და გასავალს შორის სხვაობა შეადგენს: 14.664 ფრ. ამას თუ გამოვაცლებთ 1984 წლის ანგარიშში სალაროს დანაკლის თანხას: 924 ფრ, მაშინ სალაროში გვრჩება: 13.740 ფრანკი.

ამრიგად, წელს სალაროში რეზერვად გვრჩება ჩვენთვის მნიშვნელოვანი თანხა, რაც იშვიათი შემთხვევაა და, რასაც პირველ რიგში უნდა ვუმაღლოდეთ ბატონ პეტრე ხვედელიძეს, რომელიც ყველთვის ხელგაშლილი იყო „გუშაგისადმი“, მაგრამ წელს განსაკუთრებულად და მის სასახელოდ უნდა აღინიშნოს, რომ არა მარტო გუშაგისადმი. შემდეგ გამორჩეულად მოსახსენებელი არიან: ბბ. დავით ბებიაშვილი, გიორგი ნაკაშიძე, აწ განსვენებული ერმალოზ ყვრელიშვილი, დავით ვაშაძე, მიხეილ თარაშვილი, დავით თორაძე, ზეინაბ ზურაბიშვილი, გიორგი გორგიშელი, მიშა გოგორიშვილი და სხვები, რომლებიც „გუშაგს“ არსებობის სახსარს აძლევენ.

ნომრის შინაარსი

- .2 1986 წლის საახალწლო
- .13 არდავიწყება
- .15 როგორ ხვდებიან საქ. მაღაზიები ახალ წელს
- .17 ჩვენს ებრაელებს გუშაგი
- .18 პრივილეგირებულთა სასურსათო მომარაგება საბჭ. საქართველოში გურამ გელოვანი
- .21 შრომის ანაზღაურება და „ბრიგადული ფორმა“ გურამ გელოვანი
- .24 საბჭ. რეჟიმი მანკიერების წყაროა გურამ გელოვანი
- .27 „მარადისობის კანონი“ და მ. ქავთარაძე - გ. წერეთელი
- .38 პოეზიის განყოფილება
პირველი და უკანასკნელი გიორგი ყოფიანი
- .39 მამა გიორგი ტოგონიძე
- .40 წამებულის მამა გიორგი ტოგონიძე
- .43 საახალწლო სუფრიონთან როზა აბნერაშვილი
- .44 ძმა ნიკოს წერილი დიმიტრი მახარაშვილი
- კულტურის საკითხები
- .45 რაც ყველა ქართველმა უნდა იცოდეს - დავით ვაშაძე
- .51 კომენტარი „წლის“ თაობაზე გ. პერევისელი
- .52 ორიოდ სიტყვა პერევისელის „სიყვარულის თაიგულზე“ მორდეხაი კულაშელი
- მოგონებათა განყოფილება
- .53 შეგვეძლოს აგვეშორებია დაპრობა? - გენ. გ. კვინიტაძე
(მოგონებათა წიგნიდან)
- .58 აგვისტოს აჯანყების შემდეგ ირაკლი ოთხმეზური
- .61 ბავშვობისა და ყრობის მოგონ. მიხეილ თარაშვილი
სამგლოვიარო განყოფილება
- .64 სანდრო ბარათელი ლადო ბაბიშვილი
- .65 ს. ბარათელის გამოსათხოვარი გიორგი მორალიშვილი
- .66 სერგო დონდუა კარლო ინასარიძე
- .68 ანტონი და იასონი ვახტანგ საყვარელიძე
- .72 არნოლდ ჩიქობავას გარდაცვალება
- .74 უნგრეთის რევ-ციის წლისთავი - თამაზ ნასყადაშვილი
- .76 ჯანრი კაშიას მოხსენება „გუშაგი“

GOUCHAGUI

PERIODIQUE EN LANGUE GEORGIENNE

Directeur : GEORGES TSERETELI

ADRESSE: 8, RUE DES MARCHAIS

75019 PARIS

EDITION HORS COMMERCE